

ETNOGRAFISK TIDSSKRIFT 2019 54. ÅRGANG NR. 1

JORDENS FOLK

Debat
Antropologi og medier

Debat: Antropologi og medier

Af Carolina Sanchez Boe og Christian Suhr

“Antropologerne skal ud af elfenbenstårnet”, “vi har et ansvar for at gøre vores viden gældende og tilgængelig”, “verden har brug for dybdegående og nuancerede etnografiske beskrivelser, der ikke opdeler alt i enten eller, sort eller hvidt, godt eller dårligt.”

Disse opfordringer gentages ofte i danske og internationale debatter om såkaldt “public anthropology”, og vidensformidling er da også blevet en fast del af mange antropologers arbejdsbeskrivelse. Men er det altid så enkelt? Skal antropologer altid og for enhver pris gøre deres viden gældende i offentlige debatter? Hvordan gør man rent praktisk, hvis man vil i dialog med et stort publikum? Kan formidlingen gå galt, og hvad kan der ske, hvis deltagelsen i offentlige debatter ikke går som tiltænkt?

I denne udgave af Jordens Folk har vi samlet en række bidrag fra fagfæller, der på forskellig vis reflekterer over konsekvenserne af de strukturelle ændringer, som nyhedsmedierne har gennemgået, og hvilke rammer det sætter for antropologers deltagelse i offentlige debatter. Nogle retter særligt fokus på, hvilke utilsigtede konsekvenser, det kan have at deltage i debatten for de mennesker, vi arbejder med, mens andre viser, hvordan debatten kan præge os som fagfolk og privatpersoner. Bidragene viser desuden eksempler på, hvordan man kan arbejde med vidensformidling gennem både tekst, tale, film, udstilling og fotografi.

“Tal aldrig til pressen”, dette råd gav Edward Said sin yngre kollega Nicholas de Genova i 2003. De Genova blev genstand for den formentlig største mediestorm, en antropolog nogensinde har oplevet efter en udtalelse mod den amerikansk-ledede koalitions invasion af Irak under et møde på Columbia University. Mediernes omtale førte til dødstrusler mod ham og fik omfattende konsekvenser for hans privatliv og karriere. Disse erfaringer talte vi med ham om, da han gæstede Aarhus Universitet i efteråret 2018.

Peter Hervik analyserer udviklingen i danske nyhedsmediers journalistik. Med fokus på dækningen af racialiserede minoriteter diskuterer han, hvordan måden at producere nyheder ofte reduceres til en præsentation af skarpe modsatrettede holdninger eller enkeltstående postulater. Journalistikken som værn mod uretfærdighed og diskrimination bringes dermed i krise. Hervik pointerer, at antropologien i denne situation har en særlig mulighed

Jordens Folk er et bredt formidlende etnografisk tidsskrift, der udgives af Dansk Etnografisk Forening og udkommer to gange årligt. Artikler i Jordens Folk er fagfællebedømt.

Afdeling for Antropologi, Aarhus Universitet, Moesgaard.

www.etnografiskforening.dk

Ansvarlige for temanummeret Debat:

Carolina Sanchez Boe og gæsteredaktør Christian Suhr.

Ansvarshavende redaktør: Cecil Marie Schou Pallesen.

etnocmsp@cas.au.dk

Vice-redaktør: Kathrine Dalsgaard.

Redaktion: Anders Emil Rasmussen, Astrid Oberboerbeck, Thomas Brandt Fibiger, Gitte Engholm, Ida Sofie Matzen, Helene Ilkjær, Marie Kolling, Claire Elizabeth Dungey, Grete Brorholt, Amalie Vilslev Juelsgaard, Anders Sybrandt Hansen, Carolina Sanchez Boe og Thea Skaanes.

Forsidefoto: Sine Plambech, fra optagelserne til filmen *Hjertelandet*, 2018.

Pris: Medlemmer af Dansk Etnografisk Forening får tilsendt Jordens Folk med posten. Medlemskab koster 300 kr., dog 200 kr. for studerende, pensionister og ledige. Beløbet indbetales til konto: 1551 1951408

Løssalgspris: 50 kr. pr. nummer inkl. moms og forsendelse

Henvendelse ved køb af numre:

Dansk Etnografisk Forenings sekretariat

ved Puk Aslaug Willemoes Jensen

Afdeling for Antropologi

Aarhus Universitet, Moesgaard

8270 Højbjerg

Telefon 8716 2063

kontakt@etnografiskforening.dk

Se træffetider på www.etnografiskforening.dk

Layout: Louise Hilmar

Tryk: Narayana Press, Gylling

og et ansvar for at levere pålidelige, erfaringsnære, etnografiske perspektiver, der kan modvirke de sensationalistiske tendenser i nyhedsformidlingen.

Anne Sofie Askholm og Kathrine Dahlsgaard skildrer en anden konsekvens af udviklingen, som gør, at det i dag mest er fra skriveborde i byerne, at journalister skriver om danskere udenfor hovedstaden. Disse oplever en stereotyp mediebehandling af deres regioner som "B-Danmark, Ud-kantsdanmark eller Den Rådne Banan". Dahlsgaard valgte i sit feltarbejde på Ærø at engagere sig i øens liv i en dobbeltrolle som antropolog og journalist. For at skabe mere nuancerede repræsentationer eksperimenterede Askholm i samarbejde med folk på Langeland med produktionen af en film.

Birgitte Romme påpeger, at mange antropologer har lagt formidlingskræfter i at bidrage til at nuancere den ofte negativt ladede offentlige diskurs på flygtninge- og indvandrerområdet. Dette var også Rommes intention, da hun indvilgede i at fortælle Danmarks Radio om sine erfaringer fra et asylcenter og en børneinstitution, som i årevis har eksisteret side om side i Jelling. Romme analyserer de utilsigtede konsekvenser for hendes videre feltarbejde, da mediehistorien fik betydning for en ny lokal selvforståelse om vellykket integration.

I sit lange samarbejde med filminstruktøren Janus Metz har Sine Plambech i høj grad bidraget til at nuancere stereotyp fremstillinger af ægteskabsmigration. Med afsæt i sine film om ægteskaber mellem thailandske kvinder og danske mænd reflekterer hun over, hvordan filmmediet giver særlige muligheder for at videreformidle etnografiske forståelser af disse komplekse problemstillinger til et bredt

publikum. Et billede fra Metz' og Plambechs seneste filmproduktion pryder forsiden på dette nummer.

Med udgangspunkt i kontroversen om Exitcirklen afdækker Mahvish Ahmad og Karen Waltorp de to mulige positioner, danske kvinder med rødder i et muslimsk land alt for ofte begrænses til i offentlige debatter: enten at tage afstand fra islam og blive anerkendt som frigjort eller blive repræsenteret som undertrykt muslim, selv når man er selverklæret agnostiker. Dette forklarer, hvorfor minoriteter ofte trækker sig fra den offentlige debat.

Også for antropologer kan det til tider blive for meget at tage del i de mange offentlige diskussioner om islam og muslimer. Christian Suhr reflekterer over sin deltagelse i de ophedede debatter, der fulgte TV2s dokumentarserie "Moskeerne bag sløret". Han beskriver, hvordan selv det at ville nuancere forsimplede repræsentationer kan ende med at bidrage til problemerne, og hvorfor han til sidst valgte at lave et nyt filmprojekt i Egypten, som ikke er rammesat af de samme fastlåste parametre.

Carolina Sanchez Boe beskriver sit arbejde i det kollektive projekt *Cette France* – så som et eksempel på, hvordan man som forsker kan bidrage til debatten ved at samarbejde med fagfæller, journalister og politikere. I årene 2008-2012 skrev projektets i alt 20 forskere og journalister fire bøger og organiserede sammen med folkevalgte politikere en høring i det franske parlament om migrationspolitik, som blev genstand for omfattende mediedækning. Artiklen diskuterer, hvilke arbejdsmetoder, der gjorde dette konstruktive samarbejde på tværs af faggrupper og professioner muligt.

Foruden disse artikler lancerer Jordens Folks redaktion i dette nummer en række nye former for indhold, omtaler, portrætter og feltfortællinger, som på forskellig vis belyser den nutidige antropologiske praksis indenfor såvel som udenfor forskningsverdenen. Disse bidrag giver også yderligere perspektiver på dette nummers tema om antropologi og medier.

Rane Willerslev, hvis festtale er bragt her, har i høj grad været med til at sætte antropologien på mediernes dagsorden, både inden og efter sin tiltrædelse som direktør på Nationalmuseet. Foruden sit arbejde med museal formidling har Willerslev også bidraget med antropologiske perspektiver til tv, radio og aviser. Willerslevs tale blev holdt i forbindelse med overrækkelsen af Dansk Etnografisk Forenings Formidlingspris til Christian Vium. Viums kollaborative arbejde med fotografiet og visuel antropologi er også beskrevet i dette nummer.

Ligeledes giver interviewet med Inger Sjørlev et indblik i en produktiv karriere, der er karakteriseret af arbejdet med formidling gennem både skrift, undervisning, film og museumsudstillinger. Sjørlev påpeger, at selv om vilkårene for formidling er svære i dag, så skal vi som antropologer udnytte de muligheder, der er for at dele vores perspektiver og fremfor alt lade lysten drive formidlingsarbejdet.

I serien "det etnografiske øjeblik" formidler Anne-Line Dalsgård og Kasper Pape Helligsø meningsfulde øjeblikke i felten. Til sidst giver rubriken "Etnografi i dine høretelefoner" yderligere inspiration til det digitale kommunikationsarbejde.

Vores tematiske fokus i denne udgave af Jordens Folk har taget afsæt i en debat, der blev afholdt på MEGA-seminaret med titlen "Public Anthropology and the End of Journalism", organiseret af Peter Hervik, Christian Suhr og Carolina Sanchez Boe med deltagelse af Douglas Holmes og Sine Plambech i august 2017. De mange spørgsmål, der rejses af bidragsyderne i dette nummer, vil blive debatteret yderligere med fagfæller fra nær og fjern, når Dansk Etnografisk Forening holder sit årsmøde den 24. maj om antropologi og medier.

“Tal aldrig med pressen!”

Et interview med Nicholas De Genova

Af Carolina Sanchez Boe og Christian Suhr

Transkription Andreas Steenfatt Thomsen, oversættelse Christian Suhr

Den 26 marts 2003 – syv dage efter den amerikansk-ledede invasion af Irak – talte antropologen Nicholas De Genova ved et anti-krigs-arrangement på Columbia University. De Genova sagde blandt andet, at han håbede, at de amerikanske styrker ville lide “en million Mogadishus”, en reference til drabet på 18 soldater i 1993 før den amerikanske tilbagetrækning fra Somalia. Dette blev taget op i de amerikanske medier og resulterede i mere negativ offentlig opmærksomhed end de fleste antropologer oplever.

Da skandalen var på sit højeste, gav De Genovas kollega, Edward Said, ham et råd: “Tal aldrig med pressen!” Vi ønskede, som redaktører af dette særnummer om antropologi og medier, at spørge til hans erfaring med pludseligt og ufrivilligt at blive genstand for massiv negativ medieopmærksomhed, hvilke personlige og professionelle konsekvenser det fik, og hvad det siden har betydet for hans måde at tage del i debatten på. Efter De Genovas forelæsning på Aarhus Universitet i oktober 2018¹ greb vi lejligheden til at diskutere disse spørgsmål med ham.

CAROLINA SANCHEZ BOE: Edward Said gav dig engang et råd: “Tal aldrig med pressen!” Kan du fortælle om konteksten for det?

NICHOLAS DE GENOVA: Den samtale blev meget vigtig i mit liv. For at gøre en lang historie kort, så var det midt i den mediestorm, der kom efter min kommentar ved et antikrigs-arrangement på Columbia University, hvor jeg var ansat som adjunkt med udsigt til efterfølgende fastansættelse som lektor. Det hele startede en uge efter invasionen af Irak i 2003. Ved den lejlighed sagde jeg nogle meget ligefremme og for mange mennesker inflammatoriske ting i min modstand mod invasionen. Mine kommentarer resul-

terede i en voldsom medieskandale om min u-apologetiske og genstridige modstand mod invasionen. I den periode fik jeg en regulær syndflod af henvendelser fra journalister fra hele verden. Der var et konstant ønske om at få mig til at sige flere ting. Jeg nægtede at give flere kommentarer. Jeg var i skjul på grund af dødstrusler. Men på et tidspunkt blev jeg overtalt til at give et interview til *The Chronicle of Higher Education*, som er et stort tidsskrift i den amerikanske universitetsverden, og som jeg forventede ville være en forholdsvis ordenlig publikation. Jeg gav dette interview for at forklare de ting, jeg havde sagt, og som var blevet misforstået og forvrænget i medierne. Jeg havde et håb om, at det ville være godt at give dette interview, og at det ville være et forholdsvist sikkert sted at blive interviewet. Det var ikke en avis, og det var ikke TV-nyheder.

Uden at de konsulterede mig på forhånd blev artiklen publiceret med overskriften “Den mest forhadte professor i Amerika”. Det var i denne sammenhæng, at jeg spurgte Edward Said om råd, og han sagde “Tal aldrig med pressen!” For mig var det et meget værdifuldt råd, som jeg har taget med mig lige siden. Det, jeg tror, han mente, var simpelthen, at når du bliver genstand for sådan en skandale, så betyder det, du siger, ingenting, for intet af det, du siger, vil kunne reparere den skade, der igangsatte skandalen. Rent faktisk er det netop i skandalen, at medierne trives bedst. Der er en sensationalistisk og økonomisk værdi i skandalen, som forstærkes ved at bære mere brænde til bålet.

Når du befinder dig i sådan en hvirvelvind, så kan og vil alt, hvad du siger, blive brugt imod dig. Selv den måde, jeg beskrev mit akademiske arbejde på, blev noget, som folk forsøgte at udnytte. Min status som forsker og min intellektuelle profil blev brugt til at miskreditere mig. I det øjeblik blev jeg ikke længere anset som en person, en borger eller et menneske, som kunne have en mening om imperialisme og krig, og som kunne tale frit. I det øjeblik betød det faktum, at jeg var akademiker, at jeg kun burde udtale mig om min ekspertise: “Han er ikke en ekspert i Mellemøstlig politik, han burde ikke udtale sig”. Kontroversen blev holdt i live ved at supplere med holdninger, jeg tidligere havde udtrykt offentligt. Derfor rådede Edward Said mig til ikke at give pressen mere, som kunne blive brugt imod mig.

Jeg tror Edward Said havde ret. Man bør generelt være mistænkelig overfor pressen – i særlig grad hvis man udtaler sig på en måde, der kan forstås som en modstand mod statsmagten og den dominerede orden i et samfund.

CHRISTIAN SUHR: Kan du kort beskrive, hvad der skete – du holdt din tale, du sagde disse ting, hvad var dine intentioner med det?

DE GENOVA: Jeg ønskede, at den amerikanske militære invasion måtte blive slået tilbage. Nationalisme er religionen for enhver moderne stat, og i USA er det næsten blasfemisk at sige sådan noget, særligt i tiden efter 11. september. Invasionen af Irak blev retfærdiggjort som “krigen mod terror”.

Det var en periode, hvor offentlighedens frygt blev manipuleret af militarisme. Den nationalistiske forpligtelse til at gå i krig blev konstant talt op. De fleste mainstream-medier var medvirkende til at forberede den amerikanske befolkning på en ny krig. Det var en kvælende atmosfære, som kulminerede i den frygtelige og brutale militære invasion af Irak. Det var i denne kontekst, at jeg talte – én uge inde i invasionen – hvor den sociale og politiske kontekst var domineret af tale om “sikkerhed”, hvilket også resulterede i en undertrykkelse af civile rettigheder. Det var et klima, hvori akademikere følte sig under konstant opsyn på en måde, så de måtte passe på hvad de sagde eller forholde sig tavse.

Det var et anti-krigs-arrangement, som involverede omkring 35 professorer, som alle talte til et anti-krigs publikum. Men der var en forsigtighed, der begrænsede, hvad folk mente, at de kunne sige, og hvordan de kunne sige det. Der var en tendens til at retfærdiggøre modstanden mod krigen som en “patriotisk” handling. Jeg ønskede at takle netop disse perspektiver i anti-krigs-bevægelsen. Jeg ønskede at udfolde et andet perspektiv – et perspektiv, der på mange måder var helt almindeligt for anti-krigs-bevægelser i andre dele af verden – nemlig at den angribende part burde tabe, at man burde ønske, at den angribende part led nederlag i den krig. Det er baggrunden for de ting, jeg sagde. Et særligt vigtigt eksempel for mig var den amerikanske imperialisme og militarismes nederlag i Vietnam, som jeg beskrev som en sejr for menneskelig selvbestemmelse. Intet af det, jeg sagde, var tiltænkt et stort publikum af hardcore krigs-entusiaster, men det var netop disse grupper som endte med at kræve, at jeg blev fyret.

SUHR: Hvad var konsekvenserne på lang sigt?

DE GENOVA: På lang sigt var det netop, hvad der skete. Min ansættelse på Columbia University blev bragt til ophør. Mere end 100 medlemmer af den amerikanske kongres anmodede om at få mig fyret. Rige donorer til universitetet organiserede en kampagne for at få mig fyret. Jeg blev øjeblikkeligt og offentligt kritiseret af universitetets præsident på basis af hans totale mangel på viden om, hvad jeg faktisk havde sagt, udover de fragmenter der var gengivet i pressen. Dette var særligt ironisk, for universitetets præsident havde bygget sin karriere som jurist og ekspert i ytringsfrihed. Universitetet ville have fået problemer, hvis man med det samme havde kapituleret for det politiske pres, men få år senere blev jeg nægtet fastansættelse som lektor.

SUHR: Hvis man er uenig i krigen i Irak, hvilken type af offentligt engagement vil du anbefale til en antropolog? Skal man følge Edward Saids forslag om aldrig at tale med pressen?

DE GENOVA: Jeg tror ikke, han mente, at man aldrig skal lave en intervention i pressen. Jeg tror, han specifikt talte om ikke at acceptere at svare

på spørgsmål fra journalister i en situation, hvor der allerede er en skandale i gang i medierne. Han talte af personlig erfaring. Ligesom mine ord, var hans ord også blevet gjort spektakulære og var blevet udnyttet i pressen til forskellige formål. Men jeg tænker, at hvis vi har bestemte argumenter, vi ønsker at lave, så kan vi overveje forskellige måder at kommunikere disse argumenter på. En af de bedste måder, vi som akademikere og intellektuelle kan kommunikere på, er gennem den skriftlige tekst, hvori vi har en grad af kontrol over, hvad vi siger. Der er stadig risiko for, at din tekst bliver slagtet i den redaktionelle proces, og at man selektivt fremhæver bestemte ting,

du siger, men jeg tror stadig, at den skriftlige tekst giver den største kontrol over, hvordan dine ord bliver repræsenteret. Men når journalister forsøger at få dig til at sige hvad som helst – sådan som det skete for mig, da flere kamerahold camperede ude foran mit hus – så er det helt sikkert, at du ikke har nogen kontrol over den måde, dine ord vil blive repræsenteret. Hvis man overhovedet skal intervenere i sådan en kontekst, hvor alt er kontroversielt, så er det bedst at lave en intervention i form af en skriftlig tekst. I min situation hørte ingen andre end det publikum, der var til stede den aften, hvad jeg faktisk sagde. Alt hvad folk vidste – inklusive mine kolleger og universitetets administration – var de dekontekstualiserede fragmenter, der cirkulerede i medierne.

BOE: Kan du fortælle, hvilke konsekvenser mediedækningen havde for din hverdag og dit personlige liv?

DE GENOVA: Det var en periode, hvor jeg på den mest direkte og aggressive vis blev truet på livet. Jeg var usikker på, hvad jeg skulle gøre for at være i sikkerhed. Medierne var ivrige efter at holde historien og skandalen i live. New York Post udgav endda en leder, hvor de nærmest fantaserede om at skyde mig ned på gaden. Lederen i New York Post havde denne kyniske analogi til Kent State, hvor modstandere af Vietnamkrigen blev myrdet af nationalgarden i Ohio ², som en måde at sige, at den bedste måde at håndtere krigsmodstandere, er at skyde dem ned. Folk cirkulerede nyheder om min tale sammen med information om, hvordan man kunne presse universitetet til at fyre mig. Mit private telefonnummer og hjemmeadresse blev også cirkuleret på hjemmesider og i e-mail-kæder, som derefter gjorde det muligt for folk at komme med nye trusler. New York Times rapporterede datoen, tidspunktet og lokalnummeret for min undervisning, selvom de vidste, at jeg fik dødstrusler. Den del af pressen, som støttede krigen, betalte endda mine studerende som freelancereportere til at optage min undervisning. Af flere omgange fik jeg nye trusler, fordi politikere forsøgte at vinde point overfor deres vælgere ved at vise deres støtte til krigen med angreb på mig som en slags "indre fjende" og dermed at støtte til krigen også burde involvere intolerance mod og intimidering af dem, der opponerede mod krigen.

BOE: Da vi først mødtes i 2011 – otte år efter din tale til dette anti-krigsarrangement – da var du flyttet til Europa med din familie, og du vidste ikke, om du

ville kunne komme tilbage og arbejde som antropolog i USA. Kan du fortælle, hvilken indflydelse, det havde på din karriere?

DE GENOVA: Jeg var altid bevidst om, at overgangen fra min stilling som adjunkt til en permanent stilling som lektor ville give administrationen mulighed for at stoppe min ansættelse, uden at nogen behøvede at anerkende, at det handlede om mine politiske holdninger, og at jeg havde været så ubetænksom at lade min politiske overbevisning blive udtrykt på en måde, så det skabte sådan en skandale.

I sidste ende er det det eneste, der betyder noget. Det betyder ikke noget, hvilke ideer du har i hovedet og udtrykker diskret og privat. Det, der betyder noget, er, om du gør skade på markedsværdien af et brand. Den fornemmeste rolle for universitetsadministrationen er at beskytte institutionens branding og dens levedygtighed på markedet. Omfanget og den eksplosive karakter af skandalen var i sidste ende, hvad jeg blev holdt ansvarlig for.

Det dybere problem var, at jeg effektivt blev sortlistet i USA, og det fulgte mig de næste 15 år. En ny-konservativ meningsdanner, som beskriver sig selv som specialist i anti-venstreorienteret heksejagt, publicerede en bog med titlen *The Professors: The 101 Most Dangerous Professors in America* [David Horowitz 2006], som fungerede som en offentlig sort liste. Internettet gjorde det muligt for enhver universitetsadministrator at google mit navn og øjeblikkeligt opdage, at *The Chronicle of Higher Education* havde nomineret mig som "Amerikas mest forhadte professor", og på den baggrund konkludere, at jeg var for kontroversiel at ansætte. Det skete selv i situationer, hvor jeg aktivt var blevet bedt om at søge stillinger, og i situationer hvor kolleger på flere forskellige universi-

teter argumenterede for mig og gjorde deres administrationer opmærksomme på, at jeg havde den fulde støtte fra ansættelsesudvalget og fra afdelingen. Det skete i situationer, hvor ansættelsesudvalg på basis af mine akademiske kvalifikationer argumenterede for, at det ville være en ubetinget styrke for universitetet at ansætte mig. Administrationen på disse universiteter meddelte effektivt: "Det gør ingen forskel, denne person er en urørlig, en kastesløs." Jeg flyttede til Europa. Først efter 15 år har jeg igen fundet ansættelse på et amerikansk universitet.

Men det mest alvorlige i denne sag er, at det lukkede munden på mig. Jeg stoppede aldrig med min akademiske produktion. Men det havde konsekvenser for min rolle som offentlig intellektuel, som en person, der kan tale om emner, der går udover min specifikke akademiske ekspertise. På den måde begrænsede og disciplinerede det mig. Jeg er her jo stadig og taler stadig om mange kontroversielle emner, men jeg er blevet mere fokuseret på min egen specifikke forskning. Den forandring skete af årsager, der var ude af min kontrol. Jeg blev gjort til paria på Columbia University. Jeg blev ikke længere inviteret til at tale af kolleger på universitetet, hverken om politik eller om min forskning. I de følgende år var der begivenheder på universitetet, om måderne hvorpå den akademiske venstrefløj blev gjort til genstand for en ny McCarthyisme, og der var spørgsmål om ytringsfrihed, der blev diskuteret på universitetet og over hele USA. Jeg blev aldrig inviteret til nogle af disse begivenheder. Kun de studerende inviterede mig stadig til at tale. Første gang jeg blev inviteret til en akademisk debat om ytringsfrihed af amerikanske akademikere var her i år, 15 år efter.

SUHR: Jeg synes ikke, vi har adresseret spørgsmålet om vold. Hvad kan vi gøre som akademikere for at konfrontere den type af massevold, der eksempelvis foregik under Irakkrigen, og de typer af massevold du beskrev under din forelæsning i dag? Hvilket svar har du til dette spørgsmål? Vi er vidner til mange former for vold, men fejring af "modvold" virker ikke som en løsning?

DE GENOVA: For det første kan man ikke siddestille alle typer af vold. Uden at gå ind i en generel filosofisk eller etisk diskussion om vold, så synes jeg, at det er vigtigt at anerkende, at mine kommentarer virkelig var en respons på en helt specifik kontekst. Der var en overvældende blødtørsthed, også i medierne. Militarismen i den periode var frygtindgydende og forkastelig, og med begyndelsen af invasionen blev alle – inklusive mig selv – dagligt traumatiseret af massemedierede billeder af bombardementer. Det er selvfølgelig helt forskelligt fra traumatiseringen af de mennesker, der blev nødt til at leve under disse bombardementer, de forældre der måtte se deres babyer blive dræbt. Men ikke desto mindre var der en form for følelsesmæssigt pres, der omgav dette øjeblik fra begge sider af debatten, og som involverede os alle som vidner til forbrydelserne – forbrydelser mod en civil befolkning udført af det mest magtfulde militær i menneskehedens historie.

Der var noget ekstremt over disse omstændigheder. Der var en ekstrem investering i krigsførelse og militarisme, som samtidig var karakteriseret af dyb naivitet og selvbedrag. Forestillingen var, at dette ville være en krig, hvor USA ikke ville lide nogen tab, og hvor irakiske liv til gengæld blev forstået som mere eller mindre ubetydelige. Det var et øjeblik, hvor den perver-

se frase “collateral damage”, eller følgeskade, blev en del af folks hverdagsprog. Indsatserne i den konflikt var i høj grad bundet op på spørgsmålet om, hvorvidt der ville være amerikanske tab. Antagelsen var, at USA ville få en nydelig og begrænset krig, som ville styrke amerikansk nationalisme og militarisme, og at den ekstreme magtforhold mellem parterne ville betyde, at de reelle ødelæggelser, brutaliteten og lidelsen kun ville pågå modparten i konflikten.

Støtten til den krig var en støtte til en ganske ustraffet slagting af det irakiske folk. Intentionen med min intervention var at sige: “Hvis I vil have krig, så håber jeg, at I får krig. Og hvis I vil have drab, så lad os forholde os til realiteten af, hvad drab indebærer”. Derfor nævnte jeg de historiske begivenheder, hvor USAs imperialistiske magt er blevet ydmyget. Det, jeg ønskede, var ydmygelsen af den imperialistiske hybris og voldelige militarisme. De begivenheder, jeg refererede til, var situationer hvor amerikanske invasioner var blevet slået tilbage og ydmyget. Jeg kommenterede mere specifikt på det, der på en sygelig måde er blevet kaldt “Vietnam-syndromet”. Siden Reagan og den første Bush er det blevet almindeligt for amerikanske politikere at tale om det såkaldte “Vietnam-syndrom” som en sygdom. Hvad var den besynderlige sygdom, der på en eller anden måde havde bragt skam over USAs imperialistiske militære magt og begrænset viljen til krig?

I Vietnam blev den amerikanske militærmagt slået tilbage af en teknologisk underlegen modstander, et fattigt folk med få midler, men en ubesejret vilje til at modsætte sig kolonial dominans. Efter dette nederlag og denne ydmygelse blev den amerikanske befolkning langt mere tøvende overfor at støtte amerikansk krigsførelse. Nederlaget havde stor psykisk gennemslagskraft i USA. Og det ønskede jeg at fejre. De sidste ord af min tale var “Længe leve Vietnam-syndromet!”

Men den mest inflammatoriske frase, som jeg brugte i den sammenhæng, var, at USA burde lide utallige og ydmygende nederlag i udførelsen af denne grusomhed, nederlag som ville være så ydmygende, at det ville afslutte krigen og invasionen. Det var den ånd, jeg talte i, men det er ikke det samme, som at promovere vold. Det er at anerkende, at krig *er* vold, og at amerikanske soldater, som bliver sendt afsted for at slå andre ihjel, meget vel selv kunne blive slået ihjel. Det er at konfrontere det faktum, at krig handler om vold på begge sider. Og for mig er man nødt til at vælge side, hvis man står overfor en krig som denne. Jeg valgte at stå på det irakiske folks side, og det betød, at jeg erklærede, at USA burde lide et nederlag. I USA blev det betragtet som forræderi. Der var hjemmesider dedikeret til min deportation. De ønskede at deportere mig til Somalia og Irak, og der var en del fantasier omkring min døde krop, der blev trukket rundt i gaderne. Ved at opponere imod invasionen og krigen i de mest kompromisløse termer jeg kunne finde, blev jeg selv et mål for den militaristiske blodtørst.

De Genovas gæsteforelæsning på Aarhus Universitet, 23. oktober 2018.

BOE: Da vi først mødtes forklarede du konteksten for din tale til mig. Jeg husker, at jeg havde hørt den sætning, der startede hele skandalen. Jeg havde læst dine artikler og din bog og kunne lide dit arbejde. Men jeg var skuffet, for jeg tænkte: “Han ønsker død over mennesker, der har sluttet sig til den amerikanske hær, men som ofte er de mest fattige, de mindst magtfulde, nogle gange endda udokumenterede immigranter, som måske kun er blevet soldater, fordi hvis de dør, så vil deres familier få statsborgerskab”. Min reaktion var, at hvis du endelig vil ønske noget slemt for nogen, så burde det være for de mennesker, der har magten – at de måtte miste den magt eller indse, hvordan det vil være, hvis det var en af deres sønner, der var soldat i hæren.

DE GENOVA: Absolut. De rige og magtfulde er afhængige af, at fattige mennesker vil kæmpe i deres krige, ligesom de er afhængige af dem for alt muligt andet. Men de mennesker, der udnyttes, er i sidste ende også selv ansvarlige for deres egen frigørelse. Konfronteret med dårlige valg er de stadig nødt til at træffe valg. Det ville være nedladende og fornærmende at se anderledes på det. Dette var også et emne jeg adresserede den aften. Jeg talte om den modstand, der i løbet af historien har været blandt amerikanske soldater imod deres overordnede. I Vietnam blev det set som en epidemi og en plage i det amerikanske militær. Det er en del af det, som man beklager sig over, når man taler om Vietnam-syndromet: det faktum at amerikanske soldater nogle gange nægter at kæmpe.

BOE: Jeg kommer i tanke om dokumentaren med John Kerry og andre Vietnam-veteraner som fortæller om de grusomheder, de havde udført.³

DE GENOVA: Ja, præcist. Allerede i den første uge af Irakkrigen havde en amerikansk soldat kastet en granat ind i sine overordnede telt. Den kritik jeg lavede imod den amerikanske anti-krigs-bevægelse var et argument imod at kapitulere til kravet om patriotisme. Et af anti-krigs-bevægelsens sloganer var at promovere, at "fred er patriotisk". En af de ting jeg sagde var, at "fred ikke er patriotisk. Fred er subversivt, for fred anticiperer en verden, hvor USA ikke har nogen plads.

SUHR: Det lyder endnu mere kontroversielt.

DE GENOVA: Jeg vil sige at frihed er en praksis. Frihed skal udleves. I forhold til fri tale, så har jeg aldrig været så fri, som da jeg talte på denne ubegrænsede måde. Der er en gammel sang af Cat Stevens, som jeg er meget glad for, som siger, "hvis du vil være fri, så vær fri». Men frihed involverer at tage risiko. Du har ikke frihed, fordi nogen har givet den til dig. Jeg tror ikke på rettigheder. Jeg tror kun, at vi har de rettigheder, som vi er parate til at tage og kæmpe for. Og fra dette perspektiv, hvis du værdsætter fri tale, så kan den ikke tages for givet. Fri tale skal udleves.

1. "Anonymous Black and Brown Bodies: The Productive Power of Europe's Deadly Border", gæsteforelæsning af Nicolas De Genova organiseret af MigMob og Derek Pardue, Aarhus Universitet, 23. oktober 2018.
2. Nationalgarden skød ubevæbnede studerende, som protesterede mod bombardementerne i Cambodja i maj 1970. Fire demonstranter døde og ni blev såret.
3. Winter Soldier er en dokumentarfilm fra 1972, hvori Vietnam-veteraner fortæller om krigsforbrydelser som de har deltaget i eller været vidne til. Blandt veteranerne er John Kerry, som senere blev senator, stillede op som præsidentkandidat, og blev udenrigsminister under Barack Obama.

Om Nicholas De Genova

Nicholas De Genova er professor og afdelingsleder ved Department of Comparative Cultural Studies, University of Houston. Hans forskning fokuserer på migration, arbejde, grænser, race, og statsborgerskab. Han er ph.d. i social og kulturanthropologi fra University of Chicago. De Genova har skrevet bogen *Working the Boundaries: Race, Space, and "Illegality" in Mexican Chicago* (Duke University Press 2005) og er medforfatter til bogen *Latino Crossings: Mexicans, Puerto Ricans, and the Politics of Race and Citizenship* (Routledge 2003). Desuden har han redigeret fire antologier: *Racial Transformations: Latinos and Asians Remaking the United States* (Duke University Press 2006); *The Deportation Regime: Sovereignty, Space, and the Freedom of Movement* (Duke University Press 2010); *The Borders of "Europe": Autonomy of Migration, Tactics of Bordering* (Duke University Press 2017); samt *Roma Migrants in the European Union: Un/Free Mobility* (Routledge 2019).

Journalistikens krise – antropologiens chance?

Af Peter Hervik

Det populistiske parløb med den politiske verden, som nyhedsmedierne kører i dag, betyder, at vi må sætte spørgsmålstegn ved journalistikken som pålidelig leverandør af viden til danskerne om nationalisme, racialisering og racisme. Journalistikken har med andre ord styret sig selv ind i en krise, hvilket kan give større muligheder for at den etnografisk baserede antropologiske viden og indsigt kan komme på banen.

Idéen om journalistikken som den 4. statsmagt, der skal fungere som folkets vagthund mod magthaverne, er stadig et ideal i journalistens grundbøger. Men i mange nyhedsmedier er praksis ofte en anden. Her er journalistik blevet underholdning, her jages holdninger fremfor fakta, drama vægtes over kompleksitet, og ukritisk pseudo-journalistik og medieskabte nyheder har taget over. Vagthunden har med andre ord tabt pusten. Samtidig søger og sorterer danskerne i højere grad selv deres nyheder på internettet alt efter alder, interesser, følelser og holdninger. Resultatet er, at holdninger får større vægt i nyhedsformidlingen end reel information, og journalistikken som værn mod eksempelvis uretfærdighed og diskrimination er derfor bragt i krise. Netop her opstår antropologiens mulighed for at træde ind med erfaringsnært, person-centreret og etnografisk overblik og levere den pålidelige og komplekse viden.

Men hvad betyder denne krise for journalistikken som leverandør af troværdig viden til danskerne? Hvordan håndterer medierne og danskerne de vanskelige og kontroversielle problemstillinger omkring nationalisme, ra-

cialisering og racisme? Eksemplerne i artiklen tager jeg fra et stort forskningsprojekt om racialisering i Danmark (2015-2019), hvor fem forskere (tre antropologer, en film- og medieforsker samt en adoptionsforsker) undersøger, hvordan racialisering bliver brugt i handling og tale til at udelukke minoriteter fra fællesskabet.

Holdningsjournalistikens indtog

Internettets udbredelse i sidste halvdel af 1990'erne ændrer nyhedsmediernes rolle som leverandør af viden om aktuelle emner til danskerne. Aviserne oplever et gigantisk fald i reklameindtægter. Milliarder af kroner, der tidligere gik til avisreklamer, går nu til internetvirksomheder som Facebook og Google, som kan reklamere effektivt og personligt til danskerne gennem algoritmer. Samtidig bidrager et voksende udbud af nyhedskanaler til en kultur, hvor danskerne surfer rundt i nyhedslandskabet og selv udvælger deres nyheder efter holdninger og behov. Udviklingen slår igennem i nyhedsmediernes journalistik og i måden at producere nyheder på. Fagets drivkraft er ikke længere varetagelsen af offentlighedens interesse, men jagten på at få nyhedsforretningen til at give overskud.

Med lanceringen af to nye TV-aviser i 2006 indfører DR en målgruppeorienteret tilgang til nyhedsformidlingen. Nu skal nyhedernes relevans tilpasses to arketypiske seere, Birthe og René. Hvem Birthe og René er, beskriver Berlingskes litteraturredaktør Jens Andersen i sin anmeldelse "TV-flimmer!" af de nye TV-aviser. Her fremgår det, at TV-avisen kl. 18.30 bejler til "Birthe" på 49 år, der bor i lejlighed i Vejle, er hjemmesygeplejerske og interesserer sig for de hjemlige og nære ting. TV-Avisen kl. 21 er derimod skræddersyet til 35-årige René fra Hørsholm og omegn, der er selvstændig, gift, far til to børn og interesseret i at få vendt mere abstrakte og politiske spørgsmål i nyhedsdækningen. Også DRs dækning af udlandsstof ændrer sig. Ændringen kritiseres af DRs egne journalister og korrespondenter i Information-artiklen "Danmarks Radio svigter udlandsstoffet" den 8. juni 2009. "Blandt medarbejderne på udland er der en fælles oplevelse af, at udlandsstoffet er blevet kraftigt nedprioriteret de seneste år. Den mere sammenhængende, analyserende og kontinuerlige dækning er reduceret til hurtige fillers og tilfældig nedslagsjournalistik," siger koordinerende tillidsmand på DR Nyheder, Dines Boertmann, til Information. Navnlig TV-avisen kl. 18.30 har ifølge kritikerne helt opgivet den grundige og perspektiverende udenrigsreportage til fordel for populistisk konceptjournalistik.

En konsekvens af den strukturelle ændring er, at nyhedsmediernes i en tid med nedsat læserskare og jagten på reklameindtægter skal konkurrere endnu mere med hinanden end tidligere. Det betyder, at nyheder reduceres til

en præsentation af skarpe modsatrettede holdninger eller enkeltstående postulater, der får lov at stå alene uden journalistisk modspil. Som eksempelvis da statsminister Lars Løkke Rasmussen for nylig udtalte, at en kemiingeniør fra Canada bedre kan blive en del af det danske samfund end en kemiingeniør fra Somalia. Udtalelsen faldt til pressen efter hans åbningstale i Folketinget tirsdag den 2. oktober 2018. I åbningstalen havde han præsenteret et udspil fra regeringen, der skal gøre det lettere at hente arbejdskraft fra udvalgte lande. Til trods for, at Lars Løkkes ræsonnement er rent postulat, undlod journalisterne at spørge ind til fakta.

Nyhedspopulisme og lækkert hår

Ændringen i nyhedsjournalistik, til hvad kan kaldes nyhedspopulisme, hvor fakta enten er selektiv eller sekundær, kører i tæt parløb med den politiske verden. Det er især med dannelsen af Dansk Folkeparti i oktober 1995 og Venstres reaktion på det overraskende valgnederlag i 1998, at professionalisering af den politiske kommunikation og nyhedshåndtering sætter ind. Det åbenlyse fokus på ideologi bliver skubbet i baggrunden, dog uden at forsvinde helt, mens de politiske analyser retter sig efter, hvad vælgerne ønsker. Da Anders Fogh Rasmussen kommer til magten i 2001, omsætter han straks sin indsigt i teorien og praksis bag Tony Blair og Bill Clintons kommunikationsstrategi til danske forhold. Eksempelvis tjekkes budskaber nu for deres brugbarhed i forhold til nøje udvalgte og repræsentative fokusgrupper. På den måde blottes politikken for større visioner og videnskabe-

lige kendsgerninger til fordel for at lade sig styre af befolkningens umiddelbare ønsker. Den kommunikative oprustning spreder sig og forstærkes af, at erhvervsledere, politiske partier, opinionsdannere og andre opruster deres kommunikationsredskaber med alt fra håndtering af krisekommunikation og politisk spin til brug af friske metaforer, tøjstil og hvordan håret skal sættes. Og ligesom nyhedsmediernes målretter deres nyheder, målrettes også de politiske budskaber til bestemte befolkningsgrupper på basis af kendskab til målgrupper. Da Dansk Folkeparti vælger Christian Thulesen-Dahl som formand i stedet for den folkelige populist, Pia Kjærsgaard, møder han pressen i et par løbeshorts på vej ud på sin løbetur. Hermed kan han fremstå mere folkelig og dermed spiselig for flere vælgere. Definition af spin er netop at præsentere sig selv, sin forening eller politiske budskab i et så favorabelt lys som muligt uanset, hvad kendsgerninger måtte være.

Min pointe er, at hvis ikke man går all in med kommunikationsredskaberne, "taber" man både argument og indflydelse og ender med negativ selvfremsstilling, mens man samtidig udelukker sig selv som kilde i nyhedsdækningen fremover. Det bliver derfor vigtigt for politikere, opinionsdannere m. fl. at forstå, at "spin" (nyhedshåndteringen) IKKE handler om at formidle fakta, men at fremstille personen eller sagen så favorabel som muligt.

Hertil kan tilføjes at spin i høj grad også handler om at undgå at skulle svare på svære spørgsmål og negative begreber med svar som "Det synes jeg ikke er en debat, vi skal tage nu", "Det kan jeg ikke svare på, men jeg kan sige...", "Dertil er

Fredag d. 14. jul. 2017 - kl. 11:56

378

Efter racisme-kritik: DR dropper 'frit lejde'

P3-programmet 'LOL DK' havnede tidligere på ugen i modvind, efter vittighederne var lidt for grov kost for nogle lyttere

Christian Bonde og Mikkel Rosendal var værter på P3-programmet LOL.DK, hvor lytterne kunne ringe ind med racistiske vittigheder.

jeg bare nødt til at sige...”. Interviews med politikere efterfølges desuden ofte af, at en politisk kommentator fortæller os, hvad han eller hun mener, at strategien bag udmeldingen går ud på, og om det er godt eller skidt af politikerne at komme med den udmelding.

Racialisering og racisme – for eller imod?

Forskningsbaseret viden omkring nationalisme, racialisering, og racisme har vanskelige vilkår i Danmark. Erfaringen fra forskningsverdenen og minoritetsgrupper, som er organiseret omkring emner som hverdagsracisme, diskrimination og lignende, viser med entydig klarhed, at næsten alle minoriteter i Danmark med rødder i Østeuropa, Sydeuropa og verden uden for Europa regelmæssigt oplever racialisering, det vil sige at enkeltpersoner bliver reduceret til en gruppe-kategori baseret på fremtoning. Det er samtidig en kendsgerning, at ikke blot talen om disse emner men også minoriteternes oplevelse ignoreres, trivialiseres, reduceres til individuel svaghed eller benægtes. Følgende eksempel illustrerer dette.

Lørdag eftermiddag den 16. juli 2017 behandler “News & Co” på TV2 aflysningen af et kontroversielt og stærkt kritiseret radioprogram, LOL DK på P3, med racistiske vittigheder. I panelet sidder Mads Fuglede, medlem

DANMARK - 12. jul. 2017 - 21.32 | Opdateret 12. jul. 2017 - 23.59

Mary raser over populært P3-program: 'Jeg er fuldstændig mundlam og virkelig vred'

KATRINE FREDERIKKE WANDRUP

Juristen Mary Namagambe var blandt kritikerne af P3-programmet LOL.DK

af Venstre og hyppigt anvendt USA-analytiker, Amalie Lyhne, tidligere rådgiver for Liberal Alliance, samt David Trads, journalist og tidligere USA-korrespondent.

Efter en kort indledende runde med panel-deltagerne om det aflyste program italesætter værten kritikken af programmet som en "forargelse." Og med ordene "der er nogen, der er langt mere forargede over langt mere", retter værten et spørgsmål mod gæsten, Mary Namagambe. Op imod de panel-deltagere (inklusive værten) fremstår Namagambe med sin mørke hud særlig iøjnefaldende. Hun fortæller, at hun ikke ser programmet som en "joke eller vittighed" men som hadtale. Og en person, som siger noget racistisk, er for hende en racist. Mads Fuglede erklærer sig prompte uenig og siger; "Den definition er jeg ikke enig i. Dét at være racist er at tro, at der er en forskel på forskellige hudfarver i intelligens, og hvilke rettigheder, de skal have, og det tror jeg ikke, at man nødvendigvis tror på, fordi man fortæller dårlige vittigheder." Lidt senere i udvekslingen forsøger værten at presse Fuglede til at forholde sig til, at Mary Namagambe er "berørt" af udsendelsen. Svaret lyder: "Sådan håber jeg da, at vi alle sammen har det ind i mellem", "Jeg bliver da også berørt, når nogen siger noget mod ... hvad ved jeg ... Jesus Kristus."

Eksemplet er taget fra en almindelig dansk hverdag på TV. "News & Co" ses af gennemsnitlig en halv million seere og er blot ét af de steder i hverdagen, hvorfra danskerne får deres viden og følger diskussioner om minoriteter og udlændinge i landet. Jeg vil anskue eksemplet ud fra et etnografisk ønske om at rette grundig opmærksomhed på det usagte og den større sammenhæng.

Der er som udgangspunkt ikke tvivl om, at hovedgenstanden for de racistiske vittigheder i det omstridte radioprogram er personer i Danmark med ikke-hvid hudfarve. Der er heller ikke tvivl om, at Namagambes oplevelse er, at der er tale om hadtale og racisme i udsendelsen. Fugledes ekspertstatus som "USA-analytiker" dækker imidlertid ikke racisme. Han har ingen ekspertviden om racisme. Tværtimod reagerer han som et flertal af "hvide" danskere ved at ignorere eller overse Namagambes oplevelse af racisme. Uden at forholde sig til hendes oplevelse afviser han den. Fugledes reaktion forstærkes endvidere, når han reducerer hendes oplevelse af racisme til, at vi alle ind i mellem bliver berørt af noget.

Fugledes afvisning er ikke unik. Den bekræfter blot en allerede dokumenteret kendsgerning, nemlig at størstedelen af Danmarks "hvide" majoritet ikke anerkender minoriteters oplevelse af racisme og racialisering. Det er imidlertid ikke blot oplevelser, der benægtes, og dialog-muligheder, der forpasses. Som det næste eksempel viser, er det også viden om racismen og racialiseringens virkemåde, som ignoreres, ikke blot af nyhedsmedierne men også i de sociale medier og dermed nyhedsmediernes forbrugere.

KIMs "blackfacing"

I foråret 2017 lancerer chipsfirmaet KIMs en reklame, som skal promovere firmaets nye produkt, nemlig chokoladekugler. Med figuren Jørgen fra en af de mest succesfulde reklameserier i Danmark i spidsen toner reklamen frem på skærmen til lyden af eksotiske bongotrommer. Jørgens ansigt er smurt ind i brun chokolade, og han fortæller "at hans brune kulør ikke skyldes en rejse til sydens sol, men de nye chokoladekugler."

Chipskongen Jørgen fra Kims sagde i den kritiserede reklame, hvor han havde malet sig brun i ansigtet: "Jeg er brun, fordi jeg skal fortælle jer om mine nye chokoladekugler."

Jeg præsenterer historien for blandt andre sorte amerikanere, hvoraf flere er eksperter i racisme og racismens historie i USA. Uden undtagelse konstaterer de, at der her er tale om "blackfacing", det vil sige den praksis som opstod i midten af 1800 tallet i USA, hvor især "hvide" malede sig sorte i ansigtet for at underholde sig ved at karikere og nedgøre sorte amerikanere.

Afrodanskeren Nicole Jacqueline Obovo Emores omtaler KIMs reklame på Facebook den 9. marts 2017 og beskriver, hvordan hun og en veninde forbløffes over reklamens tydelige "blackfacing". Hendes opslag sætter gang i en større debat i nyhedsmedierne og i de sociale medier med mange både for- og imod indlæg.

Kommunikationsfolkene i firmaet KIMs er opmærksomme på Emores opslag og dets rækkevidde. I to omgange bruger de den fiktive figur, Jørgen, til at kommentere Emores oplevelse af at være krænket af reklamen. Jørgen siger: “Jeg har lavet reklamen for at vise jer min nye chokolade. Derfor har jeg malet mig ligeså brun i hovedet som chokolade. Det er et gammelt købmandstrick, jeg har lært – guderne ved hvor! Det var ikke meningen, at den skulle opfattes anderledes.”

Jørgens forklaring dæmper ikke debatten. Det gør en ny besked fra Jørgen, om at han nu har redigeret sig selv ud af reklamen, heller ikke. I kommentarsporet på Facebook efterlyses nu en ren undskyldning for blackfacing-reklamen. Da det ikke sker, intensiveres indlæggene.

En analyse af kommentarsporet viser, at kommentarerne har to hovedretninger: Én, som insisterer på at introducere fakta om “blackfacing” i en faglig og historisk perspektivering. Og en anden, som er ligeglad med dette forsøg på perspektivering. Her fremhæves i stedet, at reklamen blot er en reklame og ikke andet. Begge sider ironiserer og latterliggør den anden side i forskellige grader. På et tidspunkt bryder Emore ind og konstaterer:

“Men som du måske heller ikke ved, så kan racisme være intenderet eller ikke-intenderet. I KIMs tilfælde er deres blackface ikke-intenderet. De ved ikke, hvad blackface er. De ved slet ikke, hvad jeg snakker om. KIMs kan eller gider ikke læse op på, hvad blackface er. Eller spørge ind til det, for den sags skyld. Ligesom mange af jer herinde ikke gider. I hæfter jer kun ved det faktum, at der er tale om chokolade. Hvis I

vidste, hvad blackface var, ville I også se, at den her KIMs reklame er præcis tilfældet.”

Herefter appellerer Emore til, at KIMs og kommentatorerne læser litteraturen, underforstået at hvis de kender baggrunden, så vil de forstå argumentet.

Både debatten om “blackfacing” og eksemplet fra “News & Co” viser det generelle dilemma, som vi ser gentaget igen og igen i debatter og samtaler om diskrimination. I første omgang appellerer aktive, især “ikke-hvide” minoriteter med anden etnisk baggrund til at få anerkendt de oplevelser af diskrimination, som de møder i hverdagen både i personlige og offentlige sammenhænge. Da disse oplevelser umiddelbart ser ud til kun at blive anerkendt af andre minoriteter, bringer de, ligesom Emore, faglig viden og skønlitteratur om racisme på banen. Både kommentatorerne i Emores Facebook-tråd og “News & Co”-værten synes dog at være ligeglade med både oplevelser og faglighed.

Surfere og pseudo-videnskab

En overflod af mediemuligheder, et bombardement af holdninger, personaliserede nyheder og et generelt samfundsmæssigt fokus på underholdning, gør det sværere og sværere at fastholde medieforbrugeren. Mens DR-monopolet for 40 år siden betød, at dét at se tv var lig med at se DR, så betyder det store udbud af konkurrerende kanaler i dag, at forbrugeren så let som ingenting kan surfe rundt for at finde præcis dét, der interesserer eller underholder dem.

I dette søgeunivers hersker en form for pseudo-videnskab. Politisk interesserede

Den amerikanske nyhedsvært Megyn Kelly, forsvarede blackfacing i “Megyn Kelly Today”

forbrugere søger efter informations- og holdningsbidder, der kan bekræfte deres synspunkter. Holdninger bliver vigtigere end fakta, og der skabes et klima, hvor fakta og færdigheder bliver ligegyldige for forståelsen.

I dag får hovedparten af 16-24 årige størstedelen af deres nyheder via sociale medier. For de 25-34-årige er tallet 45 procent. Jo ældre man er, jo mere sandsynligt er det, at man stadig holder fast i trykte aviser, radio- og tv-nyhedsudsendelser. Når forbrugerne – unge som gamle – henter nyheder via søgemaskiner som Google, Yahoo og Facebook samt brugerstyrede sites som reddit.com, tilbydes de præcis de nyheder, som de bedst kan lide, fordi nyhederne her styres af algoritmer. Samtidig kan de redigere de ikke-ønskede ud. Reddit.com har tilmed et afstemningssystem, hvor forbrugerne kan stemme om, hvilke nyheder de synes er vigtigst.

Idéen om internettet som et medie, der åbner op for en større opmærksomhed og interesse for den store verden og dermed medvirker til at styrke demokratiet, har således vist sig ikke at holde i virkelighedens verden. Marc Zuckerberg beskrev det selv med sin kendte udtalelse om, at et dødt egern i din forhave bliver mere relevant for dig lige nu end folk, der dør i Afrika.

Antropologien leverer fakta

Nyhedsmedierne er en vigtig kilde til befolkningens hverdagsopfattelse af andre mennesker og er derfor genstand for antropologisk forskning. Samtidig er nyhedsmedierne et vilkår for antropologisk forskning, som dermed er underlagt de strukturelle ændringer, der sker i nyhedsmediernes interne logik. I dag er logikken, at kommercialisering og digitalisering får nyhedsmedierne til at køre i tæt parløb med den politiske verden og forsimples vigtige og komplekse problemstillinger. Fakta er enten selektive eller sekundære for mediernes historiefortælling. Den logik blev foldet ud i eksemplerne i denne artikel. Vi så, hvordan dialog blev afløst af ensidigt spin og promovning af holdninger på bekostning af fakta-baserede nyheder. Og vi så, hvordan minoriteters konkrete oplevelser af diskrimination afvises og gøres til et spørgsmål om holdning. Med denne nye interne logik er journalistikken havnet i en alvorlig krise. For når journalistikken ikke længere leverer tilstrækkelig pålidelig information til, at befolkningen kan foretage velinformerede demokratiske valg, så er dens formål som folkets vagthund forsvundet. Det er her, at antropologiens chance ligger. Som analysen af eksemplerne viser, så er antropologien i højere grad end de traditionelle nyhedsmedier i stand til at formidle pålidelig fakta-baseret viden og problemstillinger til danskerne om nationalisme, racialisering og racisme. Spørgsmålet er da, hvilke medie-teknologier en professionaliseret kommunikation skal anvende og over for hvem, og hvordan faget vil håndtere sin formidlingsforpligtelse på sociale medier, hvor manglen på ansvar og faktuel information er en del af disse mediers dna.

Forslag til videre læsning

Hervik, Peter og Rikke Egaa Jørgensen. 2002. "Danske benægtelser af racisme." *Sociologi i dag* 32(4): 83-102.

Lau, Knud Lindholm. 2018. *Bare Fordi At: Sprog og Forestillinger i Udlændingebatten*. København: Tekst og Tale Forlag.

Myong, Lene and Mathias Danbolt. 2019. "Racial Turns and Returns: Discrediting Danish Research on Racism in Public Media Debates." I: *Racialization, Racism and anti-Racism in the Nordic Countries*, Peter Hervik, red., s. 39-61. New York: Palgrave Macmillan.

Om forfatteren

Peter Hervik, PhD, antropolog og lektor i migrationsstudier ved Aalborg Universitet, er projektleder for et stort studie af oplevelser og reaktioner på racialisering i Danmark, herunder ekstremisme i sociale medier og aktuelle kritiske mediehændelser med racialiserende indhold. Hervik har blandt andet skrevet bøgerne: *The Annoying Difference: The Emergence of Danish Neoliberalism, Neoracism, and Populism in the Post-1989 World* (Berghahn Books, 2011), *Can Behaviour Be Controlled? Women in Post-Revolutionary Egypt* (med Mette Toft Nielsen, Peter Lang, 2017) og *Racialization, Racism and anti-Racism in the Nordic Countries* (red., Palgrave Macmillan, 2018). Blandt nyere dansk-sprogede artikler: "Fortællinger om danske værter og deres genererende gæster" (i *Narrativer – tilgange, metoder og analyser*, Inger Glavind Bo, Ann-Dorte Christensen og Trine Thomsen, red., s. 275-292, Hans Reitzels Forlag, 2016) og "Race, 'race', racialisering, racisme og nyracisme" (*Dansk Sociologi* 26(1): 29-50, 2015).

Vandkantsvinkler

Antropologiske blikke på fortællinger fra og om "udkanten"

Af Anne Sofie Askholm og Kathrine Dalsgaard

Spørgsmål om sammenhængskraft og centrum-periferi-forhold mellem land og by er de senere år blusset op i den offentlige debat. Egne udenfor de større byer er blevet skildret som rådne steder, hvor alting forgår. Men mediernes repræsentation af en trøstesløs udkant har ikke stået usagt hen: borgerne i de udskældte egne har gjort oprør mod forfaldsfortællingen og taget til genmæle. Vi udforsker i denne artikel, hvad Vandkantsdanmarks egne fortællinger betyder, og hvordan antropologien kan bidrage til at skabe mere nuancerede, journalistiske repræsentationer – i både ord og billeder. Analysen bygger på fire måneders feltarbejde på henholdsvis Langeland og Ærø i 2016 og 2017.

Det fælles afsæt: en udkantsfortælling

B-Danmark. Udkantsdanmark. Den Rådne Banan. Det seneste årti har nekrologer om landdistrikter domineret mediebildet. Toneangivende urbane stemmer med magt til at give og definere ordet har skildret et afsondret og trøstesløst parallelsamfund – en slags indre udviklingsland – der halter bag det nationale centers parametre for sund udvikling. Forfaldsfortællingen om en provinsiel dystopi af armod, xenofobi og afvikling blev indledt med DR's temaopsætninger *Den Rådne Banan* og *Danmark Knækker* i 2007 og 2010 samt Weekendavisens banan-føljeton fra 2007. I en sammenligning af de syv største skriftlige mediers skildring af landdistrikter fra 1996-2011 påviser antropolog Gunnar Svendsen en overdrevent negativ repræsentation i forhold til udviklingsindikatorerne kommunal gæld, skolelukning, overførselsindkomst samt udgifter til anbringelse af børn og unge.

Selvom der var travlt fra morgen til duggen faldt, var der tid til en pause med is og en øl. Mogens (tv) har været landmand på Langeland hele sit liv. "Vi har da oplevet nogle gange at blive set lidt ned på, fordi vi var landmænd", fortalte han mig under høsten.

En historisk negativ omtale der kulminerer i 2011, hvor danske landdistrikter i 45 % af avisartiklerne repræsenteres negativt. Mediernes tiltagende forfaldsfortælling om danske landdistrikter falder sammen med en voksende geografisk ulighed mellem land og by siden strukturreformerne i 2007 og 2008, der centraliserede velfærdsstaten for at sikre national vækst og konkurrencedygtighed på trods af globalisering. Reformerne har mærket landdistrikter med tab af arbejdspladser, ringere infrastruktur, skole- og sygehuslukninger, og de har skabt større afstand til forvaltning, politi og retsinstanser.

Udkanten var længe *noget*, man talte om, ikke *nogen* man talte med – indtil borgerne i den interne periferi sagde fra over for en ekstern repræsentation, de ikke kunne genkende, og vakte en debat med flere stemmer ved at gøre sig selv til aktive medfortællere om deres sted og dets udvikling. I 2014 søsatte tre øboere fra Ærø folkebevægelsen Oprør fra Udkanten, der anfægter strukturel skævvridning og vil fremme en decentral, national udvikling. I 2015 tog 20.000 borgere fra Sydhavsøerne del i folkeopstanden Lolland-Falster Lovestorm, der var en positiv modfortælling til TV2-serien *På Røven i Nakskovs* skildring af et Underdanmark. Samme år bestormede vrede langelændere Politiken med klager, da de oplevede en misrepræsentation i Janus Engels fotoessay om øen. I rollen som henholdsvis visuel antropolog og lokaljournalist gjorde vi periferiens egne fortællinger til centrum i vores respektive studier på de sydfynske naboer Langeland og Ærø.

A.S. til K.: Hvad var dit afsæt for at lave feltarbejde på Ærø?

Velfærdsstatens centralisering og den voksende ulighed mellem Danmarks urbane

centre og deres rurale baglande er sket parallelt med en koncentration af medielandskabet. Ud fra et journalistisk normativ om en balanceret geografisk dækning og tilstedeværelse har større medier traditionelt set haft redaktioner flere steder i landet. Men med de traditionelle mediers krise har landsdækkende medier det seneste årti nedlagt regional- og lokalredaktioner og er fusioneret i større mediehus. Flertallet af medlemmerne i Dansk Journalistforbund bor nu i byerne; København har 11,5 journalist per 1000 indbygger, mens Lolland har mindre end 1 journalist per 1000 indbygger. Journalistikkens centralisering udfordrer lokalt forankrede historiers vej til det nationale nyhedsbillede. Flertallet af de journalister, der fremskriver et stereotypet billede af en udkant 'derude', fortæller fra skriveborde i byerne – sømil fra hverdagslivet på en ø som Ærø – der er udkant for mange, men som selv sagt er centrum lokalt.

Jeg ville udforske lokale fortællinger fra og om Ærø, fordi jeg savnede flere nuancerede vinkler fra det her vi kalder vandkanten. De fleste lokal- og regionalmedier laver journalistik langt fra byerne, og de er ofte de eneste lokalt tilstedeværende nyhedsmedier i landdistrikterne med lokalt bosiddende journalister. Derfor valgte jeg at udforske de ærøske udviklingsfortællinger som journalist på Fyns Amts Avis' Ærø-redaktion.

K. til A.S.: Hvad var dit afsæt for at lave feltarbejde på Langeland?

Der opstod en heftig debat i kølvandet på Politikens fotoessay om Langeland. "Hvis I havde lavet en lignende serie om Uganda, var I blevet kaldt racister. Hvis I havde portrætteret homomiljøet på samme måde, ville I blive kaldt homofobes. I for-

Dronningen besøgte Langeland i sommeren 2016. Her bliver hun vist rundt i Bagenkops fiskerimuseum. Museet er skabt og bygget af frivillige kræfter, og byen beskrives over alt på øen som en by med ildsjæle, der sætter gang i lokalsamfundet.

står slet ikke, at I kommer til provinsen med hovedet fuld af fordomme”, lød kritikken fra min informant Christian under et debattmøde mellem Politikens ledelse og langelænderne. Mange øboere følte sig stemplede i avisens fortælling, som andenrangsborgere tabt af det globale samfund.

Det var en god case til at undersøge sammenstødet mellem forskellige forestillinger og agendaer om definitionen af landdistrikter i Danmark, da det både viser, hvordan stereotype forestillinger skabes og reproduceres, og hvilken betydning medierne har i denne historieskrivning. Jeg ville udfordre de centraliserede mediers snæversynede repræsentation og eksperimentere med, hvordan man kan skabe mere nuancerede repræsentationer, hvor de portrætterede kan genkende sig selv og føler sig forstået.

A.S. til K.: Hvordan undersøgte du de ærøske fortællinger?

Når man går i land med færgen i Ærøskøbing er noget af det første, øjet møder, et bindingsværkshus med 'Fyns Amts Avis!' trykt på gavlen. I en glasmontré hænger dagens spiseseddel. 'Køb avisen her eller i butikkerne', står der. Bag det gamle færgkontors vægge skriver tre journalister og en journalistpraktikant hver dag til de to Ærø-sider i avisen, som omkring 700 ærøske husstande abonnerer på, ud fra en devise om at bedrive kritisk, konstruktiv journalistik til og for øboere som målgruppe. Her tilbragte jeg en stor del af

mit feltarbejde. Jeg indgik en aftale med avisledelsen om et tværfagligt samarbejde, hvor jeg skulle deltage i den journalistiske arbejdsgang, mens jeg tog del i det lokale hverdagsliv og udforskede øboeres fortællinger om deres ø samt disse fortællingers betydning for deres håb om Ærøs overlevelse som et selvstændigt helårssamfund.

K. til A.S.: Hvad fandt du ud af i dit feltarbejde på Langeland?

Politikens fremstilling af Langeland var ikke et nyt påfund, men havde forbindelser til gamle stereotype forestillinger om landet og livet der, som beskriver befolkningen og samfundet som enten det sted alle danske dyder stammer fra eller det helt modsatte – et sted udenfor civilisationen. Langelænderne kan naturligvis ikke kategoriseres som én homogen gruppe. For eksempel er øen delt i minimum tre dele – nord, syd og midt. Delene har historisk haft sproglige, geografiske og politiske skel, hvilket langelænderne er meget bevidste om: “Det er jo ikke bare ‘Langeland’. Øen er delt i minimum nord, syd og midt – Rudkøbing hører ikke til hverken nord eller syd.”

Det var spændende at opleve hvordan mine informanter fortolkede fotoessayet forskelligt. Det var helt afgørende for, hvorvidt folk fortolkede det positivt eller negativt, om de kun havde forholdt sig til billederne eller også havde læst teksten. Teksten skabte en ramme for, hvordan folk forstod billederne med for eksempel en tekst som: “Hvordan ser livet ud, når resten af verden er kørt forbi.” Det afslørede også, hvad det egentlig var fotografen så og hvilket blik, han havde lagt på det langelandske samfund, og man kan stille spørgsmålstejn ved, hvor det blik kom fra. “Jeg tror, at folk følte sig snydt. De havde inviteret ham ind i deres hjem og haft gode snakke med ham, vi havde inviteret ham med til havnefesten, og han havde deltaget og haft det rigtig sjovt, og så ender det med det her”, sagde Kristine en dag, hvor vi sad og kiggede på billederne. De, der ikke forholdt sig til teksten i essayet, så en helt anderledes varme og intimitet i billederne. Jeg læste teksten højt for Jens, en dag vi snakkede om billederne. “Ej nej nej, det er slet ikke det, jeg ser i billederne – det passer jo ikke”, sagde han. Billederne viste ikke nødvendigvis det, som fotografen beskrev i teksten. Teksten afslørede således de stereotype forestillinger, som fotografen oplevede Langeland igennem.

K. til A.S.: Hvordan kan man skabe mere nuancerede visuelle repræsentationer, der stemmer overens med den måde, folk repræsenterer og forstår sig selv på?

Jeg havde en ide om at skabe en film gennem et stærkt samarbejde med mine informanter. Men den ide blev ved drømmen. Mine informanter var optaget af deres egne liv, de forstod ikke altid min antropologiske tilgang, og nogle viste også modvilje til mit projekt: “Det bliver alt sammen glemt igen, hvis vi bare holder op med at snakke om det, men så kommer du her og river op i

Egon og Hans Erik er pensionerede sømænd. De sejler ud med kutteren Liljen, gerne hver anden dag, kl. 4 om morgenen. "Vi er jo lige så gode, lige så fine som alle andre. Vi har bare en anden måde at gøre og sige tingene på, ik", sagde Egon en dag.

det, og så får det bare opmærksomhed igen”, sagde informanten Hans til mig. Forestillingen om ligeværdig arbejdsfordeling og indflydelse på projektet var en illusion, der betød, at jeg måtte tage ansvaret på mine skuldre og forholde mig hyperbevidst til min måde at skabe en repræsentation. Det formede nogle principper for måden, jeg komponerede filmen på. De bestod i samarbejde i form af tillid og tilladelse, dekonstruktion af stereotyper, at vise filmens konstruktion og min position samt at skabe rum for diversitet og diskurser.

Filmene blev en form for diskursivt rum, hvor forskellige fortællinger og perspektiver kom til udtryk, og hvor konstruktionen blev tydeliggjort for netop at vise, at filmene i sig selv også var én måde at repræsentere Langeland på. Konkret er filmene et antal selvstændige portrætter, der som glimt af forskellige langelandske liv bryder med stereotype opfattelser i forfaldsfortællingen og ideen om en homogen langelandsk befolkning.

Som metode var filmene en måde at inkludere forskellige øboeres stemmer og perspektiver. Den giver et indblik i mosaikken af mennesker og forståelse for, hvor diskurserne udspringer fra. Jeg vil vove at påstå, at journalistikken kunne få gavn af at udfordre sine stramme former for historiefortælling ved at åbne op for de forskellige perspektiver og ved at sætte sig i den andens sted gennem etnografiske metoder.

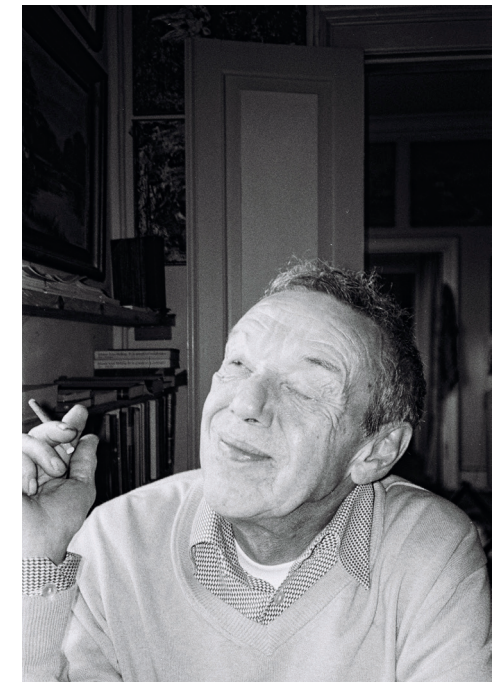
A.S. til K.: Hvad fandt du ud af?

Positionen på avisen var en vej ind i hverdagens små og store fortællinger om Ærø, der gav mig adgang til at snakke med en bred vifte af øboere og et overblik over den lokale dagsorden. Det var også en metodisk vej til at se og belyse de lokale fortællinger og deres nuancer. Jeg identificerede tre gener af fortællinger; en om marginalisering, en om modstand og en fristedsfortælling.

A.S. til K.: Beskriv marginaliseringsfortællingen?

Mange øboere udtrykker en social kritisk fortælling om at blive behandlet som andenrangsborgere i eget land, og at centraliseringen fremmer en urban udvikling på bekostning af landdistrikters eksistens ved at indskrænke en lige national adgang til infrastruktur, sundhed og tryghed. Den fortælling kom blandt andet til udtryk i responsen på, at Ærøes eneste apotek stod til at miste sin vagtordning i Region Syddanmark, så øboerne måtte tage færgen for at få udleveret livsvigtig medicin uden for apotekets åbningstid, eller vente til næste dag hvis de fik akut behov efter den sidste færgeafgang. “Vi er presset af centralisering. Vi betaler det samme i skat som andre danskere, men får ikke samme velfærd for pengene. Vi vil ikke have bedre vilkår end andre landsdele, blot samme rettigheder,” siger øboeren Pia. Marginaliseringsfortællingen betoner en oplevelse af en skæv og uretfærdig behandling, hvor Ærø gøres til en periferi af urbane magthavere, der ikke kerer sig om øboernes ve og vel.

Søren er fra Sjælland, men fandt sit drømmested, Lejbøllegård, på Langeland, hvor han har skabt et helårsmarked på en gammel firlænget gård. “Fotografen vandt jo Årets Pressefoto – så er man ikke dum. Jeg brød mig ikke om den hårde måde nogle kritiserede fotografen på.” Ifølge Søren var der flere grupper af Langelændere, og det var især “kultureliten”, der var strenge i deres kritik overfor Politiken.

A.S. til K.: Beskriv modstandsfortællingen?

“Vi har mistet velfærdsstatens gamle værdier. Nu hærger storbycentralismen, som gør landet skævt. Vi er altid på udkig efter centralistovergreb. Ærø er som et bemandedt skib, vi værner om. Vi holder øje med centralismens vind og uvejrbygger”, siger 62-årige Kim. Mange øboere betoner som han en særlig årvågenhed over for strukturelle tiltag, der har en marginaliserende effekt på øen samt en unik modstandsånd, hvor de står sammen og protesterer i en fælles kamp for Ærøes vitale funktioner, der ofte består grundet deres mobilisering af modstand. Den fortælling vidner i min optik om, at marginalisering frem for resignation, mindreværd eller en internalisering af den urbane forfaldsfortælling fører til indignation og protest mod den gængse politik på Ærø.

A.S. til K.: Hvad er Fyns Amts Avis' rolle i historiefortællingen?

Avisen ser det som sin opgave at være et talerør, der agerer lokal vagthund for Ærø. Som fælles diskussionsplatform, der cirkulerer øboernes private oplevelser og fortællinger om marginalisering offentligt, er den drivende for øboernes kollektive hverdagsmodstand mod centraliseringen. I en borgerjournalistisk optik kan avisen siges at skrive for Ærøes overlevelse som et helårssamfund. Ved at skabe en fælles referenceramme og oplevelse af samtidig er lokalavisen også med til at fremme et sammenhold og et forestillet fællesskab på tværs af øens interne skel.

- Hi beautiful.

Camilla er oprindeligt fra København, men blev forelsket i Jakob, en langelandsk landmand. "Jeg kan godt mærke at jeg har haft nemmere ved at blive en del af fællesskabet, fordi jeg er kommet ind i den her familie. Men jeg er stadig ikke sikker på, at jeg vil blive kaldt andet end 'københavneren'. Jeg er ikke sikker på, at jeg nogensinde vil blive 'Camilla' herovre."

A.S. til K.: Hvilken rolle spiller marginaliserings- og modstandsfortællingerne?

Fortællingen hjælper øboerne til at vinde en oplevelse af handlekraft i en samtid, der har sat dem udenfor, og til at vinde kollektiv styrke som én ø, der står sammen for overlevelse. Ved at dele fortællingerne med hinanden og med offentligheden via den lokaljournalistiske dækning bliver øboerne forvandlet fra magtesløse objekter for centralisering til handlende subjekter, der kæmper for social retfærdighed.

Derved genforhandler de også Ærø's position som udkant og tager til genmæle mod forfaldsfortællingen.

A.S. til K.: Hvad kendetegner fristedsfortællingen?

Med et udtryk som 'Vi er 50 år bagefter, derfor er vi foran nu,' fortælles historien om, at netop Ærø's marginalisering i et afbræk fra det dominerende samfunds udvikling værner om en anderledes og værdifuld form for tid og fællesskab. Her er

Ærø en rejse til en tid med gammeldags, kollektive værdier, hvor også tiden forløber i en langsom rytme med 'fred og ro' og 'tid til fordybelse'. På behørig afstand af acceleration, fremmedgørelse og konkurrence lever øboerne i en nærmest utopisk tid med samvær, nærvær og et sammentømret fællesskab, der er smuldret andre steder. Ved at gøre sig til aktive medfortællere nyfortolker de derved deres plads i Danmark og ændrer det at være sat udenfor fra et problem til et potentiale.

K. til A.S.: Hvad var din metode, og hvad betød den?

Langelændernes oplevelse med Politikens fotograf smittede af på deres holdning til mig, og der var en mistro mod mit projekt og kamera. Derfor lagde jeg kameraet helt væk de første par måneder. Jeg fik arbejde på en gård,

hvor jeg deltog i høstarbejdet og passede dyr, jeg var frivillig på et museum i Bagenkop, jeg gik til kor, fiskede med lokale fiskere og deltog i vandreture og sommerfester. Det var nødvendigt for både at få en forståelse for langelænderne og at blive accepteret. "Jeg så dig tidligere, hvor du bar en kalv over i stalden, og der sagde jeg til Svend Erik, 'hun kan da finde ud af at lave noget. Hun står ikke bare og glor som en dum journalist'," sagde Morten til mig en dag under høstarbejdet. At jeg viste vilje til at deltage på lige vilkår og give noget igen var afgørende for at vinde accept og tillid. For mange var min position den samme som Politikens fotograf, hvilket vanskeliggjorde at få adgang, men netop det at deltage i hverdagslivet, hjælpe til og ikke gemme mig bag et kamera gjorde hele forskellen.

Da mine informanter stode på min intention kunne jeg begynde at filme og arbejde mere direkte med at skabe en film. Jeg bad mine informanter udfordre mig i mine spørgsmål og være kritiske overfor mine perspektiver og lagde op til dialog og diskussion. Filmen skabte et særligt rum og opmærksomhed, der fik mine informanter til at fortælle om sig selv og deres opfattelser. Og reaktionen fra mange af mine informanter var også meget positiv, da de efterfølgende så den færdige film. Der mærkede jeg, hvilken forskel det havde gjort for dem, at jeg havde taget mig tid til at opbygge tillid. Det var en god fornemmelse at mærke, at det jeg havde lavet faktisk betød noget for dem.

A til K: Du valgte at tage en rolle som journalist ved den lokale avis på Ærø – hvad betød den positionering?

Jeg var spændt på, om min dobbeltrolle som både antropolog og journalist vil

le begrænse min adgang til mere sensitive temaer, men faktisk oplevede jeg en enorm åbenhed for at tale om Ærø på godt og på ondt. Jeg var varsom med at lave kritiske historier fra de lokalpolitiske farvande og skrev i stedet portrætter af ærøboere, dækkede nye tiltag og skrev reportager om begheden fra det lokale hverdagsliv.

Jeg klargjorde altid, hvilken form for interview, der var tale om, så øboerne vidste, at en fortælling i et kvalitativt interview ikke kom i avisen, samtidig med at jeg ekspliciterede min forskerrolle i journalistisk regi. Det journalistiske virke er mere velkendt end det antropologiske, og min tilskrevne rolle som 'den nye på avisen' viste sig at være et godt afsæt til at møde øboere, afmystificere mit projekt og blev én af vejene til at rammesætte en antropologisk samtale om Ærø. Såvel journalisterne som øboerne navigerer mellem flere professionelle og private roller på Ærø, og min vekslen mellem forskellige kasketter faldt derfor inden for mange øboeres hverdagspraksis.

A til K: Hvorfor valgte du at kombinere det antropologiske og det journalistiske virke?

I min studietid har jeg savnet et antropologisk mod til at deltage i den offentlige debat, da jeg oplevede, at vigtige antropologiske indsigter, der kunne nuancere stereotype medierepræsentationer og forståelser, gik tabt i tungt, akademisk fagsprog. Jeg har derfor søgt journalistikkens vej med troen på, at antropologien kan opnå en mere synlig offentlig rolle med brug af en enkel og levende fortællestil, samtidig med at journalistikken kan finde berigelse i den etnografiske metode og langsommelighed. Min antropologiske og journalistiske samtale om Ærø blev til i håbet om, at

de to tilgange og fagligheder kunne skabe forskellig og komplementær viden om de ærøske fortællinger og samtidig skabe grobund for en mere nuanceret journalistik og en mere æggende antropologisk formidling.

K til A: Hvilken rolle mener du, at antropologer skal spille i den offentlige debat?

Jeg beundrer de antropologer, der formår at formidle kompleks viden på en jordnær måde, så det er forståeligt for alle, og gør en dyd ud af at deltage i og påvirke den offentlige debat. Antropologien kan netop bidrage med faglige og empiriske indsigter, som kan prikke til vores common sense opfattelser. Her er deltagerobservationen, hvor man forsøger at sætte sig i den andens sted helt afgørende, kombineret med en refleksionsproces, hvor man stiller spørgsmålstejn ved sin metode, viden og opfattelser. Det kan journalistikken lære noget af i forhold til at skabe en mere nuanceret historieskrivning. Men evnen til at formidle, hvordan verden ser ud og opleves fra andres perspektiv kræver også en form, der vækker noget i os og får os til at relatere os til de mennesker, der er centrum for fortællingen. Det er akademiske tekster ikke altid så gode til. I mit projekt var filmmediet et udgangspunkt som metode til at skabe dialog og give en stemme til forskellige langelændere. Filmen formår at formidle den empiriske viden og mangfoldighed, jeg oplevede via sanselighed og fortællinger, og giver derfor også mening for folk, der ikke er antropologer.

Forslag til videre læsning

Eriksen, Thomas Hylland. 2006. *Engaging Anthropology: The Case for a Public Presence*. Oxford: Berg.

Gunnar L.H. Svendsen. 2013. "Indledning: Landlig italesættelse og virkelighed 1996-2011." I: Gunnar L.H. Svendsen (red.): *Livsvilkår og udviklingsmuligheder på landet: viden, cases, teorier*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Sacha Christensen og Helene Pristed Nielsen. "Udkantsdanmark: Avisernes (med) produktion af Nordjyllands territoriale stigma." *Praktiske Grunde*, 2013:3.

Om forfatterne

Anne Sofie Askholm er uddannet visuel antropolog fra Aarhus Universitet i 2017 og har desuden en baggrund i religionsvidenskab og fotografi. Hun samarbejder med Langelands Museum om at lave en udstilling på baggrund af sit projekt på øen. Anne Sofie er ansat som antropologisk projektmedarbejder ved Samsø kommune, hvor hun står for borgerinvolvering i byplanlægning og er kurator på en udstilling om klimaforandringer og bæredygtig energi. Kontakt: asmaskholm@gmail.com.

Kathrine Dalsgaard er uddannet antropolog fra Københavns Universitet i 2018. Hun har en tillægsuddannelse i journalistik fra DMJX og har skrevet for Kristeligt Dagblad. Kathrine arbejder som fuldmægtig for Udenrigsministeriets Oplysningspulje. Kontakt: kathrinedalsgaard@hotmail.com

07. NOV. 2016 KL. 21.00

I Jelling afleverer de deres børn midt i asylcentret

I byens asylcenter er der både en ungdomsklub og en privat dagpleje. Nu skal en forsker undersøge, hvordan asylcentret er smeltet sammen med resten af byen.

Claus Løgstrup Ottesen afleverer hver dag sin søn Jeppe midt i Jellings asylcenter. Her ligger stordagplejen Antons Lade. (Foto: Anders Davidsen © dr)

Når asylcentret bliver en del af samfundet

Fra lokal hverdag til national mediefortælling... og tilbage igen

Af Birgitte Romme Larsen

Danmarks ældste asylcenter har ligget 26 år i landsbyen Jelling. Her er det med tiden – rumligt, socialt og institutionelt – smeltet sammen med lokalsamfundet, og omvendt. For eksempel er både en lokal dagpleje og en fritids- og ungdomsklub i dag placeret i to af selve asylcentrets barakker. Baseret på et etnografisk studie af dette daglige naboskab, fokuserer artiklen på den omfattende nationale mediedækning, der ramte min forskningscase undervejs, og på hvordan denne kom til at ændre ved selve den lokale virkelighed, jeg var i gang med at studere.

“I Jelling afleverer de deres børn midt i asylcentret.” Sådan lød overskriften på *DR Online*, mandag den 7. november 2016, aftenen før det amerikanske præsidentvalg. Overskriften refererede til det naboskab mellem asylcenter og lokalsamfund, som jeg på daværende tidspunkt fulgte i et toårigt etnografisk studium. Asylcentret, der er drevet af Røde Kors, har haft til huse i den lille sydjyske stationsby Jelling (3.400 indbyggere) i 26 år. Det udgør i dag Danmarks ældste asylcenter, og med tiden er en række lokale dagtilbud blevet placeret midt i selve asylcenterområdet, herunder en fritids- og ungdomsklub og en dagpleje.

Nogle dage forinden havde en journalist fra Danmarks Radios nyhedsredaktion ringet til mig. De var faldet over mit forskningsprojekt på universitetets hjemmeside og ville gerne – i forbindelse med det amerikanske valg – ‘køre en historie på det’ i *TV Avisen*. Det var uklart for mig, hvori forbin-

delsen bestod, men journalisten kom hurtigt min undren i forkøbet. “Folk kan ikke holde fokus på så stor en makropolitisk event så mange timer ad gangen”, betroede han mig, “med mindre den brydes af en kontrasterende hverdagshistorie, som folk konkret kan spejle sig i, og som både er positiv og ikke udgør en event, men som dog alligevel overrasker – eller måske ligefrem chokerer”.

Det lokale naboskab mellem asylcenter og lokalbefolkning i Jelling levede på én og samme tid op til samtlige disse fire kriterier, mente DR’s nyhedsredaktion – det ‘chokerende’ element bestående i, at byens lokale dagpleje ligger i en af asylcentrets barakker, hvor den på tiende år har lejet sig ind. Dette uden at have ført til nogen frygt eller nævneværdig bekymring blandt de lokale forældre, hvis småbørn til daglig sover til middag udenfor i deres barnevogne, lige midt i et asylcenterområde. “Normalvist”, pointerede journalisten, “hører vi jo primært i medierne om, når lokale gør modstand mod et asylcenter eller investerer i høje hegn omkring deres ejendom for at beskytte sig mod et sådant”.

DR’s nyhedsredaktion var nu ude efter en mere positiv fortælling. Omend denne altså ikke først og fremmest skulle tjene som modnarrativ til et sådant ofte negativt betonet nyhedsstof om asylcentre, men som modnarrativ til den stordramatiske globale event, ‘det amerikanske præsidentvalg’. Jeg indvilgede i at samarbejde omkring det ønskede indslag til TV Avisen og satte journalisten i kontakt med de omhandlende aktører i Jelling.

Dagen efter rejste en DR-journalist og en kameramand til det lille sydjyske lokalsamfund, hvor de tilbragte både dag og aften. Her interviewede de både tilfældige lokale indbyggere, ansatte og forældre i den føromtalt dagpleje, asylcentrets leder, samt en række lokale unge (både asylansøgere og danske borgere) fra byens ungdomsklub. Sidstnævnte har i mere end 15 år fungeret som en fælles institution for asylcentrets og kommunens børn og unge, og ligesom den lokale dagpleje ligger den i en af asylcentrets barakker, hvor kommunen har lejet sig ind. DR’s to udsendinge skyndte sig derefter tilbage til København med de mange timers interview og optagelser. Indslaget skulle være klar til TV Avisen allerede næste aften.

Medieformidling – en slutaktivitet eller starten på en ny slutning?

Igennem de seneste årtier har mange antropologer i Danmark rettet opmærksomhed mod den måde, hvorpå ‘fremmedangst’ produceres og re-produceres i den nationale mediedebat. I den forbindelse kan for eksempel nævnes antologien *Den generende forskellighed* redigeret af Peter Hervik. Gennem de selv samme medieplatforme lægger mange antropologer samtidigt adskillige formidlingskræfter i at kvalificere og nuancere den ofte nega-

tivt ladede offentlige diskurs på flygtninge- og indvandrersområdet. Ligesom det også var min egen intention at gøre det, da jeg indvilgede i at samarbejde og dele min felt med Danmarks Radio.

Vi antropologer er imidlertid mindre opmærksomme på de måder, hvorpå samarbejdet med medier sommetider som en boomerang kan vise sig at ramme tilbage på selve den etnografiske undersøgelsesproces, vi er midt i. I denne artikel kaster jeg lys over akkurat dette fænomen: når et givent mediesamarbejde leder til nye empiriske situationer og virkeligheder, som påvirker eller decideret omformer vores etnografiske felt, og således også vore fund og analyser. Når det sker, komplicerer det samtidigt en almindelig opfattelse af henholdsvis ‘forskning’ og ‘formidling’ som forskellige elementer, der tilhører to adskilte sfærer og faser i den antropologiske arbejdsproces.

For indimellem kommer ‘medierne’ til at udgøre mere og andet end kun de formidlingspartnere, vi typisk forestiller os dem som: sommetider bliver de i stedet til egentlige medskabere af forskningsprocessen – forstået på den måde, at medieformidlingen i sig selv viser sig at skabe nye lokale virkeligheder i felten. Når formidling på sådan vis bliver en utilsigtet intervention, flyder elementerne ‘forskning’ og ‘formidling’ sammen på nye, uventede måder. Dette slører, hvor forskningshistorien begynder og ender, og det slører dermed også konsekvenserne af formidlingen for den videre empiriske udforskning i felten. Med forskningscasen fra Jelling som et eksempel, ønsker jeg med denne artikel at rejse spørgsmålet om, hvor sådanne uforudsigelige resultater af mediesamarbejder efterlader os (eller tager os hen) som formidlende antropologer: hvilke potentialer og udfordringer medfører det for vores virke, når ‘medierne’ konkret bliver medskabere af vores etnografiske felt og empiriske fund?

En skaterbane klemt inde mellem Trump og Clinton

Danmarks Radio forvandlede de mange timers optagelser og interviews til et fire minutter langt indslag om min forskningscase, filmet fra selve dagplejen og den kommunale fritids- og ungdomsklub i midten af asylcenterområdet. Indslaget blev sendt aftenen før præsidentvalget i den sene TV Avisen klokken 21.00, ledsaget af nyhedsartiklen på DR Online med førnævnte overskrift: “I Jelling afleverer de deres børn midt i asylcentret”. Indslaget og nyhedsartiklen blev bragt lige netop den aften, idet DR fra start havde planlagt, at historien fra Jelling skulle såkaldt ‘rulle videre’ i sendefloden dagen efter, på den amerikanske valgdag. Den strategi resulterede på valgmorgen i to live-interviews i *P1 Morgen* og *DR2 Morgen*, hvor jeg i henholdsvis syv og fem minutter berettede om det daglige asylcenternaboskab i Jelling. På en amerikansk valgdag er dette ganske mange minutters taletid at blive tildelt i

nationalt TV og radio – ikke mindst, når man tager Jellinghistoriens komplet ubeslægtede indhold i betragtning.

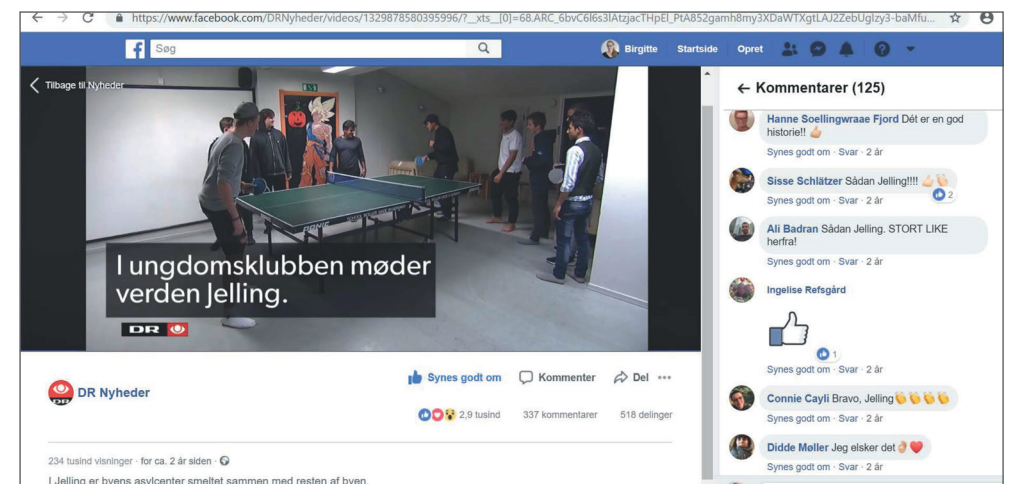
Klar på at lade den positive fortælling fra Jelling ‘rulle videre’ ankom jeg på valgmorgenen til DR Byen klokken 07.15. Overalt sydede og boblede det af præsidentvalget. Jeg overvejede om hverdagsfortællingen om det velfungerende asylcenternaboskab et sted på landet i Danmark nu alligevel ikke var en smule malplaceret og fejlcastet, men journalisten havde jo talt. Den positive og konfliktfri, men alligevel ‘chokerende’ historie fra Jelling udgjorde den ideelle kontrast til og pause fra det højspændte verdensdrama, *Trump versus Clinton*. Formålet med den sirligt designede sendeflade, hvor min forskningscase altså skulle tjene som pausefisk, var at modvirke seer- og lyttertræthed gennem en nøje afstemt vekselvirkning mellem ‘hverdag’ og ‘event’.

Klemte inde mellem folketingsmedlemmer, valgforskere og politiske meningsdannere på hver side af live-interviewene i både P1 Morgen og DR2 Morgen, havde jeg lang tid til at fortælle – ned til mindste etnografiske detaljer. Eksempelvis brugte jeg flere minutter på at forklare, hvordan den kommunale fritids- og ungdomsklubs *mooncars* har haft væsentlig betydning for naboskabets udvikling i dag. Engang for længe siden hoppede asylcentrets unge beboere nemlig jævnlige over hegnet til klubbens legeområde, da de ikke kunne modstå de spændende *mooncars*, som stod derinde. I fællesskab besluttede de to ledere af henholdsvis asylcentret og fritids- og ungdomsklubben imidlertid at gøre en ende på denne hverdagskonflikt ved at inkludere asylcentrets børn og unge formelt i klubben, på lige fod med byens øvrige børn og unge. Ligeledes forklarede jeg i dybden, hvordan den lokale skaterbane, som også ligger på selve asylcenterområdet, kan ses som en konkretisering af den pragmatisme, det hviler på. Engang for længe siden ønskede byens børn og unge sig nemlig en skaterbane. Kommunen rådede over et passende stykke jord til formålet, men ikke over de fornødne midler til materialer. Sidstnævnte tilbød Røde Kors imidlertid at finansiere, således at en fælles skaterbane kunne etableres til gavn for alle i byen.

I løbet af de henholdsvis 3 timer og 2½ time, som P1 Morgen og DR2 Morgen varede, udgjorde de fyldige interviews om asylcenternaboskabet i Jelling de to eneste indslag, der *ikke* omhandlede det amerikanske præsidentvalg. Aldrig har ordene ‘mooncars’ og ‘skaterbane’ ligget så skævt i luften som på denne storpoltiske novembermorgen på national TV og radio tilbage i 2016.

Asylcentret som just another local institution

Hvor det danske asylcenterlandskab generelt er meget foranderligt, præget af konstante åbninger og lukninger af centre, har asylcentret i Jelling fungeret siden 1993, og lokalt udgør dets tilstedeværelse ikke længere nogen

‘event’. Tværtimod viser mit studie, hvordan asylcentret i dag er blevet en så indoptaget del af det lokale samfundsliv og institutionelle kredsløb, at det i hverdagen betragtes på linje med andre lokale institutioner, såsom folkeskolen, sportsklubben, musikskolen, og så videre. Med andre ord er asylcentret i det daglige i lokalsamfundet blevet *just another local institution*, som jeg har formuleret det i titlen på en engelsksproget artikel om studiet.

Ja, faktisk giver det i Jelling slet ikke længere mening at forsøge at afgøre hvem, der er ‘integreret’ ind i hvad – er det asylcentret, der med tiden er blevet integreret i byen, eller er det lokalsamfundet, der langsomt er blevet integreret i selve asylcenterområdet? Den både rumlige, sociale og institutionelle sammenfiltrering af asylcenter og lokalsamfund, som vi ser i Jelling i dag, gør det ganske enkelt meningsløst her at beskæftige sig med begrebet ‘integration’. For i den almene samfundsdebat – som også antropologerne Karen Fog Olwig og Karsten Pærregaard har beskrevet det i antologien *Integration* – henviser ‘integration’ typisk til det forhold, at en bestemt ‘del’ (flygtninge og indvandrere) skal indtages i en allerede eksisterende ‘helhed’ (det danske samfund). Men i Jelling giver det ikke længere mening at tale om, hvad der er helheden, og hvad der er delen: fjernede man asylcentret, ville lokalsamfundets egne institutioner blive berørt, og omvendt. Akkurat som et slags avanceret korthus, hvor det enkelte kort på én og samme tid er båret af helheden og selv er bærende for denne.

I Jelling er sammenfiltreringen af ‘asylcenter’ og ‘lokalsamfund’ da lige præcis heller ikke vokset ud af et ideologisk fokus på ‘integration’, men ud af et pragmatisk fokus på lokale løsninger på lokale udfordringer. Eksempler på dette har netop været, da man i byen manglede plads til en lokal dagpleje, og denne plads (på et tidspunkt med få asylansøgere i landet) viste sig at findes i en af asylcentrets ledige barakker. Eller da *mooncars*-konflikten blev løst ved, at de to institutionsledere sammen besluttede formelt at inkludere asylcentrets børn og unge i klubben. Eller da kommunen og Røde Kors slog deres kræfter sammen for i fællesskab at kunne etablere en længe ønsket skaterbane til gavn for alle i byen, inklusive asylcentrets beboere.

Som sted og som etnografisk ‘case’ har Jelling by og dets asylcenterområde med andre ord udgjort et oplagt laboratorium for studiet af, hvornår noget i det daglige kommer til at opfattes som ‘fremmed’ eller ‘ikke-fremmed’. Studiet viser ikke mindst, hvordan den ‘integration’, og det møde mellem ‘dem’ og ‘os’, som vi i det danske samfund er så optaget af, lokalt kan tage form ud fra en helt anden *pragmatisk* logik, end den typisk mere *ideologiske* logik, som på nationalt niveau kendetegner den offentlige og politiske debat på området. I Jelling er sammensmeltningen af ‘asylcenter’ og ‘lokalsamfund’ sket akkurat med afsæt i samme form for pragmatisk naboskab og løsningsorientering, som også kendetegner samarbejdet og forbindelserne mellem lokalsamfundets øvrige institutioner ud over asylcentret. Med andre ord danner de forskellige lokale institutioner, inklusive asylcentret,

tilsammen et overordnet ‘institutionelt kredsløb’, som samtidig er dét, et levende og velfungerende lokalsamfund er gjort af. Og som kolleger og jeg har beskrevet det i rapporten *Den nye landbefolkning*, er det akkurat gennem fokuset på et *lokalt* og *pragmatisk* ‘os’, i modsætning til et nationalt og ideologisk ‘os’/‘dem’, at dette vitale institutionelle kredsløb i det daglige opretholder sig selv.

På den amerikanske valgdag tilbage i 2016 spurgte journalisterne i *PR Morgen* og *DR2 Morgen* mig begge steder afslutningsvist: “Hvad kan vi så lære af denne forskningscase fra Jelling, når det kommer til integration andre steder i landet?” Jeg svarede (og har sidenhen svaret mange gange), at asylcenternaboskabet i Jelling *netop* aldrig lokalt har været hverken anskuet, omtalt eller erfaret som ‘integration’. Og at dét, vi derfor muligvis kan lære, akkurat er, at integration måske først er noget, der lykkes, når vi holder op med at fokusere på det som ‘integration’.

“Hvis du vil vide noget om integration, er du kommet til det helt forkerte sted”

For det er sådan, det er i Jelling. Her, hvor asylcentret har ligget midt i byen siden 1993, da en stor gruppe bosniske flygtninge kom til Danmark, taler de færreste i det daglige om naboskabet med asylcentret som et stykke vellykket ‘integration’. Og under feltarbejdet skete det ganske ofte, at lokale indbyggere uafhængigt af hinanden udtrykte bekymring for, hvorvidt jeg blot ‘spildte min tid’ ved at have valgt netop *deres* lokalsamfund som felt. I Jelling, forsikrede de mig, ville jeg nemlig intet ‘spændende’ kunne finde at studere og skrive om i forhold til asylcentret. Som en informant for eksempel formulerede det:

“Altså, hvis du gerne vil vide noget om integration og sådan noget, er du kommet til det helt forkerte sted. Fordi... virkelig, jeg mener bare... der er ingen problemer eller konflikter her overhovedet i forhold til naboskabet med asylcentret. Faktisk risikerer du bare at spille din tid her. Du vil ikke finde noget som helst spændende om det, her i Jelling. Du ville kunne finde *meget* mere om dette andre steder – og hvor relationen i hverdagen til et lokalt asylcenter måske er mere konfliktfuld.”

Set fra de lokales perspektiv havde det velfungerende asylcenternaboskab intet med ‘integration og sådan noget’ at gøre. Selvom jeg aldrig selv brugte ordet ‘integration’ i felten, viste det sig dog hurtigt at udgøre lokalbefolkningens umiddelbare association, når jeg introducerede min forskningsinteresse i det daglige naboskab mellem asylcenter og lokalsamfund. Og det var tydeligt, hvordan de lokale forbandt ‘integration’ med ‘konflikt’ – to emner, der

Birgitte Romme Larsen, antropolog på Københavns Universitet, har havlandet i et af de besøgte blandt andet Jellingborgernes naboskab med asylcentret.

Vi tænker ikke over asylcentret

En forsker fra Københavns Universitet undersøger, hvorfor områdets borgere og asylcentre er så gode naboer, som de er

AF LIL RASMUSSEN

JELLING: Det har været en spændende dag. Folk er faldt i søvn, så man skal lige stå og fiske dem ind. Slikan sagde Birgitte Romme Larsen, der besøgte Jelling i forbindelse med sommermarkedet. Hun havde en bød, der var lidt anderledes end de andre. "Jelling - mit mig en fortælling", stod der på skiltet.

Den 40-årige kvinde er antropolog på Københavns Universitet, og hun har søgt sig til at undersøge, hvorfor der fungerer, fremfor at se på noget, der ikke fungerer. Forskning og går ud på.

Jelling er adskilt. Statens Forskningsråd har givet hende en bevilling til at undersøge blandt andet naboskabet mellem asylcentret i Jelling og de tilhørende i Sandved og Thyregod og Jellingborgernes nære naboer.

våde Jelling, fordi byen har det såkaldte stavelige bebyggelse af asylcentre i Danmark. Det blev oprettet som en del af et stort projekt i 1990, da der var krig på Balkan, og bostierne byggede væk fra konfliktsoner.

Det er vigtigt ikke kun at have reaktioner på et asylcenter fra omgivelserne, når det er nyt, og der er fokus på det. Her i Jelling fylder det forholdvis store asylcenter to næsten ligegyldige, hvorhen i folk lever dag eller i medierne, kommenterer hun.

Birgitte Romme Larsen overvejer som noget helt nyt, hvordan asylcentret er gået ind i hverdagen. Det ses blandt andet ved, at en del af det oprindelige asylcenter er hjemsat for en daginstitution og en fritidsklub, der deles.

Handlinger om lokaler. Der er ingen diskussion om, at man skal gennem et asylcenter for at komme til byen. Det har været et mere pragmatisk behov for at udnytte lokalene, der har gjort, at man har fundet løsninger. Hvordan er man nået dertil, at et asylcenter bare er en del af en hverdagsituation, spørger Birgitte Romme Larsen.

Hun sænkede derfor på udsikter fra gaderne til sommermarkedet. Ikke for at få input til den værdibaserede debat om, hvordan vi skal have asylcentre eller

om personen måske træder indeni, fordi ingen har fortalt vedkommende, hvordan man kommer ud.

Jelling er en seminarby med deraf følgende højere uddannelsesniveau. Det betyder også, at man er vant til et gennemsnit af personer, der er her i nogle år under deres uddannelse. Derfor er man heller ikke frustreret over, at asylcenterne kommer og går afbrydte af behandlingen af deres sager, siger Birgitte Romme Larsen.

Nyt flertal i Sandved. Hun vil også undersøge forholdene i Sandved. Hvor asylcenterne faktisk udgør befolkningerne. Der er i hvert fald i selve byen.

Så her kan borgere også vente at støde på den særlige antropolog og hendes spørgsmål.

Birgitte Romme Larsen har havlandet i et af de besøgte blandt andet Jellingborgernes naboskab med asylcentret.

Jeg måtte understrege, at jeg som forsker i migration og danske lokalsamfund *bestemt* fandt Jelling et studie værdigt. Lige netop at tilgå 'integration' ud fra en lokal sammenhæng, der *ikke* er præget af 'konflikt', kunne måske akkurat bidrage til en øget samfundsviden om, hvad der skal være *mere* af – i modsætning til *mindre* af. Lokalbefolkningen fandt sig til rette med denne forklaring, men vedblev dog generelt at finde det lokale asylcenternaboskab en smule overvurderet fra etnografens side. For i hverdagen tænkte de ikke over, at der lå et asylcenter lige midt i byen. Dets beboere var "bare en del af bybilledet, fuldstændig ligesom alle andre". Det fik en lokaljournalist fra *Veje Amts Folkeblad* til at vælge overskriften "Vi tænker ikke over asylcentret" efter at have interviewet mig om det igangværende feltarbejde i Jelling.

Når mediedækning ændrer felten

I Jelling var asylcentret blevet 'just another local institution' i en sådan grad, at det generelt ikke forekom de lokale borgere, at det vellykkede naboskab skulle være noget særligt, der var værd at studere eller have lange snakke om. Næh, i Jelling var man ikke noget særligt. Det vil sige, lige indtil Danmarks Radios nyhedshistorie.

Med sin 'chokerende' overskrift, "I Jelling afleverer de deres børn midt i asylcentret", blev nyhedsartiklen set af over 240.000 på *Facebook*. Det samme gjorde således også det lille sammendrag af indslaget fra TV Avisen, som Danmarks Radio lagde på *Facebook* sammen med nyhedsartiklen. Nyhedshistorien om 'den lokale dagpleje placeret lige midt i et asylcenter' gik med andre ord viralt. Faktisk

blev det, til trods for det amerikanske valg, dagens mest læste nyhedshistorie på DR Online. Langt de fleste kommentarspor, jeg kunne nå at følge med i, var positivt ladede, og Jelling blev fra alle ender og kanter af landet skrevet frem som en tiltrængt og kærdkommen 'succeshistorie'. Inden længe meldte også en række Jelling-borgere sig på banen, som i de forskellige kommentartråde stolt bekræftede historien og derfra delte nyhedshistorien videre på byens egne lokale internetplatforme. Det glædede mig at være trængt igennem 'mediernes' i så vidt et omfang med et både kvalificerende, nuancerende og opløftende bidrag til den danske 'integrationsdebat'. Alt var godt.

Nogle uger senere, da jeg vendte tilbage i felten, havde noget imidlertid ændret sig. Jeg blev nu generelt mødt af en lokalbefolkning, der 'sørme godt kunne forstå', at jeg lige netop var kommet til Jelling 'for at se på integration'. For som mange fortalte mig: "Det [integration] er vi nemlig bare så gode til, her i Jelling – faktisk så gode, at TV Avisen for nyligt bragte et indslag om os og vores naboskab med asylcentret." Samme nye reaktion oplevede jeg for eksempel også, når jeg skulle til at påbegynde interviews med lokale indbyggere, jeg ikke tidligere havde mødt. Efter at have præsenteret dem nærmere for mit forskningsfokus skete der nu flere gange det, at personerne uafhængigt af hinanden refererede tilbage til Danmarks Radios nyhedshistorie. Som en informant udtrykte det, inden han nåede at blive klar over forbindelsen mellem mit studie og nyhedshistorien:

"Hvis det er naboskabet med asylcentret her i byen, du gerne vil vide noget om, så vil jeg da lige starte med at anbefale dig at søge på nettet efter et indslag, som Danmarks Radio lavede om os her i Jelling for nogle uger siden, omkring netop dét. Det foreslår jeg lige, at du ser, inden vi går i gang – så har du lidt baggrund. For det indslag... det siger bare *alt* om, hvem vi er her i Jelling og om vores måde at integrere på. Og indslaget siger det meget mere præcist, end jeg nogensinde selv ville kunne her i løbet af den næste halvanden times interview."

Min felt var med andre ord ikke den samme som før. Indbyggernes specifikke måde at tale om (eller rettere *ikke* tale om) deres eget lokalsamfund på havde ændret sig. Den lokale selvforståelse, når det kom til det daglige naboskab med asylcentret, havde flyttet sig – fra at udgøre 'ikke noget særligt' til at udgøre 'noget særligt'. Min felt, som jeg havde lært den at kende, var forandret. Mit formidlingsarbejde med 'mediernes', baseret på min foreløbige analyse af Jelling som lokalsamfund, havde nu forrykket det selv samme lokalsamfund og dets selvforståelse, i al fald hvad angik 'integration og sådan noget'. Når jeg sidenhen har skullet bearbejde det samlede feltarbejds materiale, har dette ofte betydet, at jeg i mine analyser har måttet operere med et 'før' og 'efter' TV Avisen.

Konklusion: medierne som etnografisk forstyrrelse

Formidlingsamarbejde med ‘medierne’ kan på utilsigtet vis forstyrre vores etnografiske undersøgelser, og dette måske ikke mindst, når det omhandler massivt politisk omdiskuterede forskningsemner såsom ‘integration’ eller ‘asylcentre’. Som eksemplet fra Jelling har vist, kan det ligefrem ske, at vores mediasamarbejder kommer til at udgøre et slags “tredje ben” i undersøgelsesprocessen – forstået på den måde, at selve vores etnografiske fund delvist kan vise sig at være formgivet af vores egen offentlige formidling (af de selv samme fund). Hvilke potentialer og udfordringer tilføjer det vores etnografiske virke, hvis vi på sådan vis anskuer ‘medierne’ som en egentlig *medskaber* af vores empiriske forskning – det vil altså sige, frem for blot en parallel og separat arbejdsplatform, hvorfra vi formidler vores (foreløbige eller afsluttede) forskningsfund til offentligheden, inklusive til vore informanter?

Et andet vigtigt spørgsmål er, hvordan dette som fænomen adskiller sig fra den allerede veletablerede diskussion inden for etnografien, som netop handler om, hvad det kan have af uforudsete konsekvenser “*when they read what we write*”, sådan som titlen hedder på antropolog Caroline Brettell’s klassiske antologi om emnet (‘they’ henvisende til vore informanter). Som det understreges i dette værk, vil ‘medierne’ fra tid til anden være forudindtaget i deres formidling af vores studier, hvorfor vores etnografiske fund kan blive fordrejet på en sådan måde, at det ender med at gøre vores informanter vrede eller sårede, når de hører eller læser mediernes udlægning af, hvad vi har fortalt om dem. Dette kan føre til brudt tillid og adgang fra informanternes side.

Forskningsfortællingen i denne artikel har imidlertid ikke handlet om en situation, hvor ‘medierne’ misagter et antropologisk fund og derved gør skade på mennesker og relationer i felten. Snarere har fortællingen omhandlet en situation, hvor det lokalsamfund, jeg studerede, genkendte sig selv i mediernes positive fremstilling. På samme tid som denne anerkendelse af blikket på dem selv udefra utilsigtet førte til en ændret lokal selvforståelse, som havde mediedækningen ramt lige tilbage i felten som en boomerang. Snarere end “forrædere” af et eksisterende fund, blev ‘medierne’ her medskabere af et nyt og divergerende fund. Altså, det helt modsatte – omend fortsat lige “forstyrrende” for den etnografiske proces. ‘En etnografisk forstyrrelse’, hvis implikationer jeg har ønsket at give andre anledning til at reflektere videre over i relation til egne studier. Men også i bredere forstand i relation til samtidens antropologiske virke inden for en globaliseret, men også i højere og højere grad seertals-legitimeret medieverden, hvor vores forskningshistorier, ligesom alt andet, nøje udvælges – til mediets egen fordel. Men måske indimellem også til antropologiens fordel.

Alle fotos er screenshots taget af forfatteren.

Forslag til videre læsning

Brettell, Caroline (red.). 1993. *When They Read what We Write: The Politics of Ethnography*. London: Bergin and Garvey Publishers.

Hervik, Peter (red.). 1999. *Den generende forskellighed: danske svar på den stigende multikulturalisme*. København: Hans Reitzels Forlag.

Olwig, Karen Fog og Karsten Pærregaard. 2007. “Integration: antropologiske perspektiver” I: K.F. Olwig og K. Pærregaard (red.), *Integration: Antropologiske Perspektiver*, s. 9-34. København: Museum Tusulanums Forlag.

Om forfatteren

Birgitte Romme Larsen har en Ph.d. i Antropologi fra Københavns Universitet, og hun forsker i migration, med særligt fokus på det hverdagslige møde mellem flygtninge, asylansøgere og lokale indbyggere i mindre danske lokalsamfund. Hun er lektor ved Pædagogisk Antropologi på Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet i Emdrup. Sammen med kolleger har hun blandt andet forfattet forskningsrapporten *Den nye landbefolkning: asylcentres betydning og konsekvens for lokale fællesskaber i danske landdistrikter*, udgivet af Institut for Antropologi, Københavns Universitet, i 2015.

Fra optagelserne til filmen *Hjertelandet*, Metz og Plambech, 2018. Foto: Christian Vium.

En migrantmors afsked

Forskning på film viser menneskene bag stereotyperne

Af Sine Plambech

Forskere forventes i stigende grad at formidle forskningsresultater i kortere, letforståelige og medievenlige formater. Hvordan kan antropologer tilpasse sig den nye virkelighed uden at forsimple komplekse problemstillinger? Film er en af metoderne.

I akademiske kredse er der en talemåde: *Publish or Perish* eller på dansk "udgiv eller forsvind". Derfor findes der også en imponerende og mangfoldig mængde akademiske artikler og bøger. Men selvom forskere konstant må løbe hurtigere og hurtigere for at nå at udgive dem, viser statistikken, at akademiske artikler og bøger læses af færre og færre mennesker. Samtidigt bliver forskere ofte bedt om at have en stærk formidlingsstrategi klar, når vi søger penge, og vi bliver bedt om at formidle vores forskningsresultater i kortere og mere letforståelige tekster.

En nylig undersøgelse foretaget for Undervisningsministeriet viser desuden, at forskere betragtes som de mest pålidelige kilder til information. På samme tid har respondenter på undersøgelsen mindre og mindre tillid til den offentlige debat, og respondenterne efterspørger, at forskningsbaseret viden fylder mere i danske medier. Hvordan kan forskere tilpasse sig den nye virkelighed og samtidig insistere på at formidle vores forskning uden at forsimple komplekse problemstillinger?

At lave film er en af metoderne. Forskere har en unik indsigt og dermed mulighed for at bidrage til en mere nuanceret, demokratisk dækning og samtale om forskning, hvis vi bruger film og audiovisuelt materiale til at fortælle

Frank har arbejdet på den samme fabrik, ved den samme maskine, i 30 år. Da han går på pension, må han spørge sig selv, hvad han vil bruge den sidste del af sit liv på. Han ønsker sig en partner at dele livet med, men desværre går hans ægteskab med den thailandske kvinde Basit i stykker. Foto: Henrik Bohn Ipsen.

komplekse historier i stedet for at lade de sensationelle historier, forskere ofte er kritiske overfor, dominere billedet. Al forskning skal og kan naturligvis ikke formidles gennem film. Kræftforskning og store kvantitative undersøgelser har eksempelvis deres helt egne og nødvendige formater. *Peer-reviews*, og den kvalitet sådanne fagfællebedømmelser sikrer, er også et system, som fortsat skal prioriteres højt. Den skandinaviske forening for antropologiske film, NAFA, har for nylig etableret en fagfællebedømt *Journal of Anthropological Films* (JAF), men bortset fra dette initiativ er der ikke mange steder i den akademiske verden, hvor man betragter film som forskningsproduktion på linje med skriftlige produkter. Det er på tide at vi begynder at betragte visuelle fortællinger, podcasts og andre nye måder at kommunikere forskning på som andet og mere end kuriøse (og mindre seriøse) tilføjelser til en forskerprofil. Det kræver en anerkendelse af forskningsformidlingens faglighed og en betragtning af værket eller produktet som forskning i sin egen ret.

Jeg har været filminstruktør næsten lige så længe, som jeg har været antropolog og forsker i globalisering og migration. Igennem årene har jeg instrueret og medinstrueret seks dokumentarer om migration, som er blevet vist både herhjemme og i udlandet og både i biografen og på tv. Min sene-

ste dokumentar, *Hjertelandet* (2018), er instrueret sammen med Janus Metz (*Armadillo* 2010, *Borg vs McEnroe* 2017), og er netop udkommet i biografen landet over. Filmen havde international premiere på Toronto International Film Festival og europæisk premiere på Zürich Film Festival, hvor den vandt prisen for Bedste Internationale Dokumentarfilm. Den er solgt til BBC og en lang række lande.

Vi har filmet og fulgt en gruppe thailandske, kvindelige migranter og deres familier over 10 år. Filmen dokumenterer, på godt og ondt, konsekvenserne af migration over tid. Ægteskaber indgås og falder fra hinanden, børn bliver voksne og flytter hjemmefra og livet går sin gang i to landsbysamfund på hver sin side af kloden.

Når migration dokumenteres på film i disse år, fokuseres der ofte på den fysiske rejse, til fods over ørkenen eller i overfyldte gummibåde over Middelhavet, ved ankomsten i det nye land og på de grænser, migranten har måtte krydse for at komme herop. Det er vigtige historier. *Hjertelandet* giver pub-

Sommai har boet i Danmark i 28 år sammen med sin mand Niels. De mødtes, da hun arbejdede som sexarbejder på en bar i Pattaya. Hun og Niels brugte ni dage sammen i Thailand, og da han kom hjem, savnede han hende så meget, at han inviterede hende til Danmark. De har været gift siden. Sommai er glad for sit liv i Danmark, men hun savner sin landsby i Thailand. Hun vil gerne tilbage, men hun vil ikke forlade sin mand i hans alderdom. Foto: Henrik Bohn Ipsen.

Mong, Kae og Sommai står sammen i den nordjyske marsk. Alle tre savner de deres hjemland, Thailand, men de har også fundet sammen i et stort fællesskab med andre thailandske kvinder i Nordjylland. Mong og Kae er Sommais niecer, og det var Sommai, der fandt deres mænd til dem. Hun ville gerne hjælpe dem med at opfylde deres drøm om et bedre liv i Danmark. Foto: Christian Vium.

likum et andet indblik, og undersøger på ægteskabets intime scene, hvad migration betyder for mennesker og samfund over tid og over generationer.

Sydøstasiatiske kvinders migration og de transnationale ægteskaber, de indgår i, diskuteres og portrætteres ofte på stereotype måder. De mest gængse opfattelser er, at kvinderne er passive og svage, at de ikke ved, hvad de går ind til, når de gifter sig med en fremmed, eller at de er blevet solgt til ægteskab med en europæisk mand. Det er langt fra det, jeg ser i min forskning, og kvinderne i *Hjertelandet* viser således også helt andre sider af det at være ægteskabs- og kvindelig migrant. Sommai, Mong, Kae og Basit, som optræder i filmen, kommer alle fra fattige og svære baggrunde. Gennem deres refleksioner om livet inden de kom til Danmark, får publikum indblik i, hvilke faktorer, der spiller ind, når et menneske vælger at migrere om på den anden side af kloden for at gifte sig med en fremmed. I filmen vises kvinderne som handlekraftige, og som nogle, der har spillet en aktiv rolle i at komme til Danmark for at skabe et bedre liv for dem selv og deres børn. Men filmen

viser også, at kvinderne drømmer om det gode ægteskab, hvor mand og kone holder af hinanden, har sex, passer på hinanden, når man bliver syge og gamle, og hvor man hjælpes ad.

Hvide, europæiske mænd, der gifter sig med asiatiske kvinder, fremstilles ligeledes stereotypisk – som perverse, som umoderne og som tabere, der ikke er tiltrækkende eller interessante nok til at få en dansk kone, og som derfor må søge mod øst for at finde kærligheden. Denne stereotyp er ikke blot en nedladende fremstilling af mændene, den ender også med at fremstille de thailandske kvinder som et 'mindre attraktivt alternativ' til en dansk kvinde.

I *Hjertelandet* følger vi tre mænd, Niels, John og Frank, som med ærlighed og sårbarhed viser, hvad det vil sige at være dem. De lukker os ind i et liv med ensomhed, men også i et liv med håb og drømme om eventyr og om kærligheden. Filmen viser et billede af en række mænd, som er omsorgsfulde og kærlige, skrøbelige og stærke på samme tid, og tilbyder en modfortælling til det stereotype billede af den endimensionelle, hvide mand. Filmen giver således også indblik i livet blandt en gruppe mænd, som vi sjældent hører fra; fabriksarbejderne, sexturisterne og pensionisterne, der er bosat i affolkede områder i Danmark. Områder som kvinder ofte rejser væk fra for at flytte til de større byer.

Med *Hjertelandet* ønskede vi gennem sceniske fortællinger at skabe en global migrationsfortælling og give plads til kvinderne og mændenes egne stemmer for at skabe en modfortælling, der kan udfordre nogle af de herskende stereotyper.

Forskning når ud til flere

Forskningsbaserede dokumentarfilm, som dem jeg har været med til at lave, når ud til et langt større publikum end akademiske artikler. Og jeg oplever en stigende efterspørgsel efter at bringe forskning om globale problemstillinger til det store lærred. Men jeg oplever også ofte, at mange forskere er kritiske over for medier og dokumentarfilm, og mener, at de oversimplificerer komplekse problemstillinger eller fremstiller dem i et ukritisk og sensationelt lys. Det er netop derfor, at vi har brug for, at flere forskere er medskabere af dokumentarfilm og deltager i den offentlige debat, og det oplever jeg i stigende grad, at mange forskere også gerne selv vil.

For mig at se er der mange fordele ved at kombinere forskning og film. Forskningsbaserede film med et stærkt narrativ og velvalgte bærende kilder kan bruges i klasseværelser, til konferencer, på tv og i biografteater og på filmfestivaler verden over. Filmene bliver set af forskningsfinansierer, politikere og i Det Globale Syd, hvor mange af os laver vores feltarbejde. Derfor handler det ikke kun om den enkelte forskers lyst og evne til at formidle via film. Det er ikke kun den enkelte forskers ansvar. Det handler i høj grad om institutionel opbakning til alternative former for formidling: at fakulteter og institutioner ikke kun stolt tweeter et færdigt for-

Lom er vendt tilbage fra barerne i Pattaya til sin landsby for at passe sin syge mor og hjælpe sin far i majsmarkerne. Hun må beskytte sit ansigt mod den bagende sol og bladene, som skærer i huden. I Pattaya kunne hun tjene godt som sexarbejder, og hun kunne sende penge hjem til sine forældre, men arbejdet i markerne bidrager ikke meget til familiens økonomi. Sexarbejde i Pattaya er måske nok stigmatiseret, men det er det, der holder hendes familie ude af gæld og fattigdom. Foto: Henrik Bohn Ipsen.

Sommaï og Niels er tilbage i Pattaya og står og kigger på en gogo-bar, hvor thailandske kvinder sælger sex til udenlandske turister. Det var sådan, de selv mødtes. De er begge trætte af de fordomme, der findes om par som dem og de er trætte af at blive spurgt, om deres ægteskab nu bygger på "ægte kærlighed". De har været sammen i 28 år nu. Foto: Henrik Bohn Ipsen.

midlingsprodukt videre, men bakker op med tid og support i hele processen – fra forskningsansøgning til færdigt produkt. Visuel forskningsformidling behøver ikke at være film til mange millioner – det kan også være iPhone-optagelser fra feltarbejdet og laboratoriet.

Selvom der bestemt bliver lavet sensationelle og underresearchede film om mange forskellige emner, er det også vigtigt at holde sig for øje, at der er en række forhold, man som filmskaber er nødt til at tage hensyn til, når man laver film. Filmskabere er, ligesom forskere, begrænsede af tid, ressourcer (både finansielle og menneskelige) adgang, etiske forpligtel-

ser og programformater, bare for at nævne et par stykker. Dertil kommer det, at vi som filmskabere selvfølgelig vil lave et produkt, som folk faktisk har lyst til at se, hvilket gør det nødvendigt med en sammenhængende og forståelig fortælling – altså en god historie. Film kan heller aldrig vise alle sider af en historie, og somme tider er det nødvendigt at skære en historie til, for at det bliver muligt at fortælle den meningsfuldt.

Dokumentarfilm er aldrig fri for blinde vinkler, og de kan ikke repræsentere og portrættere en hel gruppe mennesker, et helt tema eller et helt forskningsprojekt. Det er heller ikke det, film skal. Nogle

gange er det kun muligt at inkludere enkelte delresultater fra et givent forskningsprojekt. Men jeg tror på, at forskningsbaserede dokumentarfilm, der omhandler komplekse problemstillinger over tid, kan være med til at ændre den offentlige samtale og rykke forskningen frem.

Etik på film

Når man, som jeg, laver film om migranter – en del af dem udokumenterede sexarbejdere – er det vigtigt at gøre sig tanker om etik, anonymitet, agens og medbestemmelse. Jeg oplever, at en udfordring for forskere kan være en helt berettiget frygt for at overtræde etiske grænser. Men det kan samtidig ende med at underkende informanternes og medvirkendes egen agens og selvbestemmelse. Det kan opleves voldsomt at blive anonymiseret, selvom det er gjort i bedste mening. Forskere, filmskabere og medvirkende må i dialog om de etiske spørgsmål, for vi ved ikke altid, om det, i en given kontekst, er bedst at være anonym eller ikke at være det.

På et feltarbejde i Nigeria mødte jeg migrantkvinden Sonja, som forklarede det således, da jeg spurgte hende, om hun ville filmes i forbindelse med dokumentarfilmen *Becky's Journey* (2014), som jeg optog på det tidspunkt. Filmen handler om nigerianske kvinder, der rejser illegalt til Europa.

“Det er ikke noget problem, du må gerne filme mig, og du må gerne bruge billeder af mig. Jeg er ikke nogen forbryder.” For Sonja ville det at sløre hendes ansigt betyde, at jeg fratog hende selvbestemmelse og agens i hendes eget liv og egen fortælling. Hun ville ikke sløres, og derved kriminaliseres, hun ville fortælle sin historie.

I dokumentarer om følsomme emner, som eksempelvis sexarbejde og udokumenteret migration, vælger man ofte at anonymisere kilder ved for eksempel at udviske deres silhuet og ansigt og ved at forvrænge deres stemme. Det kan tjene det formål at beskytte sårbare kilder mod videre eksponering, men det kan også have den modsatte effekt. Slørede ansigter giver ofte seeren et indtryk af, at kilden er lyssky og måske endda begår noget kriminelt, siden de skal sløres. Anonymisering kan også være med til at objektivisere kvinderne i en film i stedet for at lade dem være hele mennesker, der har kontrol over deres egen historie, kvinder, som har agens og som godt selv kan vælge om de vil stille sig frem på kamera og fortælle deres historie eller ej.

I *Hjertelandet* optræder alle de medvirkende med deres fulde navn og uden nogen form for anonymisering. Vi har fulgt dem gennem 10 år og filmet både de svære, de sjove, de pinlige og de hjerteskrærende aspekter af det at være menneske, mor og migrant. Og fordi både kvinderne og mændene står

Sommaï har været hjemme og besøge familien i sin landsby og inden hun tager afsted mod lufthavnen, krammer hun sin storesøster Muk farvel. Da Sommaï rejste væk for snart 30 år siden, blev Muk tilbage i landsbyen. Sommaï sender penge hjem til Muk hver måned, men Muk savner sin søster. Billedet viser den sidste gang, de to søstre ser hinanden. Kort tid efter, at Sommaï var rejst hjem til Danmark, blev Muk kørt ihjel af en bil foran sit hus i landsbyen. Foto: Henrik Bohn Ipsen.

frem med ansigt og navn, er vores hensigt at menneskeliggøre deres fortællinger. De holder op med at være stereotype portrætteringer i nyhedsbilledet og bliver i stedet handlende aktører i deres egen fortælling.

Uanset om vi arbejder med anonymisering eller ej, så har vi som forskere et enormt ansvar overfor vores informanter og kilder, og det ansvar bliver kun større med filmens offentlighed. Det betyder også, at vi har et ansvar for at være der for de medvirkende, når kameraet er slukket, og når filmfestivalen og premieren er ovre. Den generøsitet, informanter viser os som forskere, når de medvirker i vores film eller andre formidlingsprodukter, må vi værne om og passe på – også når filmprojektet er ovre.

Hvorfor er der ingen faktaboks og ingen voice-over?

Mine forskerkolleger spørger mig af og til, hvorfor jeg ikke gør brug af faktabokse eller *voice-overs* til at forklare kontekst i mine film, eksempelvis tal, baggrund et cetera. Svaret er, at for at skabe et mere følelsesbaseret, filmisk sprog, forsøger jeg at undgå at bruge en (ofte patroniserende) *voice-over* eller faktaboks. Forskning på skrift giver ofte plads til kontekst, observationer og analyser, hvor film som oftest har mindre plads til at inddrage eksplicitte historiske og kulturelle kontekster. Det betyder ikke, at film ikke leverer kontekst, men de leverer en anden form for kontekst. En tekst er god til at perspektivere teoretisk, statistisk og historisk og underbygges med noteapparat og bibliografi. En film kan bidrage med en anden type kontekst: alt det, der går for sig i menneskers nærmiljø og i den umiddelbare interaktion, som kan være svært at gengive på skrift. Forskning, der dokumenteres på film, er altså i lige så høj grad relateret til de følelsesmæssige dynamikker, der vises. Når Sommaï i *Hjertelandet* udtaler sig om længslen efter sit hjem-

Mark, Kaes søn, er blevet voksen og går på kokkeskole i Danmark. Han står på tærsklen til et nyt liv, og da han består sin eksamen, får han mulighed for at opfylde en drøm og flytte til København og arbejde. Som så mange andre danske unge drømmer Mark også om at flytte til storbyen og være ung, og den drøm går i opfyldelse, fordi hans mor for 10 år siden giftede sig med en næsten fremmed mand i Danmark. Foto: Henrik Bohn Ipsen.

land og sin familie, så ser vi på film, hvordan ansigtet lægges i bestemte folder. Vi ser ligeledes, hvordan hendes søster reagerer og trøster, og hvordan ytringen på den måde er relateret til en bestemt rumlig kontekst, tilstedeværelsen af andre personer og også afstanden og relationen mellem os, der holder kameraet og Sommai, der filmes, hvordan eksempelvis stemmen vibrerer på en særlig måde. Det er alt sammen kontekst, som ofte er vanskeligere at gengive på skrift med samme kompleksitet. Film kan vise følelsesmæssige aspekter af folks liv, som kan være særdeles vanskelige at gengive på skrift. De to medier kan på den måde komplementere hinanden.

Et scenisk filmsprog uden *voice-overs* og forklaringer giver således plads til alt det, der forstås gennem sansninger og gennem vores forståelse for andre mennesker. I en scene i *Hjertelandet* siger Kae med tårer i øjnene farvel til sin søn, Mark, på Viborg Banegård, da han rejser mod sit nye liv i København. Scenen rummer enhver forælders smerte ved at sige farvel til sit barn. Men den rummer også det dobbelte traume, som Kae føler, fordi hun allerede én gang før har sagt farvel til Mark tilbage i Thailand, da hun måtte efterlade ham for at tage til Danmark og skabe et bedre liv for dem begge. Den kompleksitet vil altid blive forfladiget i en *voice-over*, men som seer kan man mærke den, når man ser Kaes sammenbidte ansigt, der betragter toget køre væk. Det sceniske sprog har altså potentialet til at menneskeliggøre en gruppe mennesker, der ofte portrætteres på stigmatiserende måder. Det sceniske sprog rummer den kompleksitet, det vil sige at være migrant og menneske.

Når vi portrætterer menneskers følelsesliv, portrætterer vi dem som mennesker og ikke som cases eller stereotyper. Vi viser alt det, der er almenmenneskeligt og som gør, at seerne kan identificere sig med menneskene på lærredet. Gennem identifikation og følelsesmæssig forbundethed, bryder vi med de stereotype fremstillinger. Film kan på den måde åbne vores forståelse og udfordre eksisterende repræsentationer af et givent emne og måske endda inspirere nye læsninger og modfortællinger.

Om forfatteren

Sine Plambech er Seniorforsker på Dansk Institut for Internationale Studier, DIIS, og filminstruktør. Hun har instrueret seks film om migration, sexarbejde og trafficking. Herunder filmene *Fra Thailand til Thy*, *Fra Thy til Thailand* og *Hjertelandet* sammen med Janus Metz. *Hjertelandet* (2018) har vundet The Golden Eye for bedste internationale dokumentar ved filmfestivalen i Zürich, prisen for Bedste Antropologiske Dokumentarfilm 2018 ved The American Anthropologist Association og Royal Anthropological Institute's (RAI) Richard Werbner Award for Visual Anthropology.

Artiklen er tidligere bragt i en kortere version i Globalnyt.dk

Foto: Henrik Bohn Ipsen.

Kontroversen om Exitcirklen

Racialisering af muslimske kvinder i den danske mediedebat

Af Mahvish Ahmad og Karen Walторp

Er man kendt i de danske medier som muslimsk kvinde, er der en tendens til, at man enten bliver fejret som frigjort eller opfattet som undertrykt. Vi argumenterer for, at en sådan simplistisk repræsentation i modsætningspar udelukker mere nuancerede (selv)fortællinger og kan ses som et symptom på racialiseringen af muslimer i den danske offentlighed. Vi undersøger en kontrovers om statsstøtte, hvor to samfundsdebattører, hyldet som feminister, blev anklaget for at være skabs-islamister.

I efteråret 2017 blev samfundsdebattørerne Sherin Khankan og Khaterah Parwani udsat for voldsomme anklager fra tre folketingsvalgte politikere: Naser Khader (K), Marcus Knuth (V) og Martin Henriksen (DF). Khankan og Parwani var blevet tildelt 680.000 kr. i statstilskud fra en satspulje, der blev oprettet under Udlændinge- og Integrationsministeriet med henblik på at støtte lokale ressourcpersoner, som arbejder med “æresrelaterede konflikter.” Støttekronerne blev tildelt Exitcirklen, som de to kvinder står bag. Organisation tilbyder blandt andet samtalegrupper for psykisk og fysisk voldsramte i København, Odense, Århus og Aalborg. I en intern e-mail til integrationsordførerne for SF, Alternativet og Radikale udtrykte de tre politikere fra blå blok deres protest mod beslutningen. Ifølge Khader, Knuth og Henriksen var den kvindelige imam og religionssociolog Khankan og jurastuderende Parwani “kontroversielle muslimske debattører” med “ekstreme politiske og religiøse overbevisninger,” der ikke havde “dokumenteret erfaring på området.” Det var politikernes “overbevisning, at hvis ordfører-

Til højre, Sherin Khankan, stifter og administrerende direktør for Exitcirklen.
Til venstre, Khaterah Parwani, talskvinde for Exitcirklen. Kilde: Billede vedhæftet i ansøgning fra Exitcirklen til Udlændinge- og Integrationsministeriet.

ne var klar over, hvilke personer, der står bag organisationen, og dermed til at modtage midlerne” så ville de “se anderledes på sagen” (E-mail citeret i Berlingske Tidende, 29. september 2017).

De to kvinder, der gør op med patriarkatet særligt indenfor Danmarks muslimske minoritetsmiljøer, og som flere gange er blevet hyldet i danske medier som feminister, blev i e-mailen beskrevet som udemokratiske og som ekstremister. Khankan, som er Danmarks første kvindelige imam, blev beskyldt for at fastholde “kønsadskillelsen i muslimsk religiøs forkyndelse”, fordi den kvindelige Mariam Moske, som hun har etableret, primært servicerer kvinder (Politiken, 12. Februar 2016). Hendes kritik af kristendommens særstatus i den danske Grundlov blev præsenteret som et eksempel på, at hun mener, at Grundloven er “udemokratisk”. Khankan fastholder, at sharia begrebet refererer til en bred “spirituel vejledning om politisk, social og økonomisk lighed” snarere end en snæver lov, og hun har på den baggrund afvist at fordømme sharia. Hun nægtede at stemme for en resolution mod sharia, da hun var medlem af de Radikale, fordi hun ikke mente, at resolutionen tog hensyn til, at sharia ikke nødvendigvis betyder piskestraf. Det er blevet fortolket som bevis på, at hun går ind for stening og piskestraf, på trods af, at hun gentagne gange har udtalt, at hun tager afstand fra den type straf. Khankan er samtidig blevet fejret som Danmarks første kvindelige imam, og som progressiv, da hun kort før 11. september 2001 etablerede Kritiske Muslimer, en organisation som fremmer en demokratisk, pluralistisk og sekulær tilgang til Islam. Parwani er kendt som feminist, og hun blev blandt andet anerkendt i 2015, da hun modtog Suzanne Gieses Mindelegat for politisk arbejde, der fremmer køns-lighed. På trods af dette arbejde blev Parwani angrebet under kontroversen om Exitcirklen, og hun er flere gange blevet kritiseret for sit korte medlemskab af Hizb-ut-Tahrir som teenager. Ligeledes er hendes kritik af fremmedangst og skærpede regler over for flygtninge og indvandrere blevet fremlagt som udtryk for hendes “ekstreme politiske og religiøse overbevisninger” og hendes “nedladende holdning til samfundet” (E-mail citeret i Berlingske Tidende, 29. september 2017).

Under kontroversen om Exitcirklen blev de tre politikere af flere kommentatorer beskyldt for på et usagligt grundlag at have forsøgt karaktermord på de to kvinder med det formål at fratage dem en statsstøtte godkendt af fagpersoner i en styrelse. Selv statsminister Lars Løkke Rasmussen (V) kritiserede sagen som et “personangreb.” Senere offentliggjorde Khankan, at hun havde datet Khader 18 år forinden, og at han derfor vidste, at hun er “demokratisk opdraget,” at hun ikke er islamist, og at hun “ikke går ind for de ting” han havde anklaget hende for (Berlingske Tidende, 1. december 2017). Hun afslørede, at han i en besked sendt til hende under kontroversen, havde forsøgt at få hende til at holde op med at udtale sig om sagen. Han insinuerede, at han ville offentliggøre “søde beskeder og fotos,” som hun hav-

Fra: Naser Khader <Naser.Khader@ft.dk>
Dato: 13. september 2017 kl. 23.59.08 CEST
Til: "Holger K. Nielsen" <Holger.Nielsen@ft.dk>, Sofie Carsten Nielsen <Sofie.Carsten.Nielsen@ft.dk>, Josephine Fock <Josephine.Fock@ft.dk>
Cc: Martin Henriksen <Martin.Henriksen@ft.dk>, Marcus Knuth <Marcus.Knuth@ft.dk>
Emne: Excitcirkel

Kære Josephine, Sofie og Holger,

Det er med stor beklagelse, at vi har erfaret, at en andel af satspuljemidlerne planlægges at uddeles til organisationen Exitcirklen. Det er vores overbevisning, at hvis ordførerne var klar over, hvilke personer, der står bag organisationen, og dermed til at modtage midlerne, så ville I se anderledes på sagen.

Bag organisationen Exitcirklen står de kontroversielle muslimske debattører, Sherin Khankan og Khaterah Parwani.

Khaterah Parwani har haft en fortid som medlem af Hizb Ut-Tahrir, og har også forsvaret organisationen offentligt. I 2015 opfordrede hun eksempelvis til, at man skulle skruer ned for kritikken af den udemokratiske og sharia-baserede organisation, som ønsker at indføre et islamisk kalifat for alle muslimer. Hun er ikke længere radikaliseret, i ordets nuværende betydning, men hun er stadig en meget kontroversiel figur. Jyllands-Postens Angela Brinck har også kritiseret Khaterah Parwani i JP for at klæde sig med lånte fjer, når Parwani præsenterer sig som ekspert i forhold til radikaliserings, kvindevold og hævnporno; dog uden at kunne fremlægge anden dokumentation for sin ekspertise på de pågældende områder end sin livserfaring og kendskab til ofre.

Et udklip fra e-mailen som Naser Khader (K), Marcus Knuth (V) og Martin Henriksen (DF) sendte til integrationsordførerne i SF, Alternativet og Radikale. Kilde: E-mail citeret i Berlingske Tidende, 29. september 2017.

de sendt ham under deres forhold: “Jeg fandt en hel del i kassen i går, bl.a. fotos vi tog sammen i Lund i år 2000 og et modelfoto du sendte til mig i 1999. Gider du holde op med at lyve?” skrev han i beskeden (Besked citeret i Ekstra Bladet, 3. december 2017). Khankan har efterfølgende sagsøgt de tre politikere for injurier. Hun hævder, at der er tale om magtmisbrug, når folketingspolitikere uden konsekvenser kan udtale sig som i nærværende sag. Khankans advokat har sendt en stævning til de tre folketingspolitikere. Sagen skal nu i Landsretten, da den har principiel karakter og fordi afgørelsen kan få betydning for rammerne og tonen i den politiske debat.

Hvordan kan det være at to kvinder, hyldet for deres feminisme indenfor minoritetsmiljøer, pludselig kan blive udsat for en anklage om, at de står for det modsatte af det, de hævder? Altså, at de er anti-demokratiske skabs-islamister, i stedet for demokratiske feminister? I denne artikel tager vi udgangspunkt i kontroversen omkring Exitcirklen for at afdække, hvor-

Exitcirklen tilbyder blandt andet samtalegrupper for psykisk og fysisk voldsramte i København, Odense, Århus og Aalborg. Kilde: www.exitcirklen.dk.

dan idéer om køn, kultur, religion og 'race' optræder og spiller sammen i flygtninge- og indvandrerdebatten i Danmark. Hverken Khankan eller Parwani brugte ordet "racisme" offentligt under kontroversen; det gjorde de debattører, journalister, og politikere, som deltog i debatten, heller ikke. "Racisme" blev ikke italesat som en mulig bevæggrund for de tre politikere under kontroversen. "Muslimske kvinder," som Khankan og Parwani bliver ofte både romantiseret og dæmoniseret i offentlige debatter. Vi mener, at den forsimplede og modsætningsfyldte repræsentation af Khankan og Parwani er et symptom på en vidtgående racialisering af muslimer i Danmark. Denne racialisering betinger, hvad der kan siges i debatten, således

at man som en "muslimsk kvinde" kun kan komme til orde, hvis man udtrykker sig gennem de termer, der netop begrænser og stereotypiserer. Alternativt risikerer de at blive misforstået, eller ikke hørt overhovedet. På den måde ender deltagere i den offentlige debat, som kategoriseres som "muslimske kvinder," ofte i en paradoksal situation, hvor de kan komme til at bekræfte de stereotyper, som de forsøger at udfordre. At Khankan og Parwani er blevet fremstillet som både demokrater og islamister er tegn på, at de forsøger at bryde den snævre diskurs om muslimske kvinder i en racialiseret dansk mediedebat. Når man kun kan være helt eller skurk er der ikke megen plads til nuancer.

Racisme uden "racer" i dagens Danmark

Ordet "racisme" blev offentligt brugt en enkelt gang under kontroversen, nemlig i de tre politikeres omstridte e-mail. Ifølge de tre politikere, opførte Parwani sig i sin fremførte kritik af Khader, Hjørring, og Tavakoli "nærmest racistisk mod mennesker, hun ikke deler holdninger med." Det bemærkelsesværdige fravær af ordet "racisme" i den efterfølgende kritik afspejler, hvordan racisme sjældent italesættes i den bredere danske debat. Under en debat i Folketinget i februar 2019 spurgte Kenneth Kristensen Berth (DF) Pelle Dragsted (EL), hvorvidt han kunne give ét eksempel på et vesteuropæisk land, for hvilket det var lykkedes at integrere muslimer. Da Dragsted svarede, at han var chokeret over så racistisk en udtalelse, hvor man skærer alle over en kam, blev han afbrudt af Folketingets Formand, Pia Kjærsgaard (DF), som frabad sig brugen af ordet "racistisk": "den slags kalder vi ikke hinanden, vi holder en ordentlig tone." I et interview på TV2, som Kjærsgaard senere deltog i, udtalte hun: "Jeg bryder mig ikke om, at racisme-kortet bliver trukket, når man måske føler, at man er lidt trængt i debatten. Det gør jeg altså ikke. Så kan man argumentere imod, og det skulle Pelle Dragsted have gjort." "Racisme" opfattes som et voldsomt skældsord i Danmark, mens der ikke er samme moralske vægt, skam eller sanktioner forbundet med at blive anklaget for at diskriminere og stereotypisere hele grupper af mennesker med henvisning til religion eller kultur.

Hvad er konsekvenserne af, at undgå ordet "racisme" på et tidspunkt, hvor man i Danmark er begyndt at differentiere mellem grupper af mennesker i lovgivningen, for eksempel i ghetto-pakken? Ved at undgå ordet "racisme" opretholdes en forældet og forkastet definition af "racer" som en biologisk realitet, snarere end en social konstruktion. Når Kjærsgaard, i interviewet nævnt ovenfor, bliver bedt om at definere racisme, siger hun: "Jamen det har jo noget med race oprindelse osv. at gøre, og det tror jeg smerter i os alle sammen, det gør det i hvert fald i mig, hvis man tror, at jeg eller andre i Dansk Folkeparti ser ned på folk der er sorte, eller har brune øjne eller mørkt hår. Det har jo ikke noget med det at gøre."

Berths, og hendes egne tidligere, kommentarer om mennesker med muslimsk oprindelse, kan i denne forståelse ikke være racistiske, da der ikke tales om folk med anden "race oprindelse", men generaliseres om mennesker på baggrund af kultur eller religion. Samfundsdebattøren, Jaleh Tavakoli, som i en klumme i Jyllandsposten erklærede sig enig i Kjærsgaards vurdering, udtalte:

"At kalde Berth for racist er simpelthen venstrepopulisme, når det er værst. Dragsted ved godt at Berth ikke taler om race, om dna og genetik. Berth og DF taler om religion og kultur. Men da Dragsted ikke har lyst til at indrømme, at Berth desværre har ret i det med kultur og religion, kommer han med beskyldninger om racisme. Det er bare nemmere og politisk bekvemt at moralisere."

En række anti-koloniale bevægelser – her 1857 oprøret mod englænderne i Indien, som det britiske imperium i høj grad bebrejdede indiske muslimer for – resulterede i en racialiseret forståelse af muslimer som 'fanatikere.' Kilde: <https://scroll.in/article/846674/a-53-foot-scroll-tells-the-story-of-the-1857-mutiny-from-the-british-perspective>.

Når Tavakoli påpeger, at muslimer ikke er en "race," siger hun også, at man kun kan være en "race," når der er tale om "dna og genetik." "Racer" har imidlertid aldrig eksisteret i biologisk forstand. Indenfor genetikken har man længe vidst, at der er større genetisk variation indenfor hvad man tidligere opfattede som "race-grupper" end på tværs af, hvad der blev opfattet som forskellige racer på grund af fænotypiske forskelle. I Danmark undgår man tit at bruge ordet "racisme" til at betegne anti-muslimsk retorik med henvisning til, at muslimer ikke er en "race." En

sådan unkladelse bundet i – og reproducerer på paradoks vis – den forældede og forkastede definition af "race" som et biologisk faktum snarere end en konstrueret social kategori. Det er for så vidt ikke forkert at sige, at muslimer ikke er en race, men det er "sorte," "hvide" eller nogen anden gruppe heller ikke. Ved at hævde, at "racer" kun har at gøre med "dna og genetik," opretholdes altså en definition af "race" som længe har været tilbagevist af videnskaben. Sådan en definition har historisk ligget til grund for den nu forkastede videnskabelige racisme og nazister-

nes raceideologi, som var baseret på ideen om, at man kan bestemme racer ud fra dna. En mere præcis definition af “race” som konstrueret og historisk vilkårlig tydeliggør, at “race” bliver produceret gennem sociale processer, hvor grupper af mennesker “racialiseres.” Forestillingen om, at folk med muslimsk herkomst deler essentielle træk og udgør en homogen social gruppe er et produkt af en racialisering, der har rødder i Europas koloniale fortid og neo-imperialistiske nutid.

Forsøget på at undgå anvendelsen af ordet “racisme” har også en anden konsekvens. Der er hverken en åben debat om – eller nok forskning i – hvordan folk med muslimsk herkomst og de mennesker, som bekender sig til religionen islam, er udsat for racialisering i Danmark. Hvad mener vi, når vi siger racialisering? Vi refererer til en social proces, hvorigennem en markør som hudfarve, kulturel praksis, eller religiøs tro bliver fundamentet, hvorpå en menneskegruppe bliver adskilt fra andre, der ikke deler denne markør, og derefter essentialiseres som havende fælles, uforanderlige egenskaber. Ser vi globalt på fænomenet, så er det klart, at de mennesker, der eksempelvis kaldes “sorte” eller “hvide”, hverken deler et bestemt sprog eller en bestemt kultur. Selv hudfarve deler de ikke. Den kendte “sorte” politisk aktivist, Walter F. White, hvis forældre var født som slaver i USA, var så hvid i huden, at han kunne infiltrere Ku Klux Klan. Alligevel har racialiseringen af “sorte” resulteret i, at de bliver anset som en adskilt gruppe med stereotype, fælles egenskaber, ofte af værste skuffe – som for eksempel en tendens til kriminalitet, dovenskab og dumhed. På trods af at muslimer fra eksempelvis Indonesien, Nigeria, Kina, Rusland eller Indien har meget forskellige kulturelle og religiøse praksisser, så har racialiseringen af muslimer i den vestlige verden resulteret i, at muslimer ofte bliver anset som en helt særlig gruppe med essentialiserede, stereotype, fælles egenskaber; som for eksempel en tendens til at være voldelige islamister og terrorister eller kvindeundertrykkende mænd og undertrykte kvinder.

Racialisering af offentlige muslimske kvinder i kontroversen om exitcirklen

Det mest bemærkelsesværdige ved den måde, Khankan og Parwani er blevet italesat i de danske medier både før og under Exitcirkel-kontroversen, er, at de både er blevet hyldet som feminister og anklaget for at være skabs-islamister.

Vi mener, at racialiseringen af muslimer ligger bag denne paradoksale og modsætningsfyldte repræsentation af de to kvinder. Det betyder, at racialiseringen også er på spil selv på de tidspunkter, hvor de fejres som exceptionelt stærke, demokratiske og feministiske i modsætning til andre “undertrykte muslimske kvinder.” Bag ideen om, at de er exceptionelle, ligger en implicit forståelse af, at de er undtagelsen i en befolkningsgruppe, der som hoved-

regel står for det modsatte. Det til trods for at de selv har lagt afstand til netop sådanne repræsentationer af de danske minoritetsmiljøer; eksempelvis når de har påpeget, at de fleste kvinder, der kommer til samtalegrupperne hos Exitcirklen er etnisk danske, eller når Parwani har fortalt, at hendes demokratiske værdier ikke kun kommer fra Danmark, men også fra hendes afghanske far. Konsekvensen af sådan en racialisering er, at man som “muslimsk kvinde” kan befinde sig i en situation, hvor alt hvad man siger og gør bliver læst som en bekræftelse af forestillinger om den “muslimske kvinde” som enten undertrykt eller frigjort, og som enten havende underkastet sig eller forkastet islam. Det er netop denne racialisering, der gør, at

Khaterah Parwani er blevet fejret som feminist ved siden af en række andre nydanske kvinder. Kilde: <http://bog.dk/den-nydanske-kvindekamp/>

Khankan igen og igen bliver udspurgt om sin holdning til piskestraf på trods af, at hun flere gange har forklaret, at hun ikke fortolker sharia som et lovsæt, der tillader sådanne straffe. Det er også denne racialisering, der gør, at Parwani gang på gang bliver defineret som “muslimsk kvinde” på trods af, at hun åbent har erklæret sig agnostiker. Kigger man nærmere på to interviews, som Parwani deltog i under kontroversen om Exitcirklen, kan man se, at hun konstant bliver låst fast i en position som “muslimsk kvinde,” sågar som potentiel islamisk ekstremist.

Parwani bliver låst fast som potentiel ekstremist og som muslim, og dermed rammer racialiseringen af gruppen hende som individ. På den anden

Danmark har fået en kvindelig imam: Islamiske feminister gør op med islams patriarkat

Sherin Khankan blev fejret som feminist, da hun åbnede dørene til Mariam Moskeen. Kilde: <https://politiken.dk/magasinet/feature/art5611294/Islamiske-feminister-g%C3%B8r-op-med-islams-patriarkat>

side reproducerer hun netop den racialisering, hun er udsat for, når hun i sit forsvar for sin person må fremstille sig selv som undtagelsen for overhovedet at blive hørt. Dette ser vi først i et interview med Josephine Kofoed på Radio 24/7 den 26. september 2017 i kølvandet på e-mailen. Her blev Parwani spurgt ind til sit kortlivede medlemskab af Hizb-ut-Tahrir hele seks gange på trods af, at hun gentog, at hun er agnostiker og sekularist. Da Parwani forsøgte at forklare, hvordan medlemskabet af Hizb-ut-Tahrir skete under en identitetskrise, hun havde haft som teenager, og derefter spurgte Kofoed om hun mon ikke også havde oplevet noget lignende, da hun var ung, svarede journalisten: "Jeg har ikke haft en tilknytning til Hizb-ut-Tahrir." I et frustreret forsøg på at forsvare sig selv, begyndte Parwani derefter at referere til sin kæreste, sin "frihedskamp," og sine erfaringer på Nørrebro, hvor hun får "tæsk," og bliver "spyttet på." I et forsøg på at fremstille sin komplekse baggrund endte Parwani i en situation, hvor hun fremstillede sig selv som undtagelsen og indirekte bekræftede reglen.

Vi ser racialiseringen og Parwanis "double-bind" på spil igen i "Vi ses hos Clement" den 8. oktober på DR2. Her sad Parwani overfor Søren Espersen (DF). Espersens partifælle Martin Henriksen, som var medunderskriver på den kontroversielle e-mail, havde netop udtalt til Berlingske, at "der tales

med to tunger i de muslimske miljøer – derfor stoler jeg ikke på de to kvinder." At man ikke er troværdig, hvis man er markeret som "muslim" i den danske debat, blev igen fremhævet af Espersen under samtalen med Parwani. Espersen understregede, at han ikke havde behov for at undersøge påstandene om Parwani og Khankan, fordi han mente, at Khader var ekspert på området, og ham stoledes han på. Parwani befandt sig til gengæld i en situation, hvor Espersen spurgte hende til islam og om sharia på trods af, at hun igen pointerede, at hun er agnostiker, og nævnte sin kæreste, sin "frihedskamp" og sin position indenfor minoritetsmiljøet. Ekstra Bladets chefredaktør, Karen Bro, kritiserede denne dynamik i sin ugentlige gennemgang af mediedebatten den 14. oktober 2017 under overskriften "Espersen ydmygede Parwani, fordi han kunne." Da det under selve debatten blev tydeligt, at Parwani ikke nåede igennem til Espersen, vendte hun sig om til Kjærsgaard:

Parwani: "Clement, hvis jeg kom ud af det blå og sagde, at du er en voldsmand, hvordan ville du have det?"

Kjærsgaard: "Dårligt."

På dette tidspunkt i debatten begyndte Parwani at tale indenfor en diskurs, hvor antagelsen er, at muslimer altid potentielt er voldelige islamister. Indenfor denne logik var der ikke længere plads til at forklare, at hendes af-

Fra venstre, Clement Kjærsgaard, Khaterah Parwani, og Søren Espersen (DF) til debat i 'Vi Ses Hos Clement.' Kilde: <https://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/espersen-ydmygede-parwani-fordi-han-kunne/6868340>

ghanske far var sekulær, og om de nuancer der findes i Afghanistans historie. Parwani var presset i en sådan grad, at hun begyndte at fremstille sig selv som undtagelsen:

Parwani: "Rigtigt dårligt. Det er det, jeg bliver anklaget for. Jeg bliver anklaget for alt det, jeg har kæmpet imod hele mit liv. Jeg er en afghansk kvinde med afghanske rødder. Jeg skal sidde her og forklare Danmark, at jeg ikke går ind for stening. Det er så ydmygende. Hvorfor? Fordi der er en eller anden mand, der mener, at han kender mig. Jeg kender ham ikke."

Derefter vendte hun sig om til Espersen:

Parwani: "Når vi kvinder går i front og kæmper mod nogle stærke kræfter. Når jeg bliver spyttet efter på gaden, når jeg bliver kaldt en luder, og bliver truet på mit liv, så forventer jeg, at du har min ryg. At du har min ryg, der hvor du sidder."

Denne appel om beskyttelse til et medlem af Folketinget, sågar et medlem af et parti, der gentagne gange har generaliseret om muslimske befolkningsgrupper, kan også anses som en reproduktion af den stereotype opfattelse af "den undertrykte muslimske kvinde."

Parwani, ligesom Khankan, har gennem sin deltagelse i den offentlige debat gang på gang forsøgt at vise kompleksiteten der kendetegner historien om etniske minoritetskvinder. På trods af de mange forsøg kommer hun i denne situation til kort og er nødsaget til at reproducere det forenkede, stereotype billede for at afvise de anklager, som hun bliver udsat for. I et interview som hun senere har givet til det engelske magasin *Murmur* i København, udtaler Parwani, at uanset hvor mange gange hun erklærer, at hun er dansk, bliver hun ikke accepteret som dansker.

Den danske politiske diskurs efterlader meget lidt manøvrerum for etniske minoritetskvinder i et medielandskab, de ikke selv har defineret, men på forhånd er blevet defineret i. Religion, kultur og etnicitet bliver her essentialiserede, stereotype og uforanderlige størrelser – og racialiseringen i offentlige debatter pågår uden at kaldes ved navn.

Forslag til videre læsning

Abu-Lughod, Lila. 2013. *Do Muslim Women Need Saving?* Harvard University Press.

Hage, Ghassan. 1998. *White Nation: Fantasies of White Supremacy in a Multicultural Society*. Psychology Press.

Gullestad, Marianne. 2006. *Plausible Prejudice: Everyday Experiences and Social Images of Nation, Culture, and Race*. Universitetsforlaget.

Om forfatterne

Mahvish Ahmad er Andrew W. Mellon Postdoctoral Fellow på Centre for Humanities Research, University of the Western Cape. Hendes PhD på Cambridge bestod af en historisk og antropologisk analyse af statsvold mod racialiserede befolkningsgrupper, der bor langs Pakistans grænse til Iran og Afghanistan. Hun var tidligere journalist hos DR og Information, samt internationale og pakistanske medier. Hun har også været næstformand i Kritiske Muslimer og er medlem af Mariam Moskeens internationale bestyrelse. Fra januar 2020 er hun Assistant Professor (Human Rights and Politics) på Department of Sociology, London School of Economics and Political Science.

Karen Waltoer er adjunkt på afdeling for Antropologi, Institut for Kultur og Samfund, Århus Universitet. Hun har lavet feltarbejde ad flere omgange i Sydafrika siden 2005, og i Danmark siden 2010. Hun arbejder multi-modalt med antropologi i metode og formidling, i form af artikler, bogkapitler, udstillinger, web og film. Hendes monografi "Why Muslim Women and Smartphones: Mirror Images," der handler om unge muslimske københavnere brug af smartphones og om antropologisk videnskabelse, udkommer ved forlaget Bloomsbury 2020. Hun er del af AUFF NOVA forskningsprojektet ARTlife, hvor hun laver kollaborativ film med et film-kollektiv af dansk-afghanske kvinder.

Fra offentlige debatter om islam til religiøs erfaring og mikrofænomenologi

Af Christian Suhr

I denne artikel diskuterer Christian Suhr sine oplevelser med som antropolog at deltage i offentlige debatter om islam, danske muslimer, såkaldt "integration" og "radikalisering". Han diskuterer også, hvorfor han til sidst blev træt af disse debatter og besluttede sig for at lave et nyt projekt om guddommeligt lys i Cairo.

I februar og marts 2016 skabte TV2 voldsom debat med dokumentarserien "Moskeerne bag sløret". Udsendelsen blev vist primetime i fire afsnit. Ved hjælp af to "muldvarpe", som gennem tre måneder havde arbejdet med skjult kamera i otte danske moskeer, mente TV2 at kunne afsløre, at imamer i deres rådgivning og undervisning billiger hustruvold, børnevold, socialt bedrag, flerkoneri og tvangssex indenfor ægteskabet.

I de offentlige debatter efter "Moskeerne bag sløret" refererede mere end 350 artikler i landsdækkende aviser og 77 indslag på landsdækkende tv-kanaler til udsendelsen. Politikerne blæste til kamp mod såkaldte "hadprædikanter", "rabiater imamer, der prædiker døds kult" (Bertel Haarder), "mørke, islamiske kræfter" (Mette Frederiksen), "en volds- og dødsforherligende kult, en pest over Danmark" (Søren Espersen). Vidtrækkende politiske tiltag blev sat i værk: tilbagekaldelse af tilladelser til moskebyggeri, forbud mod indrejse til en række udenlandske prædikanter, indførsel af danskhedskurser, strammere regler for tilskud til trossamfund, samt den såkaldte "forkynnerlov". Denne lov gjorde det strafbart som led i religiøs oplæring at billige til terror, drab, voldtægt, voldshandlinger, incest, pædofili, frihedsberøvelse, tvang og flerkoneri.

Min forskning i danske moskemiljøer har primært fokuseret på åndebe-sættelse, religiøs helbredelse, muslimske patienters møde med psykiatrien og radikaliserings. På baggrund af mere end 18 måneders feltarbejde forsøgte jeg at blande mig i debatten om TV2s udsendelse. For mig at se gav TV2s journalistik et meget fortegnede billede af livet i moskeer. Desuden var jeg forurolet over, hvordan den sensationsprægede tv-fremstilling resulterede i en forplumret og hadefuld offentlig debat, som ikke bidrog til løsninger. Eksempelvis blev den såkaldte forkynderlov skarpt kritiseret af jurister og fagfolk for at tilsidesætte basale demokratiske rettigheder – ytringsfriheden og religionsfriheden – uden reelt at dæmme op for problematiske holdninger blandt muslimske eller andre religiøse forkyndere.

Tværfagligt samarbejde

I debatten kom jeg i kontakt med flere forskere fra andre discipliner, som på baggrund af deres viden var ligeså chokerede over manglen på indsigt og nuance i TV2s journalistik og de politiske følgevirkninger af udsendelsen. I samarbejde med Kirstine Sinclair (historiker, Syddansk Universitet), Niels Valdemar Vinding (islamforsker, ToRS, Københavns Universitet) og Hjarn von Zernichow Borberg (statistiker, Københavns Universitet) udgav vi blandt andet kronikken: “Cavling-nomineret er unuanceret og meningsforvriddende: Tvivlsom tv-dokumentar resulterer i dybt kritisabel lovgivning og er nu nomineret til landets fornemmeste journalistpris. TV2 skylder fortsat svar på 8 spørgsmål om udsendelsen” (Politiken, den 4. januar 2017).

TV2 havde beskrevet deres dokumentarserie som en undersøgelse af, hvorvidt imamer modvirker eller medvirker til integrationen af muslimer i Danmark og fremlagde efter eget udsagn “usædvanlig bred og uafviselig dokumentation” for at det stod galt til. Vi påpegede, at muldvarpearbejdet ikke var en reel undersøgelse, og at TV2s dokumentation var både spinkel og flertydig. Vi kritiserede den måde, TV2 havde simplificeret og misrepræsenteret imamers synspunkter om stening, hustruvold og skilsmisse gennem selektiv og dramatiseret filmklipping; at TV2 havde simplificeret statistik om indvandrere og deres efterkommeres integration på arbejdsmarkedet og udeladt relevant statistik, der peger på succesfuld integration; at TV2 havde foretaget meget selektiv brug af ekspertudtalelser; at TV2 havde et selektivt fokus på særligt konservative moskeer, som i den efterfølgende debat om “Moskeerne bag sløret” kom til at stå som repræsentanter for alle danske moskeer; og at TV2, tilsyneladende uden reel dokumentation, havde udstillet en forening for børn og unge som skalkeskjul for brug af folkeoplysningsmidler til at drive en koranskole.

Overordnet kritiserede vi den måde, TV2 tilsyneladende systematisk havde udeladt alt, hvad der kunne modsige udsendelsens entydige konklusion om, at moskeer og imamer var den primære årsag til danske integrations-

Kirstine Sinclair, Niels Valdemar Vinding, Hjarn von Zernichow Borberg og Christian Suhr karikeret i Weekendavisen. Jeg har stadig ikke fundet ud af, hvilken af de fire skikkelser, der forestiller mig. Mine kolleger mener tegneren enten har glemt mig eller puttet mig ned i den gule pose. Foto: Christian Vium.

problemer. Selvom TV2 ikke bærer ansvaret for de politiske beslutninger, der blev foretaget efter udsendelsen, så påpegede vi, at TV2 havde et ansvar for den måde udsendelsen satte dagsordenen for den politiske debat om muslimer og integration gennem det meste af 2016.

Kritik af kritikken

Hvis man blander sig i de ofte følelseladede offentlige debatter om islam og muslimer, må man forvente at få modstand. Vi gik ud fra, at TV2 ville forsvare sig mod den kritik, vi havde rejst, men vi fik også kritik fra andre sider.

Den 13. januar 2017 bragte Weekendavisen en kronik med titlen “Våbenbrødre” skrevet af antropologen Katja Kvaale. Her blev vores kritik af TV2 kritiseret som et udtryk for en gruppe forskeres “jalousi” over dygtige journalisters evne til at afdække reelle problemstillinger blandt danske muslimer samt “halvracistisk” og “uprofessionel sympati” med muslimer, som vi, ifølge kronikøren, behandlede som en slags “børneagtige væsner” uden handlekraft og evne til rationel tænkning. Desuden blev vi kritiseret for at have medvirket til, at TV2 ikke modtog Cavling-prisen.

Weekendavisens kritik af vores kritik blev senere uddybet i endnu en kronik i Politiken skrevet af TV2s ekspert Tina Magaard, lektor ved Institut for Forretningsudvikling og Teknologi på Aarhus Universitet. Hun blev offentligt kendt for sin analyse af opfordringer til vold i koranen tilbage i 2005 og har siden skrevet rapporter om muslimske kvinder og religiøs fritidsundervisning blandt muslimske trossamfund i Danmark. Magaard hævdede i kronikken, at hun var “den eneste danske forsker, der har arbejdet så meget i dybden med ikke bare det danske moskémiljø, men også med de miljøer, som ønsker at frigøre sig fra moskeernes indflydelse.” På den baggrund kritiserede hun mine kommentarer om en imams rådgivning af en undercover journalist, som udgav sig for at være voldsramt kvinde i TV2s dokumentar og Niels Valdemar Vindings analyse af en imams udtalelser om stening. Magaards overordnede synspunkt var følgende:

“Da jeg var aktiv i islamforskningen, opfordrede jeg netop til at gøre op med den offertænkning, som stod i vejen for en kortlægning af, hvad der reelt foregik i visse islamiske miljøer. Jeg mødte megen modstand, men havde mainstream-islamforskningen fulgt den opfordring i 2006, havde der ikke været nogen “Moskeerne bag sløret”-dokumentar i 2016. Dokumentaren afslører nemlig ikke bare, hvordan islamisk familieret forvaltes i de givne moskeer. Den afslører også, at det billede, som mainstream-islam-forskning har givet danskerne af moskeernes virke, har haft nogle kæmpe blinde vinkler. Det er sådanne blinde vinkler, man kan få høje seertal af at belyse. Så kære kronikører, I har selv været med til at skabe grundlaget for dokumentaren. Hvis I havde behandlet disse spørgsmål åbent i tide, havde der slet ikke været nogen dokumentar, for så havde der ikke været nogen blinde vinkler, som journalisterne kunne gå ind og belyse.”

Afsløring fremfor oplysning

Ikke overraskende var jeg uenig med Magaard. For mig at se var hendes synspunkter funderet i en snæver fortolkning af islamisk litteratur og i undersøgelser, der primært baserede sig på, hvad muslimer havde fortalt i interviews, men uden tilstrækkelig indsigt i, hvordan muslimer på meget forskellig vis praktiserer deres religion.

I løbet af 2016 og 2017 deltog jeg i flere offentlige debatter med Magaard, og min oplevelse var, at de fleste forskere, inklusive Magaard, var enige i, at TV2s dokumentarserie faktisk ikke afslørede noget, der ikke i forvejen var velkendt af fagfolk. Men Magaards kronik og særligt hendes fokus på “afsløring” fik mig til at overveje forholdet mellem det synlige og det skjulte og usynlige i offentlige debatter.

Jeg blev bevidst om, at det, vi kalder offentligheden, er en meget kompliceret størrelse. Forestillingen om, at der er en offentlighed, vi som borgere

Paneldebat om repræsentationen af danske muslimer i medierne med TV2s programchef Thomas Breinholdt, tilrettelægger Martin Kjær Jensen, lektor Tina Magaard, filminstruktør Marie Skovgaard, imam Sherin Khankan og antropolog Christian Suhr. CPH:DOX, TV2 og Hovedbiblioteket, København, 22. marts 2017.

er en del af, er væsentlig for, hvordan vi orienterer os i forhold til hinanden. Offentligheden har en interesse, offentligheden kan have en mening, og borgere risikerer ydmygelse i den offentlige gabestok, hvis de forbyrder sig mod offentlighedens tillid. TV2 forsvarede netop deres brug af skjult kamera med henvisning til offentlighedens interesse i at få afdækket skjulte forhold i danske moskeer.

Offentligheden er i sig selv anonym og usynlig og kan ikke som sådan iagttages, og alligevel så er offentligheden netop det forum, hvor væsentlige problemer og samfundsforhold skal gøres synlige og tilgængelige. Blandt andet journalister og forskere har et ansvar for at bringe skjulte problemstillinger af fælles interesse frem i lyset, så de kan blive genstand for offentlig debat.

I debatterne om “Moskeerne bag sløret” blev det imidlertid klart for mig, at offentligheden ikke bare vil informeres, uddannes eller oplyses. I offentlige debatter er det ofte mere effektivt at forarge eller provokere. Frem for alt vil offentligheden gerne overraskes og i særlig grad er offentligheden interesseret i tilsynecomsten af det, der før har været skjult eller usynligt.

Paneldebat om “Moskeerne bag sløret” organiseret af Anders Clausen og Christian Suhr med tilrettelæggerne af TV2s dokumentarserie Irene Thyri og Martin Kjær Jensen samt lektor Tina Magaard, forskningschef Vibeke Borberg, debattør og socialrådgiver Asmaa Abdol-Hamid og radiovært på P1 Lisbeth Brocelius Meléndez. Afdeling for Antropologi, AU, og Moesgaard Museum, 9. juni 2016. Foto/Medie Moesgaard, Simon Christensen.

Den voldsomme debat om TV2s afsløringer af, hvordan imamer “taler med to tunger”, er et godt eksempel. Dokumentarseriens dramaturgiske greb var særdeles effektivt. For mig var argumentationen for brugen af de kontroversielle journalistiske metoder ikke i orden, da en del af TV2s optagelser sagtens kunne være lavet uden skjult kamera. Eksempelvis undrede jeg mig over, hvorfor TV2 havde brugt skjult kamera til at filme taler under fredagsbøn; taler som ofte filmes og gøres tilgængelige på YouTube af moskeerne selv. Den dramatiske effekt af skjulte kameraer og rystede kamerabevægelser understregede imidlertid tv-dokumentarens præmis om, at tv-seerne her fik forelagt en afsløring af, at der foregik noget fordækt i moskeerne, og at det, imamer sagde offentligt, var markant forskelligt fra det, de sagde indadtil.

I den efterfølgende debat fik vores kritik af TV2s fremstilling af livet i moskeerne en lignende dramaturgisk dynamik. Det, der fik opmærksomhed, var ikke primært vores analyser eller vores faktuelle viden om forhold i danske moskeer eller dansk integrationspolitik. Det, der skabte overskrifter, var, at vores kritik prikkede til en mistanke; kunne TV2s fremstilling af livet i moskeerne, som de fleste borgere og politikere havde taget for givet som sandfærdig, i virkeligheden være manipulation? Havde en tv-kanal, som modtager offentlige midler til at yde public service, vist os et fordrejet billede af virkeligheden? I den efterfølgende debat diskuterede journalister især spørgsmålet om, hvorfor offentligheden ikke måtte se TV2s uredigerede filmsekvenser. Hvad var årsagen til, at TV2 så insisterende nægtede at udlevere råbåndene?

Da kritikken af vores kritik af TV2 blev bragt i Weekendavisen og Politiken, var det heller ikke rationelle argumenter eller faktuel information, der blev omdrejningspunktet. Også her var det den potentielle afsløring af skjulte dagsordener. Kunne disse forskere, som ligeledes er betalt af offentlige midler til at servicere offentligheden, i virkeligheden være drevet af skjult "jalousi"? Vidste de i virkeligheden ingenting? Var de drevet af "halvracistiske sympatier"?

Blindgyder og træthed

I forskningslitteraturen om "public anthropology" lægges der vægt på, at antropologers bidrag til offentlige debatter skal baseres på redelighed, gennemsigtighed og troværdighed. Gennem min forskning og min deltagelse i offentlige debatter, er jeg blevet opmærksom på, at redelighed, gennemsigtighed og troværdighed er idealer, som ofte bruges aktivt og strategisk af de personer og institutioner, som ønsker at få indflydelse. Det er dog ikke altid noget disse aktører kræver af sig selv. I stedet bliver idealerne brugt som strategiske værktøjer til at kompromittere modstanderne i debatten. Offentlighedens opmærksomhed får man ikke primært gennem oplysning, men gennem sensationelle afsløringer.

Det burde ikke være nogen overraskelse, men da jeg blev klar over, at debatterne foregik på disse præmisser, blev jeg gradvist drænet for energi til at deltage. Selvom det lykkedes at sætte et for mig vigtigt spørgsmålstegn ved TV2s troværdighed i denne dokumentar, så havde vores interventioner så godt som ingen effekt på den efterfølgende lovgivning eller politikernes opfattelse af årsagerne og løsninger til de såkaldte integrationsproblemer. Jeg brugte lang tid på at spekulere over, hvad jeg ellers kunne gøre.

Mine bidrag havde primært været gennem interviews, debatter og avisartikler. Gennem disse interventioner kunne jeg forklare min analyse og min

kritik, men jeg kunne ikke adressere den frygt og foragt, som mange tv-seere sad tilbage med efter at have set "Moskeerne bag sløret". Udsendelsen brugte blandt andet dystre underlægningsmusik og colorgrading i grønne og brunlige nuancer; dramatiske virkemidler vi kender fra fiktionen, og som effektivt former vores oplevelse af de filmiske scener.

Først besluttede jeg mig for at gå tilbage til mit eget filmmateriale fra moskemiljøet omkring Grimhøjvej, som jeg havde produceret mellem 2009 og 2012 til en film om åndeuddrivelse og psykiatribrug blandt danske muslimer. Hvor TV2s råmateriale ifølge tilrettelæggerne bestod i ca. 30 timers optagelser med skjult kamera, havde jeg mere end 100 timers optagelser.

Jeg kunne godt have klippet mine optagelser af imamers udtalelser i moskeerne sammen til en dramatisk skildring i stil med TV2s. Efter udgivelsen af min film *Descending with Angels* i 2013 fik jeg flere henvendelser fra TV-producenter, som var interesseret i netop dette. Men sådan en dokumentarfilm ville ikke være i overensstemmelse med den sociale virkelighed, jeg havde oplevet som antropolog.

De fleste af mine filmoptagelser fra moskemiljøet havde en udramatisk og hverdagsagtig karakter. Jeg fik derfor den ide, at jeg ville bruge disse optagelser til en ny film, der kunne vise kontrasten mellem hverdagslivet og den tv-dramatiserede skildring, samt den måde de mennesker, jeg havde arbejdet med, opfattede de seneste års udvikling.

Efter måneders arbejde måtte jeg indse, at mine optagelser simpelthen ikke var stærke nok til at modsvare de stereotyper og den mistænkeliggørelse, som er blevet skabt gennem dramatiserede medieskildringer såsom "Moskeerne bag sløret". Til prøvevisninger af filmsekvenser af unge, der rydder op og laver havearbejde for at omdanne en gammel rockerborg til et muslimsk ungdomscenter fik jeg eksempelvis primært spørgsmål fra publikum om, hvad de i virkeligheden lavede, hvad de skjulte, om de aldrig havde lært at gøre rent og detaljer såsom, hvorfor de ikke brugte plastichandsker, når de smurte sandwich.

Jeg måtte desuden indse, at der også var en anden grund til, at filmprojektet ikke fungerede. Det, der drev mig, var ikke nysgerrighed, men en form for pligtfølelse. De overvejelser, jeg sad med, handlede ikke om, hvad jeg selv syntes, var spændende, men om hvad et muligt publikum ville tænke, og hvordan min film måske kunne bidrage med noget positivt.

I den periode kunne jeg dårligt tænde for tv eller radio uden konstant at høre nyheder og diskussioner om muslimer og islam. Jeg var nødt til at indse, at selv det, at ville nuancere problemstillinger omkring islam og muslimer i Danmark i sig selv bidrog til at konsolidere præmisserne for debatten, idet et af hovedproblemerne netop er denne ekstreme overfokusering på muslimer og islam blandt forskere, journalister og politikere.

Billeder fra filmprojekt om lys i
Cairo, Christian Suhr.

Fra Danmark til Cairo

Et par år forinden havde en god ven i Cairo givet mig et simpelt råd efter en lang samtale om åndeuddrivelse, europæisk integrationspolitik og radikaliserings: "Stop med at fokusere på mørket, se på lyset". Jeg opfattede først hans ord som en slags undgåelsesstrategi, som måske var nødvendig for at overleve i det postrevolutionære Egypten. Efter to forfejlede revolutionere havde han fundet mening og lindring i en ny form for religiøs vækkelse, der ser ud til at brede sig blandt unge egyptere. Men til sidst indså jeg, at han havde ret, og at det var bedre at sætte mit arbejde med dystre problemstillinger i Danmark på pause og i stedet følge hans råd.

Sammen med en egyptisk filminstruktør, fotograf og filosof gik jeg i gang med et nyt filmprojekt om guddommeligt lys i Cairo og om lysets konkrete manifestationer i eksempelvis solens lys, de hvid-grønne neonlys på cafeerne og i moskeerne, og om den måde både det konkrete og det spirituelle lys bevæger sig mellem mennesker i daglig tale og interaktion. Jeg var interesseret i at forstå, hvordan og hvorfor mange af de mennesker, der havde gennemlevet revolutionen, efterfølgende var begyndt at orientere sig efter dette lys. Med filmen dokumenterer vi vores fælles rejse og forsøg på at finde svar: Hvad er dette lys, hvad gør det, hvordan kan der være så meget mørke

og lys i verden og i os selv, hvad er betydningen af disse mystiske oplevelser af lys, der kan opstå midt i ritualer, i folks hverdagsliv og i deres drømme?

Vi kombinerer filmoptagelserne med en interviewform inspireret af mikrofænomenologi. Den mikrofænomenologiske metode fokuserer på konkrete og ganske korte subjektive oplevelser. Gennem en særlig type af ikke-inducerende, men specifikke spørgsmål guider intervieweren den interviewede tilbage til den konkrete oplevelse, hvorefter intervieweren systematisk spørger ind til, hvordan oplevelsen udfoldede sig. Teknikken gør det muligt for den interviewede at beskrive detaljer i deres oplevelser, som vi ellers normalt ikke er opmærksomme på.

I forskningslitteraturen har man haft svært ved dybdegående at undersøge religiøs erfaring, og analyserne baserer sig ofte mere på hypoteser end empiri. For mig har den mikrofænomenologiske metode givet mulighed for at undersøge religiøse oplevelser med en præcision og detaljeringsgrad, jeg ikke tidligere havde troet var mulig. De måder, vi oplever verden, er naturligvis ofte præget af den politiske kontekst, vi er en del af. Ikke desto mindre så har det været befriende for mig at fokusere på de præreflektive dynamikker af menneskelig erfaring, som man kan undersøge med mikrofænomenologien fremfor de politiske problemstillinger, strategier og dagsordner jeg tidligere har arbejdet med.

Efter flere års forskning i Danmark har det været en lettelse for mig igen at arbejde i Egypten. Mit feltarbejde i Egypten er ikke begrænset af en ambition om at korrigere politikeres eller journalisters misforståelser. I stedet er arbejdet båret af min nysgerrighed og mit ønske som forsker om at finde svar på spørgsmål, vi endnu ikke kender svarene på. Til prøvevisninger af det foreløbige filmmateriale har jeg fået positive reaktioner. En af de reaktioner, der overraskede mig mest kom fra min stedfar. Min stedfar og jeg har gennem årene haft mange diskussioner om islam, islamisme og salafisme, og vi har ikke altid været enige. Da han havde kommenteret forskellige dele af den foreløbige film fra Egypten, tilføjede han: "Og det her, det handler jo slet ikke om islam".

Først forstod jeg ikke hvad han mente, for vi havde netop set en lang filmsekvens af 20-30 mennesker, der med vældig intensitet gentog ordet "Allah" et stort antal gange, mens de bukkede sig forover i et såkaldt *hadra*-ritual for at åbne deres hjerter for det guddommelige lys. Men det min stedfar mente var, at disse scener på ingen måde lignede det, der skildres i de danske debatter om islam, islamisme, integration og radikalisering. I stedet pegede de på noget, han kunne relatere til, noget alment og menneskeligt, nogle unge kvinder og mænds søgen efter mening og samhørighed. For min stedfar kunne det næsten ligne et dansk kollektiv fra 70'erne. Netop fordi den film, vi laver i Egypten, ikke er fastlåst af de samme parametre og stereotyper som islamdebatten i Danmark, så tror jeg måske, at filmen vil have en anden mulighed for konstruktivt at tale ind i den danske debat.

Forslag til videre læsning

Borberg, Hjarn v. Zernichow. 2016. *Nydansk: Er nydanskere og danskere virkelig så forskellige?* Copenhagen: Multivers.

Petitmengin, Claire, Martijn van Beek, M., Michel Bitbol, Jean-Michel Nissou og Andreas Roepstorff. 2017. "What is it Like to Meditate? Methods and Issues for a Micro-phenomenological Description of Meditative Experience." *Journal of Consciousness Studies* 24(5-6): 170-198.

Warner, Michael. 2002. *Publics and Counterpublics*. Cambridge: Zone Books.

Om forfatteren

Christian Suhr er filminstruktør, lektor og koordinator for kandidatlinjen i visuel antropologi på Aarhus Universitet. Hans forskning fokuserer på, hvordan mennesker på forskellig vis forholder sig til det ukendte. Hvad gør vi, hvis vi eksempelvis bliver konfronteret med sygdom eller pludselig oplever, at noget udefrakommende tager kontrollen over vores liv? Hvordan reagerer vi i mødet med det dæmoniske, med usynlige ånder, afdøde forfædre, psykiatriske sygdomme eller det guddommelige? Christian Suhr har arbejdet med sådanne spørgsmål i Egypten, Danmark og Papua Ny Guinea.

Cette France-là

En alliance mellem forskere, journalister og politiske aktører

Af Carolina Sanchez Boe

Hvordan kan vi som forskere deltage i og præge debatten på vores egne præmisser? En måde at gøre det på kan være at skabe tværfaglige alliancer med andre forskere og med journalister, aktivister og politikere som i projektet Cette France-là (2008-2012).

I 2008 fik jeg et uventet opkald fra filosofen Michel Feher, som jeg kun kendte af navn for at have skrevet med blandt andre Paul Rabinow og Wendy Brown og som stifter af forlaget Zone Books. Feher havde et overraskende ærinde: Han tilbød mig at deltage i at skrive en serie bøger om migrationspolitik i Frankrig med en gruppe af 20 forskere, journalister og aktivister. Gruppen, organiseret under navnet Cette France-là, havde året inden organiseret en plakatkampagne imod de stramninger på udlændingeområdet som den franske præsident Nicolas Sarkozy havde sat i værk. På daværende tidspunkt skrev jeg en ph.d. i antropologi om udvisning og fængsling af udlændinge i Frankrig og USA, og jeg havde også i mit arbejde som jurist for den franske organisation Cimade set de direkte, negative konsekvenser af Sarkozys politik.

Formålet med det projekt, som Feher tilbød mig at deltage i, var sammen og på årlig basis at udgive bøger, der fortløbende analyserede og dokumenterede den migrationspolitik, som Sarkozy havde ført valgkamp på og nu var begyndt at implementere. Bøgerne skulle bidrage til den politiske debat og dokumentere dette skift i fransk migrationspolitik på en måde, så de ville kunne bruges af fremtidens historikere. Feher ville finansiere produktionen og udgivelsen af bøgerne.

Men hvordan kunne et sådant projekt løbe af stablen? Hvordan ville en gruppe på mere end 20 personer kunne blive enige om indholdet af en bog? Hvordan ville vi kunne skrive sammen på tværs af faglighed og analytiske

I 2009 fik første udgivelse af bogen forsiden og de tre første sider af avisen Libération, stiftet i 1973 af Jean-Paul Sartre og Serge Joly.

ståsteder? Var det realistisk at udgive den første bog inden for mindre end et år? Hvilken synlighed kunne en sådan bog generere i medierne?

Det var med nogen skepsis, at jeg tog til det første møde med mine nye kolleger i Cette France-là, men mine tvivl fortog sig hurtigt. I løbet af én aften nåede vi kollektivt til enighed om indhold og kommunikationsstrategier og havde en klar arbejdsfordeling med opgaver at nå til næste møde. Det blev starten på fire års regelmæssige møder med mine medforfattere, hvor vi sad på gulvet i Fehers kontor i heftig diskussion, omgivet af opslåede bøger, rapporter og pizzabakker.

I de følgende fire år, mellem 2009 og 2012, udgav vi sammen fire bøger. Udover publikationen af bøgerne organiserede vi i 2010 en høringsrække om migrationspolitik i den franske nationalforsamling med deltagelse af parlamentsmedlemmer fra alle partier på nær Front National, samt en række embedsmænd, fagforeningsfolk, arbejdsgivere, repræsentanter for menneskerettighedsorganisationer og forskere. I tre tilfælde kom bøgerne på forsiden af landsdækkende aviser. Vi deltog derudover i hundredvis af kronikker, radio- og tv-udsendelser og i debatter på universiteter, i foreninger og politiske landsmøder i Frankrig og udlandet.

I denne artikel beskriver jeg nogle af de dynamikker, der kan opstå, når journalister, aktivister og forskere laver alliancer for at præge debatten. Jeg vil særligt rette fokus på de erfaringer, som mine kolleger havde taget med sig fra tidligere grupper og projekter, og som blev afgørende for en konstruktiv proces båret af medbestemmelse i udforskningen af de emner, som vi senere formidlede.

At bringe forskellige erfaringer sammen på tværs af faggrupper

Deltagerne i projektet havde forskellige baggrunde og bidrog hver især med deres faglige kompetencer og professionelle berøringsflader, men vi havde en fælles politisk, aktivistisk og akademisk referenceramme. Blandt andet Michel Foucault, Wendy Brown og Judith Butlers forfatterskaber og politiske aktivisme gav os et etisk grundlag, som fik stor betydning for vores arbejdsgang og måder at diskutere, nå til enighed og støtte hinanden. Nogle af deltagerne var fastansatte, andre arbejdede freelance på projekter eller for skiftende redaktioner, og arbejdsfordelingen var præget af stor forståelse fra dem, der havde en fast løn og regelmæssige arbejdstider i forhold til dem blandt os, der havde midlertidige ansættelser. Aldersmæssigt spandt vi fra midt i tyverne til midt i tresserne, og de fleste havde både akademiske, aktivistiske og journalistiske erfaringer. Udover akademikere og ph.d.-studerende i filosofi, sociologi og antropologi var der flere journalister, deriblandt to fra holdet bag TV-udsendelsen *Arrêt sur image*, der har leveret ugentlig

fact-finding siden 1995, først på TV, siden på internettet.

Flere af medlemmerne havde været medstiftere eller medlemmer af den aktivistiske organisation Act Up, som blev skabt i 1990'ernes Paris for at bekæmpe myndighedernes og medicinalindustriens indifferens under AIDS-epidemien. Der var stor uenighed og lange debatter i gruppen om hvilke strategier, der skulle lægges i forhold til medier og politikere. Aktivisterne eksperimenterede med forskellige metoder for at blive hørt, som strakte fra lobbyisme til at smide kunstigt blod på politikere eller sætte et kondom på Concorde-pladsens Obelisk. Deres uortodoxe kommunikationsmetoder kan ses i Robin Campillos spillefilm "120 slag i minuttet" fra 2017. Flere af karaktererne fra filmen er bygget over aktivister, som senere blev deltagere i Cette France-là. Deres erfaring kom til at betyde meget for vores tilgang til lobbyisme og kommunikation samt for vores arbejds- og diskussionsmetoder.

Særligt var deres opmærksomhed på interne magtforskelle og bevidsthed om at lade alle komme til orde og blive hørt, inden fælles kompromisser blev fundet, noget jeg ikke havde oplevet i andre foreninger eller netværk. Dette fik stor betydning for vores evner til at nå til enighed og publicere sammen.

Argumentet: Når forskning viser, at den førte politik er irrationel

Vi besluttede allerede på det første møde, at vi aktivt ville gøre op med en retorisk finte, der ofte bliver brugt imod dem, der kritiserer udvisninger eller stramninger på udlændingområdet. Let karikeret går

denne ud på at give højrefløjen monopol på rationalitet og fornuft og en vilje til at lave nødvendige samfundsøkonomiske stramninger, eller, med andre ord, at følge hjernen. Venstrefløjen identificeres omvendt med en form for irrationel og humanistisk tænkning, der sætter skrøbelige individer i centrum frem for at tænke på de økonomiske omstændigheder ved deres idealistiske valg. I modsætning til højrefløjen associeres venstrefløjen derved med hjertet frem for hjernen. Stemmer fra venstrefløjen bekræfter sommetider selv denne måde at præsentere debatten på, ved for eksempel at beskyldte højrefløjen for kun at tænke på økonomi og ikke på mennesker. Vores strategi var at se både på de menneskelige og økonomiske omkostninger ved den førte politik.

Vores primære spørgsmål var, hvad der kom først: den politiske diskurs om migration eller fremmedfrygten i befolkningen. Vi påpegede, at udlændingedebatten i høj grad bliver ført af politikere med kortsigtede politiske mål for øje. I stedet for at gøre noget ved den voksende ulighed i landet, tabet af arbejdspladser, den stigende fattigdom, infrastruktur, skoler og hospitaler, eller ved finanskriser forårsaget af spekulation, er det for politikere nemmere at gentage, at det er nødvendigt at stramme udlændingeloven og gøre dét til et mål, der kan kvantificeres og bruges som bevis for politisk handlekraft inden næste valgkamp.

Allerede som indenrigsminister under den konservative præsident Jacques Chirac fra 2003 til 2007 havde Sarkozy ikke lagt skjul på, at han stiledede mod at blive Frankrigs næste præsident, og at han ville gøre op med tidligere tiders migrationspolitik. Samtidig med, at det blev sværere at få eller bevare sin opholdstilladelse, fik Sarkozy indført kvoter for, hvor man-

ge udlændinge der skulle udvises hvert år. Hvor der i 2002 blev udvist 10.000 udlændinge, var tallet fordoblet i 2005 og tredoblet i 2011. Sarkozys pressetjeneste brugte disse tal til at vise hans viljestyrke og hans evne til at træffe og effektivt implementere nødvendige beslutninger. Som i andre lande var argumentet, at hvis der var for mange migranter i landet, ville det skabe samfundsøkonomiske problemer og få borgere til at nære fremmedfrygt. Dette ville bane vejen for, at Frankrigs populistiske yderste højrefløjsparti, Front National, ville komme til magten. Derfor måtte der føres en stram udlændingepolitik.

Det argument, Cette France-là ønskede at få frem i medierne, var, at Sarkozys udlændingepolitik hverken var human eller rationel, og at den havde både menneskelige og samfundsøkonomiske omkostninger. Det første ville vi skildre gennem personcentrerede historier, og det sidste gennem grundige analyser og samlæsninger af den eksisterende forskning fra eksperter i blandt andet demografi, økonomi og arbejdsmarkedsforskning.

Bøgerne: portrætter, analyser og forslag til alternativer

Under det første møde gjorde vi status over Cette France-lås første projekt, plakatkampagnen fra 2007. Seks posters af udviste udlændinge var blevet lagt op på netværkets hjemmeside www.cettefrance-la.net, og de var blevet downloaded af mere end 15.000 privatpersoner, der havde trykt dem i store oplag og hængt dem op i det offentlige rum i byer over hele Frankrig. På hver af de seks plakater var der et portræt af en udlænding, der var

blevet udvist fra Frankrig. Disse fortællinger, der viste de menneskelige omkostninger ved udvisning, var vi enige om, at vi ville videreføre i bøgerne. Faren ved at sætte fokus på enkeltsager kan være – og dette gælder ikke kun på flygtninge- eller migrationsområdet – at man giver indtryk af, at de personer, der kommer i klemme, er enkelte undtagelser i et system, der ellers fungerer godt nok. Derfor besluttede vi, at vi i hver bog ville bringe 100 sider med 100 portrætter af udvigningsdømte eller udviste udlændinge. Her kunne jeg bidrage med det netværk af udokumenterede migranter, som jeg havde fået gennem mit arbejde som jurist og under etnografisk feltarbejde.

Den største del af hver bog blev en række kapitler om forskellige aspekter af migrationsområdet baseret på viden, data og tal fra undersøgelser og rapporter produceret af den franske stat, OECD, EU, FN, Verdensbanken og andre institutioner, der på migrationsområdet ikke kan beskyldes for at være aktivistiske. Disse analyser viste, at Frankrig har brug for migration, og de tilbageviste klart og direkte politiske partiers indvandrerkritiske retorik og tydeliggjorde de negative økonomiske konsekvenser af den førte politik.

De sidste sider af bøgerne bestod i ekplacitte forslag til alternativer og løsninger på, hvordan politikken kunne ændres. I bøgerne og i vores deltagelse i medierne opfordrede vi til at diskutere og vurdere, om der er sammenhæng mellem den logik og de målsætninger, som politikere som Sarkozy påstod, at de forfulgte, og de reelle konsekvenser af den politik, de førte.

Under processen blev vi sommetider konfronteret med metoder og analysemåder, som vi ikke selv beherskede. Jeg var for eksempel ikke trænet i at læse stati-

stisk materiale, og her drog vi store fordele af at være så stort et netværk af personer med forskellige baggrunde og horisonter. Ud over vores egen forskning og læsning af andres arbejde organiserede vi seminarer på de fastansatte forskeres universiteter efter lukketid, hvor vi inviterede migrationsforskere, statistikere, demografer og økonomer, der arbejdede for universiteter og forskellige statslige og internationale institutioner. Gennem disse samarbejder kunne vi få forklaret metoder og teorier fra andre discipliner og efterprøve de modargumenter, som vi vidste, vi ville kunne få i mediedebatterne om eksempelvis Frankrigs faldende befolkningstal, arbejdsmarkeds- og socialpolitik og migranternes bidrag til landets økonomi.

De to første publikationer fra Cette France-là, 2009 og 2010.

At skrive for målgrupper, der ikke er enige med os

Vi blev hurtigt enige om, at vi i bøgerne ikke primært ville henvende os til en målgruppe af borgere, der i forvejen var enige med os, men snarere argumentere med dem, der som udgangspunkt mente, at stramninger på udlændingeområdet var en nødvendighed. I stedet for at beskyldte vores modstandere for fremmedangst, racisme eller dumhed ville vi tage deres argumenter

for udvisninger alvorligt. Vores præmis var, at de, der ikke er enige med os, er lige så nysgerrige, som vi er, og også ønsker at få konfronteret deres viden. Ligesom vi, ønsker de ikke at få at vide, hvad de skal tænke, men vil gerne have leveret lødige analyser, så de selv kan danne sig en holdning efterfølgende.

Vi var bevidste om, at nogle ville arbejde på at forstå vores argumenter for bedre at kunne skyde dem i sænk. Derfor skulle vores argumenter diskuteres grundigt, og vi ville hjælpe hinanden til at analysere debatten og gennemgå alle de fakta, der kunne tilbagevise den politiske retorik. Selv om analysen var videnskabeligt funderet, var vi os bevidste, at vi skulle finde måder at kommunikere den på, der kunne nå et bredere publikum og et større virkefelt end en universitetsudgivelse. Her bidrog journalisterne blandt os med uundværlig sparring, og de kolleger, der havde erfaring med lobbyisme, sikrede, at vi også nåede ud til politikere.

Et eksempel på en af de måder, vi nåede et nyt publikum på, var at vise, at den førte udvisningspolitik koster skatteyderne rigtig mange penge, både i mobilisering af embedsfolk og politi og i udvidelsen af infrastruktur. Efter gennemgang og analyse af en række statsbudgetter og rapporter nåede vi sammen med økonomerne i vores netværk frem til, at minimumsprisen for en udvisning er 26.000 euros per udvist udlænding. Denne eksemplificering af de store samfundsøkonomiske omkostninger af Sarkozy regeringens udvisninger fungerede så godt, at center-højre avisen *Le Parisien* bragte det på forsiden af deres avis, da vores anden bog, *Cette France-là 2*, blev publiceret i 2010.

At blive enige som gruppe og publicere under ét navn

I begyndelsen af projektet besluttede vi sammen at publicere bøgerne under alles navne, men til gengæld ikke at sætte forfatternavne på de enkelte kapitler. Dette indebar, at alle skulle kunne stå inde for alt det, der var i bogen. Det betød også, rent lavpraktisk, at vi alle skulle have overblik over og læse de 400 sider inden udgivelse. Vigtigst var det dog forinden at debattere de dele, vi måtte være uenige i. Selv om jeg stemte ja til forslaget om at publicere i fællesskab, var jeg sommetider under redigeringen af den første bog bekymret for, om jeg dermed ville kunne komme til at stå for noget, som jeg ikke var helt enig i.

Den arbejdsgang, vi havde, gjorde dog, at enhver tvivl og ethvert modargument blev vendt, til vi kom til enighed. Selv da Michel Feher skrev en analyse, som nogle af os var uenige i, lyttede han til os og accepterede at skrive afsnittet om. At få forvisning om, at ens argumenter bliver hørt, også af den mest magtfulde person i gruppen, i dette tilfælde initiativtageren og penge-

manden bag projektet, skaber en tryghed, som er af stor vigtighed, når man på denne måde arbejder kollektivt.

Valget at publicere kollektivt under alles navn bragte til en vis grad fokus væk fra os selv som enkeltpersoner. *Le Monde* skrev en artikel, der beskrev os som “en heterogen alliance af journalister og venstreorienterede intellektuelle forbundet med det kulturelle og politiske magasin *Vacarme* og gruppen *Act Up*. Udover denne ene artikel handlede dækningen udelukkede om indholdet i vores bøger, og ikke om, hvem vi var enkeltvis og hvilke politiske eller personlige oplevelser, der havde ført os til at arbejde på disse emner.

Alligevel var det ikke omkostningsfrit. Vi kom for eksempel, med navns nævnelse til at figurere på lister over farlige intellektuelle på flere af den yderste højrefløjs internetsider.

At have et stort fælles netværk indenfor medier og politik

Tilsammen havde deltagerne i *Cette France-là* et stort netværk blandt journalister og politikere.

Udgivelserne af bøgerne fik stor medieomtale. Den første bog fyldte både forsiden og de tre første sider af den landsdækkende avis *Libération*. De næste bøger fandt blandt andet plads på forsiderne af *Mediapart* og *Le Parisien*. Henvendelser fra journalister om interviews i radio, tv, og aviser fortsatte i måneder efter udgivelserne og er også fortsat i årene efter projektets afslutning med Sarkozys valgnederlag i 2012. Den fortsatte opmærksomhed omkring projektet skyldes formentlig, udover kontakterne vi havde i pressen, også, at vi lagde første bog online, hvor den stadig kan læses og printes gratis. Ved hjælp af en simpel mailingliste var vi i stand til at fordele journalisters henvendelser blandt medlemmerne i vores gruppe, til andre specialister inden for forskellige fagområder eller til migranter, som var villige til at fortælle deres historie til pressen. Den rolle vi påtog os som “fixere” var til stor gavn for journalister, som ofte har begrænset tid til at finde kilder og skrive deres artikler. På denne måde kom vi til at operere som en slags uformel og løst struktureret tænketank.

Flere af deltagerne i projektet havde i forvejen kontakter blandt folkevalgte politikere. Inden udgivelsen af den første bog havde en kollega med erfaring inden for lobbyisme foreslået, at bøgerne burde sendes til alle nationalt folkevalgte politikere. Michel Feher accepterede at finansiere det og vi stemte alle for. Herefter tog politikere fra både højre- og venstrefløjen regelmæssigt kontakt med os for at diskutere aspekter af deres egen migrationspolitik, og i 2010 organiserede vi sammen med en stor gruppe parlamentsmedlemmer en høringsrække om migrationspolitik i den franske

nationalforsamling. Flere af de deltagende politikere ændrede efterfølgende deres politiske diskurs på migrationsområdet og erklærede sig i præsidentkampagnen klar til at implementere vores forslag. Desværre kom de ikke til at have stor magt inden for den socialistiske regering, der fulgte Sarkozys valgnederlag. Både Hollande og Macron valgte at omgive sig med politikere, der i høj grad er fulgt i Sarkozys fodspor og har profileret sig på nødvendigheden af at føre en stram migrationspolitik. Dette var naturligvis en stor skuffelse for os alle, og det er en ringe trøst at se, at selv om vores analyser stadig bruges af oppositionen i dag, så har de ikke haft den gennemslagskraft, vi havde håbet på.

Status

Samarbejdet i Cette France-là er et eksempel på, hvordan vi som forskere ikke nødvendigvis kun kan komme i medierne, når journalister beder os om at reagere hurtigt på uforudsete mediebegivenheder med få timer til at forberede et indslag, der oftest kun varer få minutter. Ved at skabe alliancer på tværs af faggrupper og sammen udvikle analyser og kommunikationsstrategier kan vi være også bidrage proaktivt til debatten.

Eksemplet viser også, at det er muligt at samarbejde med pressen og med politikere uden at gå på kompromis med faglighed. Projektets struktur sikrede, at vi alle følte, at vi fik noget ud af at deltage, og at vi oplevede samarbejdet som en styrke. Vi blev alle hørt og fik mulighed for at påvirke projektet med en klar fornemmelse af, at flere hjerner tænker bedre end én, og at det, vi sammen skabte, var større end summen af vores individuelle erfaringer og berøringsflader. Det var altafgørende at have et tværfagligt netværk af kolleger at sparre med, der kunne udfordre de ideer og tankemønstre, som man kan komme til at sidde i, når man arbejder alene eller med ligesindede fra samme disciplin. Projektet skabte varige venskaber og professionelle samarbejder, der fortsætter den dag i dag, om emner såsom minoriteters rettigheder, neoliberalisme eller økologi og klimaforandring.

Projektet fandt sted i Frankrig under specifikke omstændigheder og handlede om udvisnings- og migrationspolitik. Alligevel er det min overbevisning, at erfaringerne omkring samarbejde mellem forskellige akademiske discipliner og med fagfolk, der til dagligt arbejder med kommunikation og lobbyisme, kan genskabes i andre kontekster, også på mindre skala. Lignende tværfaglige samarbejder kan også skabes eller styrkes i forhold til de mange andre vigtige emner, som antropologer arbejder med i deres forskning, og som kan medvirke til at påvirke samfundsdebatten i en positiv retning.

Forslag til videre læsning

Cette France-là (Barthélémy, Anne-Isabelle, Catherine Benoît, Vincent Berthe, Carolina Boe, Jérôme Boillat, Emmanuelle Cosse, Pascale Coutant, Grégory Curot, Eric Fassin, Michel Feher, Caroline Izambert, Gaëlle Krikorian, Pauline Langlois, Christophe Le Drean, Philippe Mangeot, Maja Neskovic, Michaël Neuman, Mathieu Potte-Bonneville, Isabelle Saint-Saëns, Antonin Sopena, Judith Soussan, Corinne Volard & Aurélie Windels):

Volume 1, 06/05/2007 – 30/06/2008. Paris: Éditions La Découverte. (2009)

Cette France-Là, Volume 2. 01/07/2008 – 30/06/2009. Paris, Éditions La Découverte, 2010.

Xénophobie d'en haut. Le choix d'une droite éhontée, Cette France-là, Paris: Éditions La Découverte, 2012.

Om forfatteren

Carolina Sanchez Boe er post.doc. med støtte fra Det Frie Forskningsråd og er tilknyttet IMC, Aarhus Universitet; Cerlis, Université Sorbonne Cité; og John Jay Center for Criminal Justice, CUNY. Hun forsker i migration, indespærring og grænsedragninger, primært i Frankrig og i USA. Hendes bog *The Undeported: The makings of a Floating Population of Exiles* udkommer på forlaget Rowman and Littlefield i efteråret 2019. Kontakt: carolina@sagajazz.com

Festtale ved Rane Willerslev, direktør for Nationalmuseet

Redigeret af Gitte Engholm

Rane Willerslev tiltrådte i august 2017 som ny direktør for Nationalmuseet og satte museet på en rejse mod et mere åbent og uhøjtideligt museum. Rane Willerslev var inviteret som festtaler ved Dansk Etnografisk Forenings årlige uddeling af Formidlingsprisen fredag den 26. oktober 2018. Talen var et oplæg om forskningsbaseret museal formidling og præsenterede nogle centrale og stærke greb, som Rane Willerslev mener kan gøre musealformidlingen mere vedkommende. Rane talte desuden om, hvordan en legende omgang med viden og brug af fiktionselementer er helt central for videnskaben. Derfor skal museerne blive bedre til at fokusere på alt det, vi IKKE ved – i stedet for blot at præsentere fakta.

Paradokser og drabelige krigere

“Der er en kraft i paradokset, som udgør en utrolig formidlingskraft”, indleder Rane Willerslev sin festtale med. “Lad os tage et eksempel som den amerikanske producerede TV-dokumentarserie “Who is the deadliest warrior?”, der handler om historiske og moderne krigere og undersøger, hvilke af deres våben er de mest dødelige.” Serien er ikke kommet til Danmark, men Rane streamer den på nettet, når de lange arbejdsdage på Nationalmuseet er overstået. “Serien byder på absurde paradokser ved at sammenstille to historiske figurer, der tilsyneladende intet har med hinanden at gøre. Det kunne være Geronimo (kendt Apache-kriger fra slutningen af 1800-tallet, red.)

Rane Willerslev er direktør på Nationalmuseet. Han er uddannet socialantropolog med en kandidatgrad i Visual Anthropology fra University of Manchester (1996) og en Ph.D. fra University of Cambridge (2003). Foto: Rikke Caroline Carlsen.

og Djengis Khan (mongolsk militærleder 1167-1227, red.). I serien lader man specialister som antropologer, psykologer og militæranalytikere analysere figurerne, deres psykologiske træk, barndom og opvækst samt deres våben. Så lader man dem kæmpe mod hinanden og ser hvem, der vinder. Det bliver absurd og morsomt, fordi Geronimo aldrig kunne have kæmpet mod Djengis Khan, men samtidig får man gennem den absurde sammenstilling en viden og en sandhed om Geronimo. Det er ikke en sandhed, man kunne skrive om i historiebøgerne. En faghistoriker ville formodentlig mene, at det var underlødigt, ja, det argeste lort. Men det virker”, siger Rane, og han refererer til den franske kognitive antropolog Pascal Boyer, en teoretiker, der har analyseret religioners kraft som en følge af blandt andet de mange paradokser, der karakteriserer religion og ritualer.

Humorens magt

Rane fortsætter fra paradokset som formidlingsgreb til at tale om humor. “Ligesom paradokset har humoren en evne til at åbne, overraske og vække nysgerrigheden. Det, der karakteriserer humoren, er, at man sammenstiller to ting, der ikke passer sammen, og man kommer til at grine. Ligesom paradokset transporterer humoren dit blik et andet sted hen, og du vil aldrig kunne se på fænomenet på samme måde igen. Der skabes en slags midlertidig sandhed og dermed en form for indsigt. I humorens paradoks ligger der en umådelig stor magt.” Nogen mener, fortæller Rane, at det, der fik Sovjetunionen til at bryde sammen, var humoren og de Bresjnev-jokes, der kørte i 70’erne som en landeplage. “Folk havde set, at der ikke var sammenhæng mellem det, politikerne sagde, når de talte om kommunismens paradys, og virkelighedens lange køer til tomme butikker. Militærets magt var for dominerende til at folk kunne yde direkte modstand, men i stedet benyttede man jokes til at få systemet til at bryde sammen.”

Museernes overlevelse i en neo-liberal økonomi – om krogen

“Når man står med et museum som Nationalmuseet, men også andre museer, kan man spørge sig selv, hvordan fanden skal vi klare det i fremtiden? Vi lever i en neo-liberal økonomi, hvor staten trækker penge ud af museernes økonomi med 2% besparelser, hvilket betyder nednormering med 8 fuldtidsstillinger om året. De penge skal tjenes på en anden måde for at holde på arbejdspladserne. Og hvordan gør man så det? Det er oplagt at se til de institutioner, der fungerer. Mange etablerede institutioner i det danske samfund har problemer. Aviserne styrtdykker. Flow-TV er ved at dø. Hollywood er ved at dø. Det gælder om at finde de fænomener, der har

succes. Det har f.eks. Netflix og HBO. TV-serierne har succes. Hvis vi går tilbage til 80’erne, var det Dollars og Dallas, der havde succes. Det var forsimplede verdener med gode og onde rige. Men så får vi streaming-tjenesterne, og så bliver TV-serierne stor kunst.”

Serierne kolliderer grænsen mellem det elitære og det folkelige, mener Rane. Skellet kolliderer i de nye serier som Game of Thrones og Taboo. Men hvad er det så, som karakteriserer disse serier, som i nogen grad har overtaget Hollywood? “De formår at slå en krog i mennesker med en simpel storyline. Game of Thrones handler om simple magtkampe mellem forskellige kongedømmer. Det er grundlæggende interessant, og man bliver fanget ind. Så

Rane Willerslev er en aktiv formidler af sin forskning og har deltaget i debatter om forskning, politik og tværfaglighed. Foto: Rune Clausen.

viser det sig, at man faktisk bliver præsenteret for et dybt komplekst univers. Helt ekstremt komplekst. Der er ni parallelle fortællinger. Forfatteren George Martin var træt af de simple TV-universer og udfordrede sig selv med at skrive en bog, der var så kompleks, at han ikke forventede, at den nogensinde ville kunne filmatiseres. Men det blev den. Hovedkaraktererne er dybt komplekse. De er ved at falde fra hinanden i psykologiske problemer og traumer i modsætning til Blake og Christel fra Dollars.”

“Og hvad kan det så fortælle os i forhold til udstillingsverdenen? Jo, det kan lære os, at hvis vi formår at slå en krog i publikum gennem en rimelig simpel storyline, så er folk parat til at tage den vildeste kompleksitet ind. Og det er heldigt for os, for vi skal formidle videnskaben, og videnskaben er dybt kompleks. Lad mig tage et eksempel som Darwinismen og evolutionsteorien, der er en kompleks teori. Hvordan skulle man gøre det? Skulle man lave en fortælling om en abe, der blev til et menneske gennem nogle millioner år? Nej, det ville være røvsygt. Hvis man skulle benytte TV-seriens koncept, ville man tage udgangspunkt i the missing link. Det er der, hele evolutionsteorien er i spil. Hele evolutionsteoriens akilleshæl er the missing link. Den ene videnskabsmand efter den anden har forsøgt at forklare, men ingen har fundet the missing link. Og indtil det er bevist, er det ikke bevist, at Darwin havde ret. Der er alt på spil. Det er en enorm kompleksitet. I 80'erne havde Nationalmuseet faktisk en udstilling, der blev kaldt The Missing Link, og den blev betragtet som underlødigt af fagfolk. Det var den mest succesfulde udstilling. Og den havde en fantastisk plakat med øjne. Det var svært at se, om det var et menneske eller en abe. Men det var godt set, at det var der skoen trykkede.”

Ikke-bruger-undersøgelsen – om et museum på en kedelighedsplatform

“Men hvorfor er det her vigtigt? Jo, da jeg startede som direktør på Nationalmuseet, lå der en rapport på mit bord. Den hed “Ikke-bruger-undersøgelsen” og var en ordentlig moppedreng med analyser og interviews, der kortlagde, hvorfor 45% af danskerne ikke havde været på Nationalmuseet de sidste 10 år. Konklusionen var meget klar: Folk syntes, museet var for anonymt, og havde man været der, var der ingen grund til at komme igen. Museet hvilede på en kedelighedsplatform. 80% af de 45%, der ikke kom på Nationalmuseet, gik på andre museer, så det var ikke fordi, de ikke var museumsgængere. Generelt har tendensen i Danmark og i Europa været en stigning i museumsgængere. Hvad var problemet? Hvad gør man for at få folk til at komme? Formidlingen skal være bedre. Det er derfor, jeg står her og taler om paradokser og humor. Jeg kiggede mig rundt på Nationalmuseets 6 kilometer udstillingsareal, og det var temmelig kedeligt, men så kom jeg til Børnenes Museum, der er en lille tarm i stueetagen. Og det eneste sted, museet ikke er kedeligt. Det er det mest underbevilligede område, og det er slidt. Der var fantastisk og fuld af entusiasme: Den stemning, jeg gerne ville have på resten af museet. Jeg besluttede derfor, at vi skulle starte vores rejse med at satse på børn. Hvis vi ville være i stand til at få børn til at plage deres forældre om at komme på Nationalmuseet, ville vi være på rette vej. Medarbejderne fik den opgave. De udviklede 100 ideer, og ud af de mange ideer var der en, der var bedre end de andre. Det var kedsomhedsknappen.” Vi skulle have en

Kedsomhedsknappen på Nationalmuseet er et formidlingsmæssigt greb, der blev introduceret i foråret 2018. Tryk på knappen, hvis du tør og noget vildt vil ske. Foto: Anne-Mette Kelter Skovgaard.

kedsomhedsknap, og når børnene kedede sig, skulle de trykke på den, og så skulle der ske noget. Det var fandeme en god ide.”

“De her knapper blev placeret forskellige steder på museet. Det er i og for sig klassisk museumsformidling, for når man trykker på knappen, er der en person, der liver op. En ridder, for eksempel. Det, der var hook'en, var knappen.

Kedsomhedsknappen og humoren i hjertet af videnskaben

“Den knap skabte så meget røre og dukkede op i alle mulige sammenhænge. Selv i Folketinget skulle de have en kedsomhedsknap. Det provokerede i museumsverdenen. Mange mente, det var forkert at påstå, at det kunne være kedeligt at gå på museum. Det tiltrak mange mennesker, og børn plagede om at komme. Vi havde kedsomhedsknappen som mediator. Vi kollapsede nogle modsætninger, der er vokset ud af en klassisk europæisk dannelsestradition: Når det er videnskabeligt, kan det ikke være underholdende. Er det elitært, kan det ikke være folkeligt. Hvis børn har det sjovt, kan det ikke være seriøst; så kaldes det tivolisering. Al forskning viser det modsatte: hvis børn engageres,

mens de lærer noget, så sidder det bedre fast. Ligesom grænsen mellem fakta og fiktion er flydende. Som antropolog ved man, at videnskabelig tænkning har paradokset og fiktionen indbygget. Tænk bare på et træ over det germanske sprog. Hvis I ser sådan et træ, ender det i noget, der hedder indoeuropæisk, men der er aldrig nogen, der har talt indoeuropæisk. Det er en fiktion, man er nødt til at skabe for at kunne placere de sprog, man kender, i en relation til hinanden. Hvis du tager kvantefysik og parallelle universer, så er parallelle universer eller andre spekulationer indenfor emnet også en fiktion. Forskerne forsøger at skabe en fiktion for at forklare sammenhængen mellem de love, vi kender. Hvorfor er tyngdeloven for eksempel så svag sammenlignet med andre kræfter? Måske er det fordi, der findes parallelle universer. Fiktionen ligger i hjertet af videnskaben. Paradokset og humoren ligger i hjertet af videnskaben. Det er nærmest en metodisk tilgang til verdenen.”

Fremtidens Nationalmuseum

“Når man skal gentænke fremtidens Nationalmuseum, må man kollapse modsætninger. På kort sigt kan man lave formidling som kedsomhedsknappen, men på lang sigt skal vi lave om på de udstillinger, der har stået de sidste tredive år, så de bliver noget andet. Vi har planer om en stor vikingedstilling og en udstilling om ekspeditionshistorie. Hvis det skal lykkes, skal der store ombygninger til. Placeringen er forkert, og man farer vild. Udfordringen er helt enorm. I forsøget på at gentænke Nationalmuseet er der en tilbøjelighed til, at man lukker sig om sig selv. Man bruger de samme folk til at udvikle og lave udstil-

linger. Det er vildt vigtigt i denne situation, at vi allierer os med folk udefra. Vikingedstillingen er blevet skabt sammen med Josefine Ottesen og en fantasifortæller og en spiludvikler. Vi har et eksternt panel af udviklere, der er med til at sammentænke hele museets fremtid. En stor opgave for fremtidens museum er at kollapse tidsligheden i historien forstået på den måde, at forhistoriske museer har haft en tradition for at rekonstruere fortiden, ligesom Moesgård også gør på en flot måde; stenalder, bronzealder etc.; men man har været dårlig til at sige, hvorfor det er vigtigt. Vi skal vise, at historien er en palet af muligheder for at tænke os selv i fremtiden. Jeg er selv fascineret af stenalderen og især jæger-samler-samfundene. Og ser vi omkring os, kan man se, at selvledelse, deleøkonomi og løse rodstrukturer ikke er nye organisationsformer. Det er jo jæger-samler-organisationsformer. De kan derfor bruges som en optik til at tænke fremtiden med. Man kan nærmest tale om en højteknologisk stenalder. Stenalderen er ikke bare nogle stenøkser, vi kigger på. Man kunne også bruge feudalismen, hvor 1% af befolkningen sidder på magten, som spejl. Der er jo tegn på, at vi bevæger os i den samme retning lige nu.”

Dannelse – om rygrad og udsyn

“Man kan sige, at et museums opgave handler om dannelse, så på den måde er der ikke noget nyt. Men dannelsen har ændret sig i en verden, hvor informationer flourerer, som de gør. Dannelsen består af to ting: af rygrad og udsyn eller rummelighed. Rygrad består af hvad du kommer fra og kommer af. Du kender din faglighed. Men udsynet,

rummeligheden, består i, at du er villig til i mødet med nye mennesker og ny viden at lade dit verdensbillede destabilisere. Det særlige ved antropologi er, at vi hele tiden udfordrer rygraden gennem andre verdener, som vi tager med ind. Tænk, at folk gør tingene på en anden måde! Det, du troede var sandt, kan være noget helt andet. Og du skal tage det seriøst. En stor del af Nationalmuseets publikumsgruppe er turister, og hvad præsenterer vi så for turister? Vi har lavet en rundvisning, der hedder Meet the Danes, hvor rundviseren ikke bare præsenterer dansk kultur og historie, men hvor gæsten kan spørge ind til rundviserens egne erfaringer. Det er jo vigtigt med det her grundprincip, der er kernen i et museums opgave: dannelse. Det er afgørende, at vi KAN bruge historien aktivt i nutiden. Det er helt afgørende. Vi har derfor lavet en foredragsrække om de ultimative spørgsmål, så det ikke bliver et museum for national kultur. Vi kombinerer kanonrejsen gennem historien med de store menneskelige spørgsmål.”

Frihed til kreativitet

“Vi har også lavet lortemogener for børn, hvor vi viser en masse aspekter om lort og kloakker. F.eks. hvordan romerne lavede kloaker. En viden, der gik tabt og måtte genopdages i London, da Themsen var fyldt med lort. Kloakker er utrolig vigtige for civilisationen, og der ligger en masse viden gemt i lort. Lort er fascinerende. Det er jo det her underlige, der er inden i os og som vi ikke rigtig ved, hvad vi skal stille op med, når det kommer ud. I efterårsferien har vi haft Eventyrernes klub på besøg og sat fokus på eventyret og opdagelsen af nyt territorium. Fordi den energi, der ligger i eventyret, er den samme som den energi og nysgerrighed, der ligger i videnskaben. Og sådan set den samme energi, der stammer fra museets grundlæggelse og indsamlingen af genstande fra opdagelsesrejsende eventyrere. Vi skal dyrke den rå nysgerrighed, der nemt går tabt, når institutioner bliver gamle. Endelig vil jeg fortælle om Frilandsmuseet. Vi kalder de ansatte på Frilandsmuseet for vores rebelske bønder. Vi har nu givet dem frihed gennem decentralisering, og det har givet dem det vildeste boost. Man skal give folk autonomi, og det giver en kreativitet uden lige. Det er en svær manøvre at decentralisere, når man arbejder inden for staten, for det er jo mig, der én gang om året skal stå skoleret og redegøre for institutionens resultater. Den nyvundne frihed benyttede de sig af til at lave Frilandsmuseet om til et Ole Lund Kirkegård-univers i efterårsferien. Det var forrygende, og de havde det højeste besøgstal, de længe havde haft. Det er vigtigt at give folk frihed til at udnytte deres kreativitet.”

Rane slutter med et Victor Borge-citat: “Humor is something that thrives between man’s aspirations and his limitations. There is more logic in humor than in anything else. Because, you see, humor is truth.”

Modtager af Dansk Etnografisk Forenings Formidlingspris 2018: Christian Vium

Studenterbidrag af Pernille Albrechtsen og Julie Sandholt

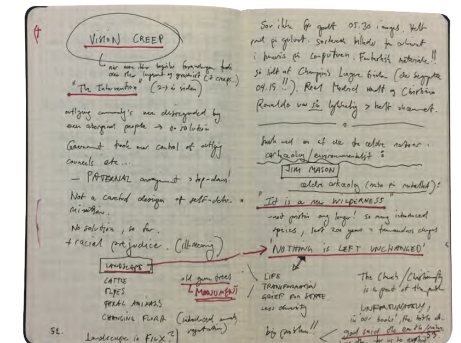
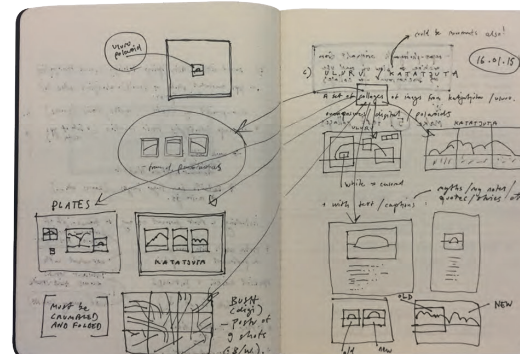
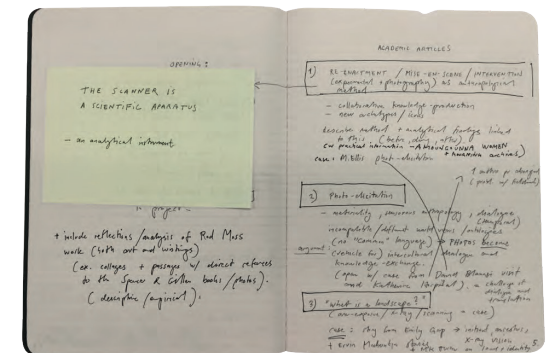
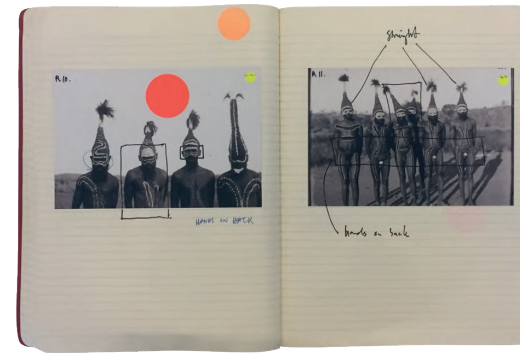
Dansk Etnografisk formidlingspris gik i 2018 til Christian Vium for hans udstilling ved navn Dialogues. Udstillingen kunne opleves på Moesgaard Museum fra den 3. februar til den 27. maj 2018. I kølvandet på prisuddelingen tog vi en snak med modtageren om det antropologiske blik på den anden og kunsten at starte en refleksion hos publikum. Dialogues er netop et bud på, hvordan formidling af antropologisk undersøgelse formår at engagere publikum gennem et univers af smukke indtryk og tankevækkende modsætninger.

Udstillingen har sin oprindelse i Viums overvejelser omkring hans eget personlige arkiv og det blik, han selv har anlagt på den anden gennem tiden. Vium indrømmer gerne, at et udpluk af hans billeder afslører et vestligt blik, som kan være problematisk, når man som antropolog forsøger at portrættere sine informanter. "Man skulle jo tro, jeg var blevet uddannet til at være så følsom, at jeg ikke ville lave sådan nogle billeder." En refleksion som denne har givet anledning til en hypotese om, at den måde, vi ser verden på, er stærkt influeret af det samfund, vi er vokset op i. Viums ærinde blev dermed at undersøge det vestlige blik på den anden gennem sig selv fremfor at pege fingre ad, hvad andre fotografer og antropologer har gjort gennem tiden og stemple det som forkert. "Der er jo ikke noget nemmere her i verden end at pege på et billede, der er 100 år gammelt og sige, at det er en arkiveret måde at anskue verden på." Der skal mere til ifølge Vium. Især hvis man ønsker at tilbyde noget nyt.

Vium mente derimod, det var relevant at bringe arkivmateriale tilbage til dets oprindelse og lade det starte en dialog mellem dem, der befinder sig på den ene og den anden side af kameraet. Han har taget udgangspunkt i tre forskellige arkiver, som indeholder 100 til 150 år gamle billeder fra henholdsvis brasiliansk Amazonas, det centrale Australien og det nordlige Sibi-

rien. “Jeg har fundet de her tre arkiver, som taler godt sammen og som har nogle specificiteter hver især. De ligger langt fra hinanden geografisk, men har alligevel nogle fælles karakteristika, som gør, at jeg mener, man godt kan tillade sig at lave sådan et komparativt projekt.” Det er med Dialogues på Moesgaard Museum, Vium for første gang samler elementer fra de tre forskellige områder i én udstilling. Hvad netop disse tre arkiver særligt har tilfælles, er det vestlige blik, materialet anlægger på den anden. Modsat arkivmaterialet giver Vium plads til efterkommernes egne selvrefleksioner. “Grundlæggende ude i felten, har folk været ekstremt interesserede i mødet og billederne og at gå ind i det sammen.”

Udstillingen er omsluttet af sorte vægge og dæmpet belysning. De tre verdensdele har fået tildelt en tredjedel af lokalet hver. Disse dele er ikke komplet lukkede områder og giver heller ikke anledning til, at man udforsker dem i en bestemt rækkefølge. “Jeg ville gerne have, at der var fri passage, og at det var åbent, så man selv kunne mærke, hvor man ville hen.” I sit arbejde med de tre områder har Vium benyttet den samme grundlæggende antropologiske metode med dialogen som omdrejningspunkt. Der er spor fra denne overordnede tilgang i alle tre dele af udstillingen. Det være sig notesbøger, opslåede antropologiske værker eller fotografier med skitseringer. Alle disse elementer giver et indblik i den løbende proces, udstillingen blot er en del af. “For mig er det jo alt sammen analytisk arbejde. Det er alt sammen en del af en lang proces, hvor jeg prøver at finde ud af, hvilken form for viden, der ligger i det her materiale.”

Vium havde udstillingsarbejdet i tankerne fra starten, og havde derfor gjort sig klare æstetiske overvejelser omkring, hvordan områderne kunne spille sammen, inden han besøgte dem. Det egentlige møde med både menneskene og omgivelserne i felten har dog været med til at forme udstillingens visuelle udtryk. Vium beskriver, hvordan “de blå toner i Sibirien spiller op imod ørkenlandskabet i Australien, som har et orange og varmt farverum, hvor Amazonas derimod er grønt og brunt og mørkt på mange måder.”

I vores erindring af udstillingen står især disse tre farvetoner skarpt. Det grønne og frodige Amazonas, det blå og kølige Sibirien og det orange og varme Australien. Det fremstår tydeligt for os, at Vium

ikke har forsøgt at presse den samme ramme ned over de tre forskellige områder, selvom de indgår i samme projekt. Vium beskriver selv, hvordan mødet med felten og de særlige følelser og fornemmelser, det frembragte hos ham, ikke var den samme i de tre verdensdele. “Jeg har et problem med at få Amazonas ind i et rektangulært billede. Det passer for eksempel Australien meget bedre, fordi det passer med landskabet. Jeg vil gerne have, at rammen ikke er begrænset på den måde, som i et billede. Det er derfor, jeg arbejder meget med video i Amazonas.” Videomaterialet i Amazonasdelen hjælper til at videreforme den mindre håndgribelige oplevelse, Vium havde af arbejdet i denne verdensdel. “De måder, hvorpå folk i Amazonas interagerer-

de med og skabte mening i materialet, når vi arbejdede sammen, var mindre nemt at kategorisere,” hvilket kalder på et brud af det rektangulære stilbillede. Omgivelserne i det centrale Australien er derimod særligt godt indfanget på den modsatte endevæg i udstillingen, hvor gamle og nye fotografier breder sig ud i et fladt landskab foran publikum. I formidlingen af Sibirien og Australien er Vium særligt optaget af tid, som ikke overraskende spiller en stor rolle, når man kaster sit blik mod materiale fra fortiden. Den brede montage i Australiensdelen beskriver han som et billede på kollapsede tid. Hundrede år gamle

billeder arrangeres her side om side med Viums nylige fotografier på en tidløs linje. I Sibiriensdelen er det især transparens, der dominerer og skaber en sammenhæng mellem før og nu. Ned fra loftet hænger gennemsigtige lærreder oplyst af billeder i blåligt skær, der gør det muligt at se fra den ene ende af rummet til den anden. “Man ser gennem lag af tid.”

Gennem udstillingen er der også fremhævet særlige lyde, som har præget Viums oplevelse af felten. Disse lydinstallationer er med til at skabe en gennemgående fornemmelse i de tre områder. I Australiensdelen hører man stemmerne fra en samtale mel-

lem Vium og en af hans informanter, som sammen med dagbøger og arkivmateriale giver indblik i Viums møde med menneskene i det centrale Australien. Man får et indtryk af personen gennem stemmen, der venligt går en i møde. Når man bevæger sig forbi de gennemsigtige lærreder i den blå Sibiriensdel, hører man lyden af fodspor i sneen, som bevægede man sig gennem det egentlige Sibirske landskab. I den organiske Amazonasdel er lyduniverset skabt i forbindelse med den dominerende videoinstallation, som udfolder sig langs den brede endevæg. Lyden skaber en helhedsoplevelse for det publikum, der vælger at se videoen i

længere tid, eftersom udtrykket ændrer sig sammen med billederne. Modsat Australien og Sibirien, som handler om tid og fortælling, fokuserer Vium gennem sanseindtryk i Amazonas, på at fremhæve det naturlige, sammenflydende og organiske, som har været en mere kompliceret opgave for ham at indfange. Det kommer særligt til udtryk, idet man bliver ført gennem vand og luft, mens lyden skifter fra en til tider dramatisk over til en beroligende atmosfære.

Det er de mange sanseindtryk, både visuelt og auditivt, der dominerer i udstillingen. Billeder og lyd er ikke rammet ind i forklarende tekst. Dette efterlader plads til, at

publikums egne følelser og tanker kan udfolde sig i mødet med udstillingen. "Udstilling er en del af en samtale, som kan få os et andet sted hen erkendelsesmæssigt." Som de forskellige feltnoter i monterne minder os om, er udstillingen en vedvarende proces og har ikke nødvendigvis et endeligt facit. Ligesom Vium har haft en personlig oplevelse af de tre områder, giver hans videreformidling af disse steder også anledning til en unik oplevelse for gæsten. Udeladelsen af tekst handler i høj grad om tillid til publikum. "Det er vigtigt at kunne åbne rummet op og stole på, at folk kan være i det og ana-

lysere selv." Med denne tillid følger også et krav til udstillingens gæster. Man skal turde kigge på sig selv. De mange skeptiske blikke, der findes i udstillingen, vender ikke alene mod Vium som fotograf og antropolog, men også mod publikum. Vium ønsker ved hjælp af udstillingen at få folk til at reflektere over deres eget blik på den anden. På denne måde giver udstillingen anledning til, at publikum gennemgår de overvejelser, projektet startede med. Nemlig et kritisk blik på sig selv.

Julie Sandholt og Pernille Albrechtsen skriver speciale i Visuel Antropologi ved Aarhus Universitet om henholdsvis danskhed og feminin beklædning i en dansk sammenhæng. Julie har en bachelor i Social Science fra Macquarie University, Sydney og Pernille har læst en bachelor i Idéhistorie ved Aarhus Universitet.

At formidle sin forskning er et borgerligt ombud og en vej til indsigt

Inger Sjørlev om antropologisk formidling og om sine yndlingsgenrer

Af Marie Kolling og Kathrine Dalsgaard

Inger Sjørlev har givet formidling høj prioritet i sin antropologiske karriere og arbejdet med mange forskellige formidlingsformer; fra bøger om guder, sandheder og genrer, udstillinger på Nationalmuseet til intet mindre end 45 klummer og andre indlæg i Weekendavisen. Kort efter sin aftrædelsesforelæsning på Københavns Universitet mødte vi Inger på hendes kontor på Institut for Antropologi til en snak om forholdet mellem forskning og formidling og antropologiens aktie i den offentlige debat.

Kolling og Dalsgaard: I dit antropologiske virke har du prioriteret formidling af forskning til en bredere offentlighed. Hvorfor det?

Sjørlev: Jeg betragter forskningsformidling som en pligt – et slags borgerligt ombud. Vi skal bringe den lærdom, vi erhverver os, ud til folket. At formidle er også i forskningens interesse, og for mig hører den med til dét at være forsker.

Samtidig mener jeg, at forskning kræver fred og ro. Elfenbenstårnet har også sin berettigelse, og som forsker skal du ikke være tvunget til hvert øjeblik

at styrte ud i medierne med dine seneste resultater. Det kan være nødvendigt med længere tid, så du ved præcist, hvad du vil sige, så du føler dig parat og er med til at bestemme rammerne for formidlingen. Jeg mener derfor ikke, at vi som universitetsforskere bør stå til rådighed, hver gang pressen ringer. Men som et generelt princip, synes jeg, at vi som vidensarbejdere også bør agere i offentlighedens tjeneste. Vi skal finde vores kanaler, de formidlingsgenrer der passer os, og dyrke dem.

Med det sagt, så er mit eget formidlingsarbejde ikke affødt af en bevidst beslutning drevet af idealisme og samvittighedsfuld, altruistisk tænkning. Dels er det sjovt at kommunikere med folk uden for academia. Det kan også være fornøjeligt at nærde igennem inden for universitet, men havde jeg holdt mig til det, tror jeg, at jeg i længden havde fået åndenød. Og dels er det at formidle simpelthen en vej til selv at tilegne sig stoffet – helt kropsligt. Mit forsker- og undervisningsliv har lært mig, at jeg selv opnår en større forståelse for fagstof, når jeg formidler det.

Jeg har skrevet så meget, som jeg ikke har publiceret, og den form for selvformidling, som man kan kalde det, og bearbejdelse via skriften har været et led i mine egne erkendelsesprocesser, og i et vist omfang også i mine analytiske processer. For når man skal fortælle eller skrive noget, så skal man selv forstå det, og man udvikler sin tanke og kommer dybere i sin analyse via den skriftlige objektivering. Derfor ser jeg ikke noget skarpt skel mellem min forskning og min formidling, selvom jeg selvfølgelig har tilpasset genren til om jeg henvendte mig til en gruppe kolleger på en antropologikonference eller et bredt dansk publikum.

At formidling kom til at spille en vigtig rolle for mig, skyldes også tilfældigheder; den måde mit arbejdsliv begyndte på, fordi jeg blev ansat som forsker og formidler på Nationalmuseet. Jeg begyndte i 1970'erne som studerende på museet og var lidt i lære. 70'erne var et årti, hvor man var meget optaget af at formidle netop etnografi, som det hed dengang. For mig at se, var det det årti, hvor verden åbnede sig for Danmark, for den brede befolkning. Derfor var de udstillinger, vi lavede, landskendte, og der kom tusindvis af mennesker til dem. Nationalmuseet var en central etnografisk formidlingsinstitution i Danmark på det tidspunkt. Da jeg selv blev ansat i 1981 som museumsinspektør, var det nok ved at skifte en smule. Billedmediernes brede rolle og tekniske tilgængelighed blev mere fremtrædende, og jeg blev involveret i spørgsmålet om, hvordan man kunne bruge nye medier op igennem 80'erne. Og jeg befandt mig godt ved det og syntes, at det var vildt spændende. Jeg var blandt andet i Indien og lavede en lille film til en udstilling. Vi satte os op bag i en rickshaw og lod kameraet køre hen ad en indisk landevej med håndværkere og mennesker og dyr. Det blev en rigtig roadmovie. Mens jeg var med til at lave udstillinger på Nationalmuseet, var jeg vældig optaget af tingenes formidlingskraft, af det man kan med rum og materialitet og ved at sætte ting sammen på sjove måder.

Kolling og Dalsgaard: Du har arbejdet med mange forskellige formidlingsformer. Hvad er din yndlingsgenre?

Sjørlev: Jeg elsker skriften, og var tingene gået anderledes, havde jeg måske fra et tidligere tidspunkt koncentreret mig om at forfine mit sprog, slibe det helt ind til noget litterært som digter eller essayist. Men jeg er glad for, at det ikke skete, for jeg elsker den konstante virkelighedskonfrontation og loyalitet, antropologien indebærer. Selv om jeg altid har drømt om at kunne skrive godt litterært – jeg skrev Gudernes rum lidt på den drøm – så er den skønlitterære narrative form ikke min yndlingsgenre.

Da jeg begyndte at skrive klummer til Weekendavisen, blev det for en tid mit absolutte yndlings formidlingsformat. 6000 enheder per gang! Halvsvært antropologisk stof komprimeret ned og indslynget med noget vedkommende for læseren, gerne aktuelt. Det blev også en øvelse i og dyrkning af formen. Her kan jeg godt lide et begreb af Gregory Bateson, som jeg sidder og skriver om for tiden, nemlig metaloger. Det er dialoger, hvis form betyder lige så meget som selve indholdet. Det samme gælder lidt klummen. Man får en fast skabelon at forme sine tanker ind i, og samtidig skal de gerne være lidt snoede. Så får man det både til at gå op, og samtidig ender det et andet sted, end der hvor man begyndte. Det er en anden genre end den akademiske artikel med et argument og en struktur, der gerne skal være bærende for argumentet.

Kolling og Dalsgaard: Skal antropologer blande sig mere i den offentlige debat?

Sjørlev: Ja, det er vigtigt, for antropologien har absolut noget at bidrage til offentligheden med. Men vilkårene er svære i dag. Man drives næsten ud i en polemisk tone, og der er langt mellem det længere og mere nuancerede format. Men kanalerne for det mere langsomme og nuancerede findes også, og jeg vil anbefale alle antropologer at finde og dyrke dem.

Der er et vidt spænd af muligheder for formidling i dag, fra 'langsomme' medieformer a la Deadline eller Weekendavisen til Twitter. Antropologien på Twitter, tænker du måske? Jo, hvis man kan styre det, så man ikke bliver alt for misforstået, er det fint. Selvom man jo altid bliver lidt misforstået. For læseren eller tilhøreren forstår på nogle andre præmisser end dem, man meddeler sig på, og derfor kan man ikke en-til-en styre, hvad der kommer ud af sin formidling.

Ydmyghed over for det anderledes er vigtigt, og antropologien bidrager med den gode gamle forståelse af tolerance, der giver retten til at have en mening, uden at man accepterer den mening i sig selv, og retten til at mene noget andet og til at leve på en anden måde. Også dem med ikke helt de samme værdier, som en selv. Man må acceptere og tale om dilemmaerne og sigte mod at leve sammen. Ikke i adskilte multikulturelle samfund, men i det Paul Gilroy har kaldt konvivialitet; civilt samvær med accept af forskelle.

Det er ikke det samme, som den kulturrelativisme, der er blevet så udskældt, men jeg synes, debatten er gået lidt for langt i den anden retning. Der er ikke så meget rum til en forståelse af, at man kan leve sammen med forskellige værdier, som der var engang. Man kan godt analysere sig frem til nogle årsager til det... som flygtningestrømme og følelsen af at blive presset på sin egen kultur og på sine egne værdier.

Kolling og Dalsgaard: Hvad synes du, antropologer skal gøre for at skabe en mere nuanceret debat?

Sjørlev: Vi skal blive ved med at prøve, så meget som overhovedet muligt. Jeg synes tit, der er antropologer i medierne, som gør det godt. Men måske kunne vi godt være lidt skarpere, altså ikke tænkemæssigt skarpere, men stå lidt mere frem, for eksempel ved at stå op imod ytringsfrihedsfundamentalister, som jo er dem, der virkelig kører med klatten. Tidsånden har været imod det, vi som antropologer skulle fremme i verden, og her kunne vi måske godt have stået lidt stærkere frem. Det gælder også i dag. Vi har som faggruppe ikke for alvor formået at markere os i opposition til den herskende tidsånd med en anti-multikulturel samfundsdiskurs, som tog fart efter karikaturkrisen, og jeg tager mig selv med i kritikken.

Samtidig med de seneste 10 års bevægelser, hvor tidsånden er gået imod vores tankegang af mange åbenlyse politiske-økonomiske grunde, så er den akademiske ånd gået i retning af internationalisering. Det betyder, at hvis du skal klare dig og konkurrere på de akademiske præmier, så har du ikke tid til at skrive ret mange kronikker eller stille op til en masse interviews. Det kan bare ikke lade sig gøre. Du skal konstant søge store fondsmidler, gerne fra EU, og konkurrencen er benhård. Det er et tog, der kører inden for sine egne lukkede mekanismer, og udtryk for en uheldig udvikling. De to ting til sammen gør blandt andet, at det er blevet lidt svært for os som antropologer at skære igennem i den offentlige debat.

Kolling og Dalsgaard: Du har gjort en stor indsats for at formidle antropologisk forskning og teori til studerende i form af bøger og undervisning. Hvilke tanker ligger bag din indsats om at forme fremtidens antropologer?

Sjørlev: Jeg har nok dybest set været lige så ambitiøs som underviser, som jeg har været det som forsker. Jeg har ikke altid været så god til at undervise. Ustruktureret, uvidende på helt afgørende områder, fordi min egen uddannelse var sådan lidt sporadisk. Det har jeg måttet indhente ved at forsøge at skrive den slags bøger, jeg selv gerne ville have haft. Igen et temmelig egoistisk projekt, og derfor glæder det mig endnu mere, hvis andre faktisk kan bruge det.

Kolling og Dalsgaard: Hvad er dit råd til antropologer, der vil arbejde med formidling?

Sjørlev: Lad dit arbejde være lystbetonet, lad dit valg bære af, hvad du har mest energi investeret i. Ikke for at gøre det nemt, men for at udvikle dig og lære undervejs. Formen du formidler i er underordnet, så find det medium, der passer dig bedst, om det så er skrift, udstillinger, film, Twitter...

Kolling og Dalsgaard: Hvilke formidlingsprojekter skal du i gang med nu og hvorfor?

Sjørlev: Jeg sidder med to kapitler om Bateson og Turner til en bog om antropologiske tænkere. Det er lærerigt. Og så har jeg lyst til at samle de vigtigste af de tanker jeg har gjort mig i årenes løb om candomblé – og nogle af de utallige historier og portrætter af nogle mennesker jeg har – i en bog. Den vil jeg skrive på engelsk, trods min absolut lystbårne foretrukken af det danske sprog. Jeg synes, jeg skylder både forskerverdenen og alle andre, der er interesserede i og arbejder med candomblé, at dele det, jeg har lært.

INGERS BLÅ BOG

Født: 1948

Uddannelse: Magister Scientiarum, Københavns Universitet, 1979

Karriere

Lektor emerita, Institut for Antropologi, KU, 2019 –

Lektor ved Institut for Antropologi i 1998-2019

Medlem af den danske Unesco nationalkomite, talsperson på kulturområdet, 2010-2017

Direktør for International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA), 1994-1998

Freelance konsulent, forskningsstipendiat og ekstern lektor 1987-1994

Museumsinspektør på Nationalmuseet, 1981-87

Etnografiske øjeblikke

Hvornår opstår øjeblikket, hvor det hele pludselig giver mening? Hvor antropologens forståelse forandres radikalt? Hvor man efter ugers eller måneders ihærdige forsøg med eet bliver en del af et fællesskab? Og hvordan opleves og erindres disse øjeblikke af antropologen? Dét handler denne mini-artikelserie om.

Redigeret af Anders Emil Rasmussen

Øjeblikket igen, længe efter

Af Anne Line Dalsgård

I Jørgen Leths film, *Det perfekte Menneske*, siger skuespilleren Claus Nissen 'Også i dag oplevede jeg noget, jeg håber at kunne forstå om nogle dage'. Sådan er det ofte på et feltarbejde, synes jeg. Man oplever og oplever uden helt at forstå. Sådan var det for eksempel, da jeg kom til det fattige kvarter i Nordøstbrasilien, hvor jeg efterhånden i 20 år har gjort feltarbejde. Det ligger i udkanten af millionbyen Recife. Dengang var der kun ét supermarked i kvarteret. I supermarkedet var der flere hyldemetre med kikseruller. Kikseruller og den syntetisk smagende creme i mellem dem havde forskellig smag og farve, men var i øvrigt ens. Vi forstod ikke, hvad alle de kikseruller var til for og lo af dem. Men indtrykket af kiksene blev alligevel hængende som et spørgsmål. På det tidspunkt kunne jeg dog ikke se, at det havde noget med mit projekt at gøre. Det var først lang tid efter, da jeg tog en bog ned fra hylden i den nu lukkede, men dengang altid inspirerende boghandler, Athenium, i København, at jeg forstod. Bogen hed *Work, Consumerism and the New Poor* og var skrevet af Zygmunt Bauman. Jeg hev den ud fra hylden

– den stod sådan lidt oppe – og bladrede i den. Egentlig ret tilfældigt. Og da så jeg, hvad han skriver om forbrugersamfundet: at for at kunne deltage i forbrugersamfundet, er det afgørende, at man har mulighed for at vælge, *hvilken* forbruger man er. Der gik det op for mig, hvad alle kiksene handlede om. Folk i kvarteret havde ikke råd til at købe særligt meget. Der var ikke mange valg at definere sig selv ved. Men at vælge smagen på sine rullekiks havde man da i hvert fald mulighed for!

Du kan høre Anne Line Dalsgaard og flere andre antropologer fortælle om etnografiske øjeblikke i udstillingssektionen 'Med etnografen på feltarbejde' på Moesgaard Museum.

Det øjeblik, du kaster op sammen med dine informanter

Af Kasper Pape Helligsø

Antropologens vigtigste forskningsredskab er antropologen selv. Man bruger sin personlighed, sin krop, sin empati, sin nysgerrighed, sin kritiske refleksion og sin tilpasningsevne, når man laver antropologisk forskning. Kort sagt, man sætter sig selv i spil.

Jeg har lavet feltarbejde blandt ultramarathonløbere i Rocky Mountains i USA. En gruppe mennesker, som bruger al deres fritid på at løbe lange ture i bjergene, og nogle gange flere hundrede kilometer om ugen. Som antropologer deltager vi i vores informanternes aktiviteter, og mit studie af ultraløbere var derfor dybt afhængigt af min krops evne til at løbe lange distancer i bjergene sammen med mine informanter.

Jeg husker særligt én løbetur, der blev skelsættende for mit feltarbejde. Det var en tidlig morgen i april. Klokkeren var 5, da jeg forlod min lejlighed i Boulder og begav mig over til foden af Green Mountain. Her skulle jeg mødes med nogle løbere fra Rocky Mountain Runners, som jeg havde mødt på en bar, et par aftener forinden.

Det var bælgmørkt, da vi startede turen op af bjerget. Jeg var egentlig i god form, men det gik hurtigt op for mig, at de her løbere var langt over mit

niveau. De var virkelig hurtige. Allerede efter 10 minutter bankede min puls afsted, og mine ben brændte af syre. Lidt efter begyndte jeg at sakke bagud. Jeg havde lyst til at stoppe. Dagen før havde jeg interviewet en kvinde, som engang havde løbet 100 kilometer på en brækket fod for at gennemføre et ultramarathonløb. Skønt det ikke var særlig smart (hun endte på krykker i et par måneder), fascinerede det mig, at hun ville gå så langt for at gennemføre. Når jeg tænkte på hende, kunne jeg simpelthen ikke tillade mig selv at stoppe, fordi jeg var forpustet og havde lidt syre i benene. Så jeg fortsatte, satte farten op og kæmpede for at følge med. Efter et stykke i høj fart, blev jeg pludselig svimmel, og havde svært ved at fokusere på stien foran mig. Jeg begyndte at falde bagud, og kunne se lyskeglerne fra de andre løberes pandelamper forsvinde længere og længere væk. Jeg forsøgte at ignorere smerten, og sætte tempoet op, men min ben ville ikke lystre. Jeg nåede kun akkurat lige at kaste hovedet ud til siden, før jeg kastede op. Jeg tog en slurk vand. Begyndte at løbe. Stoppede. Kastede op igen. Hvilede nogle sekunder mod en klippe. Begyndte at løbe, kastede op igen. Jeg vidste, vi var tæt på toppen nu. Jeg kunne ikke give op – ville ikke give op. Jeg tog en dyb indånding, fortsatte med at løbe og endelig efter et par minutter fladede stien ud. De andre stod allerede på toppen, da jeg kom derop. De gav mig nogle anerkendende ord og et klap på skulderen, og så stod vi i stilhed og nød den begyndende solopgang et par minutter, før vi i hæsblæsende fart begav os ned ad bjerget igen.

Et par timer efter jeg var kommet tilbage til min lejlighed tikkede der en notifikation ind via min Facebook. En invitation til løbegruppens “members-only” facebookside. Jeg var blevet accepteret i flokken, og fra den dag, var jeg en fast del af løbermiljøet i Boulder. Jeg ville ikke kunne have lavet mit feltarbejde og kommet tæt på mine informanter og deres livsverden uden at have brugt min krop som et aktivt instrument i min forskning.

Antropologi i dine høretelefoner

Af Astrid Oberborbeck Andersen

Antropologisk vidensproduktion er gået digitalt; nu produceres og formidles ikke længere kun igennem bøger, artikler, film og forelæsninger, men også i nye formater som blogs, webdocs og podcasts – alle formater, der transmitteres digitalt.

Antropologforeningen hoppede i december 2018 med på bølgen af digital vidensproduktion, da de lancerede en lydside: Antropologforeningens Podcasts.¹ Lanceringen fandt sted i Etnografisk Eksploratorium (Institut for Antropologi), med bobler, et lydunivers og en paneldebat under titlen “Podcastens antropologiske liv. Muligheder og begrænsninger”. I panelet sad antropolog Naja Lind Rasmussen og cand. soc. i *Creative Business Processes* Rikke Kristine Østergaard, begge podcastere bag *Karrierekvinder*, og antropologer Sidsel Marie Henriksen og Katrine Andrea Vintov, som er podcastere på Antropologforeningens Podcast, og desuden har redigeret den dansk-producerede AnthroPod episode “More than Human Politics”.² De fire podcastere diskuterede blandt andet, hvilke nye færdigheder det kræver for etnografer at podcaste, og hvad podcast tilbyder, som andre formater ikke rummer.

De tre første podcasts i lyd siden er klippet over Antropologforeningens Happy Hours.

I Podcast#1 præsenteres monografien “Soulhunters: Hunting Animism and Personhood among the Siberian Yukaghirs” (2007), med Rane Willerslev som forfatter og Inger Sjørlev som kritisk læser.

Podcast#2 præsenterer Lotte Buch Segal sin monografi “No Place for Grief – Martyrs, Prisoners, and Mourning in Contemporary Palestine” (2016) med Thomas Brudholm som kritisk læser. Podcast#3 er en teoretisk Happy Hour. Her diskuterer Jarrett Zigon og Morten Axel Pedersen paradigmatisk vendinger i antropologien: kritisk hermeneutik og den ontologiske vending.

Hver episode er akkompagneret af en beskrivelse og et interview med deltagerne; disse kan findes på Antropologforeningens hjemmeside.

Med Podcastserien søger Antropologforeningen at sætte antropologien i Danmark på det internationale podcast-landkort, og sætte antropologi på

det danske podcastlandkort. Mens vi venter på de kommende episoder, opfordrer vi læserne til at lytte sig frem til, hvor godt det er lykket Antropologforeningen at sætte sig på det kort.³

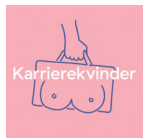
1. Læs mere om Antropologforeningens Podcasts her: <http://www.antropologforeningen.dk/antropologforeningens-podcast/>, og lyt til episoderne her: <https://soundcloud.com/user-669290215>
2. Læs om og hør episoden her: <https://culanth.org/fieldsights/more-than-human-politics>
3. Som sammenligning kan lyttes til andre antropologiske podcasts: This Anthro Life, AnthroPod, Anthropology (Oxford University), Anthropological Airwaves.

Lyt også til

Af Cecil Marie Schou Pallesen

Karrierekvinder

I podcasten *Karrierekvinder* forsøger antropolog Naja Lind og hendes kollega Rikke Kristine Østergaard at nærme sig en forståelse af kvinders positioner, muligheder og forhindringer på arbejdsmarkedet i 2019. Med udgangspunkt i bogen ‘Håndbog for Karrierekvinder’, skrevet af Sanne Udsen og Stina Vrang Elias i 2000, undersøger podcasten nysgerrigt fordomme og antagelser om køn og arbejdsmarked, og gennem interviews med forskere, ledere og andre, som på forskellig vis beskæftiger sig med kvinders karrieremuligheder, udfordrer Naja og Rikke sig selv og hinanden i deres forestillinger om, hvordan det er at være kvinde og gøre karriere. “Vi bringer os selv i spil på en måde, så lytterne kan tage del i rejsen. Det bliver en eksplorativ proces, hvor vi ikke på forhånd søger at bevise at verden ser ud på en bestemt måde, men er nysgerrige for, hvad der rør sig og hvordan”, siger Naja. “Lyd kan noget særligt i formidling og podcast er et medie, der er helt fantastisk til at dykke ned i emner, da man ofte har lytterens opmærksomhed i længere tid end ved andre nyhedsmedier. Derudover er podcast et demokratisk medie, hvor alle kan få adgang”. *Karrierekvinder* har flere gange opnået at ligge i toppen af itunes’ liste over anbefalede podcasts på lige fod med programmer fra DR og Radio24syv.

Dederdagpenge

Dederdagpenge er en podcast-serie, hvor værterne, antropolog Simone Fie Dahl og Rikke Holst, cand.mag. i Religionsvidenskab og Historie, tager temperaturen på livet på dagpenge. De deler ud af erfaringer og oplevelser med dagpengelivets rutiner, fremskridt og tilbageskridt. Gennem personlige samtaler analyserer og reflekterer de over, hvilke antropologiske, sociologiske og psykologiske mekanismer, der er på spil i nutidens ‘dagpengemodtagerstigma’. “Vi stiller spørgsmålene: Hvad kan man selv gøre? Kan man gøre noget? Skal man gøre noget? – og for hvis skyld, egentligt?”, siger Simone. “Vi forsøger med podcast-mediet at skabe et auditivt fællesskab med lytterne, og vi opfordrer til, at folk deler det, der rører sig på de forskellige dagpengerejser, med os”.

I forbindelse med Jordens Folks nye layout har Dansk Etnografisk Forenings logo fået en central placering på forsiden. Motivet stammer fra et Akan-guldvægtlod, en del af Kjersmeiers samling på Nationalmuseet, som er indsamlet hos Ashanti i det nuværende Ghana. Ashanti har en stærk tradition for ordsprog, som udtrykkes i visuelle symboler, og disse symboler findes trykt på tekstiler, huse og vægtlodder. Symbolet, som Dansk Etnografisk Forening bruger som logo, er en abstrakt gengivelse af fuglen Sankofa, som drejer hovedet bagud og kigger tilbage. Sankofa udtrykker ordsproget "vend om og hent det" og er en anerkendelse af traditionens værdi. Således lancerer vi et nyt Jordens Folk, som bygger videre på tidsskriftets lange tradition for bredt formidlet dansk antropologi.

Dansk Etnografisk Forening præsenterer

FORMIDLINGSPRISEN

Moesgaard, 25. oktober 2019

Vær med, når den etnografiske formidlingspris for femte år i træk uddeles!

Traditionen tro indbyder vi til en festlig og faglig aften, hvor vinderen af formidlingsprisen afsløres.

Desuden er der middag, musik, festlige indslag og ikke mindst den legendariske festtale.

Sæt kryds i kalenderen og følg med her

facebook.com/etnografiskforening

og på

www.etnografiskforening.dk

Husk også, at du kan nominere antropologer til formidlingsprisen. Send navn og begrundelse til kontakt@etnografiskforening.dk

Læs interviewet med sidste års vinder Christian Vium i dette nummer af Jordens Folk

- 1 Debat: Antropologi og medier**
Af Carolina Sanchez Boe og Christian Suhr
- 4 "Tal aldrig med pressen!"**
Et interview med Nicholas De Genova
Af Carolina Sanchez Boe og Christian Suhr
- 13 Journalistikkens krise – antropologiens chance?**
Af Peter Hervik
- 25 Vandkantsvinkler**
Antropologiske blikke på fortællinger fra og om "udkanten"
Af Anne Sofie Askholm og Kathrine Dalsgaard
- 39 Når asylcentret bliver en del af samfundet**
Fra lokal hverdag til national mediefortælling... og tilbage igen
Af Birgitte Romme Larsen
- 51 En migrantmors afsked**
Forskning på film viser menneskene bag stereotyperne
Af Sine Plambech
- 65 Kontroversen om Exitcirklen**
Racialisering af muslimske kvinder i den danske mediedebat
Af Mahvish Ahmad og Karen Waltoft
- 79 Fra offentlige debatter om islam til religiøs erfaring og mikrofænomenologi**
Af Christian Suhr
- 93 Cette France-là**
En alliance mellem forskere, journalister og politiske aktører
Af Carolina Sanchez Boe
- 103 Festtale ved Rane Willerslev, direktør for Nationalmuseet**
Redigeret af Gitte Engholm
- 111 Dansk Etnografisk Forenings Formidlingspris 2018: Christian Vium**
Studenterbidrag af Pernille Albrechtsen og Julie Sandholt
- 117 At formidle sin forskning er et borgerligt ombud og en vej til indsigt**
Inger Sjørlev om antropologisk formidling og om sine yndlingsgenrer
Af Marie Kolling og Kathrine Dalsgaard
- 122 Etnografiske øjeblikke**
Redigeret af Anders Emil Rasmussen
- 122 Øjeblikket igen, længe efter**
Af Anne Line Dalsgård
- 124 Det øjeblik, du kaster op sammen med dine informanter**
Af Kasper Pape Helligsø
- 126 Antropologi i dine høretelefoner**
Af Astrid Oberborbeck Andersen